

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko

Letnik XVIII.

1909.

Sešitek 3.

Cerkev sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru.

1. Zgodovinski podatki.

Ob spodnji strani bohinjskega jezera, kjer se iz njegovega temnega naročja izvija bistra Savica, stoji stara gotška cerkvica sv. Janeza, podružnica župnije Srednja Vas. Ta stavba je med vsemi bohinjskimi cerkvami najzanimivejša. — Že njena lega je zelo značilna. Zidana je na geografskem središču Bohinja, kjer se stekata srednjevaška in bistriška dolina in se odpira proti zapadu prost pogled preko jezerske gladine tje do gorskih sten in strmega slapa Savice.

Ljudje imajo cerkev sv. Janeza za najstarejšo v Bohinju in pravijo, da so tu najpreje ljudi krščevali. Sv. Janez Krstnik, čegar ime nosi, je bil res pogosto patron krstnih cerkva, toda posvečevali so mu tudi druge cerkve, ki so stale ob rekah ali jezerih. Staroslovenski grobovi, ki so se našli v gornji dolini, pričajo, da je bil Bohinj že v 8. in 9. stoletju naseljen od naših pradedov. Tedaj je morda prvim misijonarjem, ki so došli v ta oddaljeni kraj, za krščevanje res služila kapela sv. Janeza ob jezeru, ki je pa izprva skoraj gotovo bila lesena, kakor večina naših cerkva v zgodnjem srednjem veku. Toda zgodovinsko dokazati tega ne bode lahko mogoče.

Prve zanesljive podatke o Bohinju imamo šele iz 11. in 12. stoletja. Tedaj so si delili posest v Bohinju razni plemiči, katere je pa vedno bolj izpodrivala posestnica blejskega gospodstva, briksenška škofija. Leta 1061. je mejni grof Ulrik podaril škofu Altwinu vas Bistrico („villam Fiustriza“). Od tu se je z darili in nakupi briksenška posest vedno bolj širila. Nekaj desetletij pozneje je kupil briksenški škof Hugo od plemiča Konrada „posestvo Bohinj“ („praedium Vochina nomine“) za 120 funtov in to zemljišče leta 1120. podelil plemiču Dietmaru z

namenom, da tamkaj ustanovi benediktinski samostan¹⁾. Toda do izvršitve tega načrta ni prišlo.

„Posestvo Bohinj“, ki je bilo v začetku 12. stoletja lastnina briksenške cerkve, pa ni obsegalo vse sedanje bohinjske doline, ampak le en del, menda oni kos zemlje, ki se razteza okoli Bitnja²⁾. Pokrajine ob jezeru in srednjevaška dolina pa so tje do 16. stoletja pripadale radovljiški grajščini, oziroma njenim gospodarjem Ortenburžanom, Celjanom in pozneje Habsburžanom³⁾. Ti so že v zgodnjem srednjem veku napravili rudokope in topilnice za železo pri „Starih Fužinah“ (Althammer), katere je ljudstvo imenovalo „fužine svete Heme“⁴⁾. Ostanki teh starih fužin so se našli tudi „na Mostnici“ prav blizu cerkve sv. Janeza.

Po vsej priliki so bili Ortenburžani tudi graditelji prvih cerkva v teh krajih in še posebej ustanovitelji naše cerkvice sv. Janeza. Ko so se proti koncu srednjega veka posestne razmere v Bohinju precej izpremenile v korist blejskega gospodstva, so bohinjski kmetje l. 1502. sami opomnili cesarskega oskrbnika radovljiške grajščine, „da stoje štiri cerkve: sv. Janeza, sv. Pavla (v Stari Fužini), sv. Martina (v Srednji Vasi) in sv. Duha (ob jezeru) na cesarskem svetu⁵⁾. Vendar je bila že pol stoletja pozneje briksenška škofija lastnica cerkvice sv. Janeza. L. 1562. sta ukazala briksenška komisarja Jurij Rumpl in Wolfgang Seidl blejskemu oskrbniku Herbartu Turjaškemu, naj da po vseh cerkvah blejskega gospodstva in v Bohinju na steno naslikati grb kardinala Krištofa, tedanjega oskrbnika briksenške škofije⁶⁾. Herbart Turjaški je leto pozneje to povelje izvršil in tako je prišel grb z napisom tudi na severno steno cerkvice sv. Janeza⁷⁾.

¹⁾ Schumi: Urkunden und Regestenbuch des Herzogthumes Krain I, str. 48 in 82.

²⁾ Ljudstvo še sedaj imenuje „Bohinj“ v ožjem pomenu oni del doline, ki se razteza med Nomenjem in Bistrico. V Bitnju so briksenški škofje sprejemali prisego od svojih bohinjskih podložnikov; tako slavni Nikolaj Cusa l. 1458. (Gruden: Cerkevne razmere med Slovenci v 15. stoletju, str. 72.)

³⁾ Mittheilungen II, str. 112 sl.

⁴⁾ Neka listina iz leta 1580., ki opisuje bohinjske plavže, pravi: „so bei den Alten Hamer genaunt oberhalb Stodorf gelegen, uralt und gen Radmansdorf zinsbar sein, mit denen haben die Inhaber der Herrschaft Veldes nie nichts zu thuen oder zu gebieten gehabt“. (Argo IV, col. 68.)

⁵⁾ „Item auch die vier Kirchen: Sant Johanes, Sant Paul, sant Mert und zu dem heilig Geist, das sein auch der R(ömisch) K. M. Grund“ (Mittheilungen II, 114). Cerkev sv. Duha je blejsko gospodstvo zase zahtevalo.

⁶⁾ Mittheilungen II, str. 209.

⁷⁾ O grbu in napisu glej str. 138. Z zidavo cerkve nima ta grb nič opraviti. Zato popolnoma napačno sklepa poročevalec v „Mittheilungen der k. k. Central-kommission“ (XX. Jahrgang. Neue Folge 1894, str. 189) pišoč: „Die Kirche ist, einer im Innern angebrachten Tafel zufolge im Jahre 1563. durch Christoph Cardinal und Bischof zu Trient und Administrator des Stiftes Brixen erbaut (!)“.

Poslej so bili pač briksenški škofi njeni gospodarji skozi vsa stoletja do najnovejšega časa.

Dokaz starodavnega radovljiškega gospodstva v Bohinju je tudi to, da je vsa bohinjska dolina v cerkvenem oziru pripadala radovljiški župniji. Radovljiški župniki so tu sem pošiljali svoje vikarje, ki so imeli svoj sedež pri cerkvi sv. Martina⁸⁾. Menda je bila zato odločilna njena lega sredi doline, ki jo je bolj usposobila za pastirovanje, kakor pa cerkev sv. Janeza, ki je bila oddaljena od človeških bivališč.

Vendar je bila mala podružnica ob jezeru skozi ves srednji vek važno središče ljudskega življenja.

Bohinj je bil tedaj svet sam zase, ločen od velikih prometnih prog in mnogo bolj zezan s Tolminskim in Furlanijo, kakor pa s kranjskimi pokrajinami. Z Bleda je do l. 1554. vodila v Bohinj le ozka steza. V imenovanem letu so jo nekoliko razširili, da je bila vsaj rabna kot tovarna pot za prenašanje živil in drugih potrebščin rudarjev. Z vozom pa se tudi tedaj še ni moglo priti v bohinjsko dolino⁹⁾. Veliko živahnější pa je bil promet na tolminsko in laško stran. Sicer je tudi tu le tovarna pot vezala Bohinj z zunanjim svetom in prekoračiti je bilo treba celo 1273 metrov visoko Bačo, od koder je vodila pot na Podbrdo in dalje ob Idrijci na Tolminsko; toda razpečavanje železnine in trgovina z živino je obrnila ves tok proti jugozapadu. Teden za tednom so šle po strmi poti mnogoštevilne karavane tovornih konj, težko obložene z železom in se zopet vračale z živili in vinom. Ali pa so gonili tod Bohinjci in Blejci mogočne črede drobnice, ki so mnogokrat štele po več tisoč glav, v Gorico, Čedad ali Videm¹⁰⁾.

Dokler trgovina še ni bila omejena na mesta in trge, se je vsa ta kupčija vršila v Bohinju, večinoma okoli stare cerkvice sv. Janeza. Tu

⁸⁾ Leta 1469. se imenuje med duhovnimi člani bratovščine sv. Trojice v Radovljici: „Pancratius in Vochino“. — V cerkvi sv. Janeza je na severni steni prezbiterija začrtal svoje ime: „Valentinus Fu . . yna, vicarius in valle Wochina 1544“. Ker tudi druge čečkarje v cerkvi niso brez zgodovinske vrednosti, naj tu nekatere navedem: Na južni steni ladje blizu stranskega oltarja sv. Janeza je sledeči najstarejši napis: „Martinus Mosina, cleric(us) . . . qu. diaconus aquilegen(sis) dioec(esis) 1449“. (Martin Možina je bil leta 1469. župnik v Zaspah, kakor priča že omenjeni zapisnik bratovščine sv. Trojice). Poleg njega: „1534. Credo et spero. L. v. Aichach“. — V prezbiteriju: „Ludowicus Weiniger. Abstine et patere 1533. — Angeli Dei sitis custodes mel. Thomas Scozhier, vicarius episc. Brichsin(ensis) 1579. — Simon Werdiger ludirector in Radmansdorf 1564“.

⁹⁾ Argo IV, col. 57. Še l. 1579. toži rudarski stotnik Giovanni Coronino: „Es ist in die Wocheln, alldorten es ein gross Eisen Perkhwerch hat, In und albeggen, wie noch auch an yezo ist, dermassen ain schlechter Weg, also dass mit der Fuer, oder auch andern khlainen Crainerischen Wagen hinein zu gelangen nit Menschlich möglich“. — O razširjenju steze l. 1554. priča v skalo vsekan napis v „Štengah“.

¹⁰⁾ Mittheilungen II, str. 99.

sem so dohajali laški trgovci kupovat živino ali železno rudo in razpečavat svoje blago ali vino. Vsako leto sta bila tu dva velika sejma: prvi prošnji teden pred praznikom Kristusovega vnebohoda, drugi pred praznikom sv. Janeza Krstnika. Okoli leta 1461. je cesar Friderik III. sejme in trgovino na deželi splošno prepovedal in s tem Bohinjcem prizadel hud udarec. Zdaj so si morali poiskati drugih tržišč na avstrijsko-laški meji. Ni čuda, da so take odredbe med kmeti zanetile veliko nezadovoljnost in so poleg mnogih novih bremen, ki jih je nakladala gospoda, povzročile kmečke upore v začetku 16. stoletja¹¹⁾.

Živahna zveza z laškimi pokrajinami se kaže tudi v tem, da so furlanski pastirji pogosto prihajali s svojimi čredami čez leto na bohinjske planine. Izprva je bila ta zveza zelo koristna, kajti Furlani so učili bohinjske kmete umnega sirarstva in planinarstva. Toda kmalu so tujci pričeli izpodrivati domačine s planin. Zato je prišlo do mnogih prepиров. In l. 1502. so se po pravici pritoževali bohinjski kmetje pri radovljiškem oskrbniku, da je blejska gosposka dala planine ob jezeru v najem Lahom iz Čedadada, ki si sedaj s silo prilastujejo še druge kose domače zemlje¹²⁾.

Veliki zgodovinski dogodki, ki so sicer pretresali našo domovino, na oddaljeni Bohinj niso imeli skoraj nobenega vpliva.

Turki, ki so tolikrat pustošili po naših krajih, niso tu sem nikdar zašli. Ljudska pripovedka trdi, da je nekoč turški paša, ki je s svojo četo pridrl na Gorenjsko, se zaklel, da mora še pred večerom krmiti svoje konje v cerkvi sv. Janeza ob Jezeru. Toda prišel je le „na Obrne“, nedaleč od Bohinjske Bele. Ker se je tu mnogo Turkov ponesrečilo in popadalo v Savico, se je obrnil. Od tod krajevno ime. — Če prav ta pripovedka nima zgodovinske podlage, vendar je verjetno, da je le slaba pot rešila Bohinjce turškega pohoda.

Tudi valovi lutrovskega gibanja niso segli v ta gorski svet. Bohinjski župnik Janez Plahuta je leta 1571. pred škofijsko komisijo v Radovljici izpovedal, da so vsi Bohinjci zvesti katoliški veri in celo preveč praznovorni. Le dva dacarja hodita k lutrovskemu predikantu Fašangu na Bled se obhajati pod obema podobama¹³⁾

Stoletja je bival v tem gorskem zatišju rod za rod, ločen od velikega svetnega šuma in vdan svojemu mirnemu delu. — Nek odsev

¹¹⁾ L. 1502. so se pritoževali bohinjski kmetje: „In der Wochein, da werden alle jar zwen Kirchtage bei der Kirchen zu St. Johanes, nemblich ainer zu gottsaufrarttag un der ander zu St. Johans Baptistetage gehalten; da hat sich die von Creyge understanden ir gerechtigkeit zu berufen . . . und dem Verbot nit absten wollen (Mittheilung II, str. 134). — Tu se pripisuje prepoved samovoljnosti Polixene Kreyge, udove blejskega oskrbnika, toda blejska oblast je ravnala po ukazih cesarja Friderika.

¹²⁾ Mittheilungen II, str. 116.

¹³⁾ „ . . . Und sei das Völklein durchaus catholisch usque ad superstitionem“ (Ljublj. kap. arhiv, fasc. XXI, str. 1).

tega življenja, ki se je leto za letom enakomerno razvijalo okoli cerkvice sv. Janeza, imamo še ohranjen na njenih freskah. Tam vidimo sv. Barbaro, ki nas spominja na nekdanje rudokope in fužinarje, sv. Lenarta, ki so ga častili bohinjski živinorejci, sv. Volbenka, zavetnika pastirjev, drvarjev in čolnarjev in še mnogo drugih svetnikov, pri katerih je ljudstvo iskalo pomoči in tolažbe. Lep kos nekdanjega bohinjskega življenja se nam je ohranil v tej stari stavbi.

Zdaj se je njena okolica seveda izpremenila. Od bohinjskih rudarjev že davno ni več sledu. Pod ono strmino, kjer je nekdanj tovorna karavana težko plezala proti vrhu, hiti zdaj brzo parni stroj po železni cesti, ki mu jo je prodrła človeška sila skozi skalnate stene. In namesto tujih pastirjev obiskujejo zdaj trope turistov bohinjske planine. Le cerkvice sv. Janeza še stoji sredi Bohinja, kakor star, samotni spomenik, ki nam pripoveduje o davnih časih.

Dr. Josip Gruden.

2. Popis cerkve.

Cerkvica sv. Janeza je krasna pokrajinska idila in s svojim slikovitim arhitektonskim utisom nudi slikarjem hvaležen predmet. Poleg stavbe same kažejo ostanki slikarij na južni zunanji steni na njeno častljivo starost. Ako pa pogledamo v notranjščino nas prevzame prikupljiv vtis njene gotike, katerega ne kazi prav nič baročna notranja oprava. Notranjščina cerkve in njen slikarski okras je kaj dober in značilen zgled, kako je poznejši srednji vek znal prijetno in namenu prikladno urediti hiše božje in tako služiti verskim potrebam pa tudi čuvstvanju ljudstva.

Cerkev stoji na lahni višini ob jezeru, kroginkrog jo obdaja obzidje, skozi katero vodi dvoje vrat, ena od južne, druga od severne strani k cerkvi. Stavba je po cerkvenih predpisih obrnjena tako, da je prezbiterij na vzhodu. Na zahodni strani je k ladji prizidana lopa z lesenim kasetiranim stropom in tlakom iz kroglastega kamenja. Močen in primeroma visok zvonik z baročno streho se dotika le z enim oglom prezbiterija. Sicer ga s prezbiterijem veže v poznejši dobi prizidana zakristija. (Tab. IV.)

Cerkev ni velika, skromne so njene mere. Vsa notranja dolžina meri 14 m, prezbiterij je 4·10 m širok; ladja je 8·40 m dolga in 5·15 m široka. Iz ladje vodijo tri stopnice v prezbiterij, ki je obokan z rebri v značaju zgodnejše in priproste gotike. Rebra slone na konzolah. Ladja pa kaže krasno razvito poznogotsko zvezdasto svodovje z lepo profiliranimi rebri. Kjer se rebra vežejo, so lične rozete, v sklepkih pa izrazito lepi sklepniki. Izmed njih imata dva vzbočene podobe. Prvi od prezbiterija predstavlja Janezovo glavo, drugi Jezusov krst. Poslednji je izredno zanimiv. Janez Krstnik kleči na bregu Jordana in vliva iz velike

posode Jezusu vodo na glavo. Angel drži Jezusovo obleko. Pokrajino označujejo štiri smreke, v vodi pa plavata dve racki. Svodovje v ladji nosijo na vsaki strani ob stenah po trije slopi „služniki“, iz katerih se neposredno razvijajo rebra. Zadnja dva slopa sta okrogla, drugi so osmerokotne oblike. V kotih ob slavoloku sloni svodovje na konzolah. Na južni strani ladje blizu prezbiterija je gotsko okno z ribjim mehurjem v krogovičju. Prvotna tri gotska okna v prezbiteriju so zazidana, mesto njih so izbita tri nova okna, izmed teh eno v severni steni. (Tab. V.)

Cerkev ima tri oltarje. Veliki je posvečen cerkvenemu patronu sv. Janezu Krstniku. Stranska oltarja stojita v ladji ob slavoloku. Oltar na epistelski strani je posvečen tudi sv. Janezu Krstniku, oni na evangeljski strani pa Materi božji in ima sliko Marijinega Oznanjenja¹⁴). Majhne menze so vsekako še iz gotske dobe. Pozneje pa so oltarji dobili baročne nastavke. Veliki oltar ga je dobil l. 1668., kakor pove napis pod glavno podobo: S. Joannes Baptista ora pro nobis 1668. Pri stranskem oltarju sv. Janeza je isti napis z letnico 1635. Na menzi je postavljena na krožniku ležeča glava Krstnikova, priprost podobarski izdelek 15. stoletja. Baročni nastavki oltarjev so vsak drugačnega značaja, stranski oltar sv. Janeza ima skoro še oblike nemške renesanse. Zanimiv in lep je usnjati frontale velikega oltarja s podobo sv. Janeza na sredi. Prištevati ga je med najboljše usnjate izdelke te vrste. Stranska oltarja imata lesena s cvetlicami poslikana frontala¹⁵). Prižnica v prezbiteriju je slabo delo iz l. 1711. Jako lepo pa je izdelana in izrezljana lesena ograja pevskega kora iz l. 1698. (Tab. VI.)

Cerkev je bila vsa poslikana. V ladji na stenah se poznajo le še ostanki stare slikarije. O ornamentalni slikariji svodnih kap in srednje stene slavoloka hočem pozneje izpregovoriti. Prezbiterij in slavolok sta čezinčez poslikana. Slike so ohranile svojo prvotno obliko.

Oglejmo si jih ter pričnimo s stropom prezbiterija! Svodne kape je odločil slikar angelom in simbolom evangelistov. Na dveh večjih kapah, ki se dotikata severne in južne stene prezbiterija so naslikani simboli evangelistov z napisnimi trakovi, ki nosijo ime evangelista v gotskih minuskulah, n. pr.: *sanctus matheus ewang.* Orel (sv. Janez)

¹⁴) Ob vizitaciji škofa Rainalda Scarlichi l. 1631. je imela cerkvena sv. Janeza tri oltarje. Izmed stranskih je bil oni na evang. strani posvečen sv. Janezu, na epist. strani pa sv. Elizabeti. Oprave nista imela, tudi kipov ne. Škof je ukazal oba oltarja podreti, kar se pa ni zgodilo. Poleg tega je ukazal, da se napravijo okna, ki se bodo dala odpirati.

¹⁵) S frontali (frontalia, antependia, antemensalia) so zakrivali sprednjo stran oltarja, ker je bil podstav oltarjev prav priprost, čisto navaden zid brez okrasa. Pri nas so se ohranili še nekateri usnjati, večinoma pa leseni poslikani frontali. Leseni so domačega izdelka in kažejo včasih prav zanimive vzorce ljudske umetnosti v ornamentih.

in lev (sv. Luka) sta naslikana na severni, človek (sv. Matej) in vol (sv. Marko) na južni poli. Po ostalih svodnih kapah so razvrščeni angeli. V vsaki kapi sta naslikana po dva. V kapi proti slavoloku igra eden gosli, drugi plunko. V onih kapah, ki se dotikajo treh sklepnih stranic prezbiterija pa nosijo angeli napisne trakove. Napisi so le deloma čitljivi. Dva angela imata napisan začetek velikonočne Marijine antifone: *regina coeli lactare alleluja | quem meruisti portare alleluja*. Bere se še lahko pri dveh drugih: *praesta quae . . . | quoniam te decet laus*. Kape so obrobene z ozkimi pasovi, bordurami, tudi rebra so poslikana.

Največji in najlepši prostor je imel slikar na severni in južni steni prezbiterija, ker nista imeli oken. Steni je razdelil od tal proti stropu v štiri oddelke. Spodnji oddelek je poslikan z belo preprogo, ki jo drže angeli v belih oblačilih z rdečo štolo. Na preprogi so trojne vrste ornamenti v temni barvi, gube so rumeno slikane. Preproga se razpenja po vseh straneh prezbiterija ne izvzemši slavoloka, kjer sega še na pas pobočne stene. Na treh sklepnih stenah prezbiterija je ostalo nad angeli s preprogo pod okni nekoliko prostora, ki ga je hotel izumljivi slikar izpolniti. Naslikal je tu pevajoče mladeniče. Dvema teh pevcev je dal mogočno golšo. Ali ima to pomen karikature, kdove? V drugem oddelku, nad angeli s preprogo je naslikana galerija s šesterimi odprtini na vsaki steni. V teh predelih so naslikane doprsne svetniške podobe. Na južni steni so svetniki, na severni svetnice. Vrata, ki so jih prebili v 17. stoletju iz novozidane zakristije, so uničila dva svetnika. Poznajo se le še štirje. Prvi poleg uničenih podob predstavlja neznanega svetnika. V desnici drži znak, ki ni jasen. Ali je atribut iz narave, n. pr.: osatova glavica, ali kaj drugega, morda ognjena krogla, ni mogoče določiti. Poleg tega svetnika je sv. Lavrencij (zaščitnik zoper požar), potem sv. Štefan prvi mučenec (zaščitnik živine, zlasti konj) in poleg njega svetnik s knjigo in palmo v rokah¹⁶⁾. Palma in mučilno orodje zaznamujejo mučence. Na severni steni so naslednje svetnice, ako pričnemo pri slavoloku: sv. Marjeta z zmajem (patrona porodnic, ki je tudi v številu 14 pomočnikov), sv. Neža z jagnjetom, sv. Apolonija (?) (priprošnjica ob bolečinah zob), sv. Doroteja (?)¹⁷⁾, sv. Agata (zaščitnica zoper bolezni prs), in slednjič svetnica, katere še ne morem določiti. V desnici drži majhnega človeka, ki ima sklenjeni roki.

V tretjem glavnem polju so naslikani apostoli v celih podobah. V rokah imajo knjige in običajne znake. Ozadje slik tvori slikana

¹⁶⁾ Tako se večkrat upodablja sv. Vid, eden izmed 14 pomočnikov v sili.

¹⁷⁾ Slikajo jo s košarico cvetlic. Po legendi ji je pogan Teofil zaklical, ko so jo peljali na morišče, naj mu iz vrta svojega nebeškega ženina pošlje cvetlic. Ko so mučenico obglavili, je angel v podobi mladeniča prinesel Teofilu zaprosenih cvetlic in svežega sadja. (Leg. aurea CCX. [207]).

arhitektura z dolbinami, oziroma arkadami. Na južni steni so razvrščeni sledeči apostoli (pričenši pri slavoloku): sv. Pavel, sv. Jernej, sv. Jakob star. (v opravi kompostelskega romarja, poleg njega kleči romar in se mu priporoča), sv. Simon (?), sv. Matija, sv. Tomaž. Na severni steni: sv. Peter, sv. Filip; dveh apostolov — sv. Andreja in sv. Jakoba ml. (?) ni več, ker so na tem mestu prebili okno — potem sledita še sv. Janez in sv. Matej. (Tab. VII., VIII.)

V najvišjem oddelku zavzema ves prostor ostroločnega polja po ena slika. Na južni steni je slika Marijinega zavetja (Schutzmantelbild). Mati božja z detetom v naročju sedi na prestolu. Štirje angeli drže in razgrinjajo Marijin plašč, pod njim so zbrani zastopniki vseh stanov, cerkvenih in svetnih, ki se izročajo Marijinemu varstvu: ob Marijini desnici papež, kardinal, škof in verniki, ob levici cesar in menih poleg drugih vernikov. (Tab. VII.)

V vrhnjem polju severne stene je uprizoril slikar na sredi krst Jezusov, ob straneh pa dva prizora iz legende sv. Janeza apostola. Krst Jezusov je upodobljen po ikonografskem načinu tedanje dobe le s tem razločkom, da je naslikan Jezus brez obleke, čeprav mu voda ne sega do pasu. Zveličar stoji v Jordanu, ki priteka s hriba. Janez Krstnik mu vliva iz vrča vodo na glavo. Poleg Jezusove glave je Sv. Duh v podobi goloba, vrh slike Bog Oče z napisnim trakom. Angel v polovični podobi drži Jezusovo suknjo, (Tab. VIII.)

Na levi je večja skupina: prizor iz življenja sv. Janeza apostola po „Zlati legendi“. Apostol stoji v kadi, v levici drži skodelico, iz katere se vijeta dve kači, z desnico blagoslavlja. Pred kadjo sta dva mrtveca, ob strani je pet oseb, izmed katerih je spoznati enega kot oblastnika ali kralja. Kako naj si ta prizor razlagamo? Slika sv. Janeza evangelista v kadi nas spominja na dogodek iz življenja apostolovega, ko je bil ob preganjanju kristjanov za časa cesarja Domicijana (81—96 po Kr.) v Rimu vržen v kotel vrelega olja, pa je ostal nepoškodovan. Drugo je iz legende, ki pripoveduje sledeče: Aristodema, višjega svečenika Diane v Efezu je sv. Janez premagal s čudežem, da je razrušil Dianin tempelj. Malikovalski svečenik pa še ni hotel verovati, ampak je med ljudstvom celo zanetil upor zoper apostola. „Kaj naj storim, da te potolažim“, ga vpraša sv. Janez. Svečenik mu odgovori: „Če hočeš, da bom veroval v tvojega Boga, ti dam strupa piti in če vidim, da ti ne bo škodovalo, se bo izkazalo, da je tvoj Bog pravi.“ Nato apostol: „Stori kakor si rekel.“ Svečenik pristavi: „Hočem, da vidiš prej, kako mrjo drugi, in se tako bolj prestrašiš“. Aristodem gre k prokonzulu in ga prosi za dva jetnika, ki sta bila na smrt obsojena. Vpričo vseh jima da strupa piti. Pila sta strup in nato izdihnili dušo. Tedaj je vzel apostol kelih s trupom, se pokrižal in izpil do dna, pa mu nič ni

škodovalo. Radi tega so vsi Boga hvalili. Aristodem pa je rekel: „Še dvomim, toda če obudiš ta dva, ki ju je strup umoril, bom brezdvomno resnično veroval.“ Apostol da Aristodemu svoj plašč, da ogrne z njim mrtveca. Ko to stori, sta mrliča oživela¹⁸⁾). Slikar je toraj tu združil dogodek v Rimu in legendarni dogodek v Efezu.

Na drugi strani vidimo istega apostola v štirioglati skrinji. Ta skrinja pomenja grob. Po „Zlati legendi“ je namreč sv. Janez, ko mu je bilo razodeto, da bo umrl, dal v cerkvi izkopati štirioglat grob, je vanj šel in molil. Po končani molitvi ga je obdala velika svetloba. Ko je ponehala, ni bilo več učenca Gospodovega v grobu, ampak grob je bil napolnjen z mano¹⁹⁾). Na naši podobi je slikar ta prizor prenesel v prosto naravo²⁰⁾).

V ostroločnih poljih zadnjih treh stranic prezbiterija je naslikan po en prizor. V srednjem polju je Mati božja, ko hoče poviti v naročju ležeče dete Jezusa. Na obeh stranskih poljih je naslikana sv. Katarina. Na eni sliki (na levi) sedi na prestolu, poleg nje zdrobljeno kolo in meč. Na drugi strani je upodobljena ista svetnica na prestolu s knjigo v roki. Na vsaki teh treh slik sta pridejana ob vznožju po dva angela, ozadje pa tvori pokrajina. Spodnji del slik nima več prvotne oblike, ker so bile vsled zazidavanja starih oken in izbijanja novih pokvarjene. Nekdo jih je potem zasilo izpopolnil.

V prezbiteriju nam ostaje le še notranja stran slavoloka, da si jo ogledamo. Tu je naslikan na precej velikem ostroločnem polju sv. Jurij v boju z zmajem. Svetnik jezdi na belem konju, pod njim je zmaj. V ozadju je grad (mesto), iz katerega gledajo tri glave (kraljičine). V pokrajini kleči kraljičina, ki jo je sv. Jurij rešil. Prostor pod to sliko je porabil slikar za podobo Abelove in Kajnove daritve. Sredi pri vrhu, kjer se loka stikata, je simbol Boga, vendar se podrobnosti ne morejo več jasno razločevati. Na eni strani dviga Abel proti Bogu ovčico svoje črede, roke iz oblakov jo sprejemajo; na drugi strani ponuja Kajn Bogu snop žita²¹⁾). Kajnu na tilniku sedi vrag. Zdaj je zlobec bele barve, kar je pa gotovo razlagati tako, da je črna barva, ki jo slikar ni mogel zmešati z apnom, obledela ali izginila. Slično je tudi mučilno orodje apostolov, meč, sekira in drugo postalo belo.

Slike na pobočju slavoloka so naslednje: Na evangeljski strani sv. Barbara (patrona rudarjev), označena s stolpičem v levici, nad to sliko cela podoba sv. Oswalda, kralja, ki drži v levici žezlo, v desnici

¹⁸⁾ *Legenda aurea* (ed. Graesse) IX, 5.

¹⁹⁾ *Legenda aurea* l. c.

²⁰⁾ Prim.: Mâl, *L'art religieux du XIII. siècle en France*, str. 344. — Detzel: *Christl. Ikonographie* II, 148.

²¹⁾ Podobno je naslikan prizor v podružnici na Križni gori in Stari Loki. Abelov dar Bog blagoslavlja, na Kajnov snop pa bije toča.

kroglo s krokarjem (tudi bel), ki ima prstan v kljunu²²). Na epistelski strani je nad angelom s preprogo sv. Lenart (patron jetnikov, kmetovalcev in živine), nad njim pa sv. Wolfgang, škof (zaščitnik pastirjev, drvarjev in čolnarjev), ki v levici drži cerkev.

Oglejmo si zdaj ladjo! Stene ladje so pobeljene, služniki in rebra svodovja so rumena, svodne kape pa bele. Na njih so okoli sklepnikov naslikane vejice s stiliziranimi listi, prav prijeten vzorec, ki bi ga bilo vredno posnemati, ako bi bilo treba kje na novo slikati gotsko svodovje. Sklepniki so primerno njih plastiki poslikani.

Na sprednji strani slavoloka je med vejastimi ornamentami, ki prepregajo vso gornjo ploskev, upodobljeno Marijino Oznanjenje. V sredi med Marijo in nadangelom Gabrielom je zaznati grb s čelado in čeladnim okrasjem. Morda je plemiški grb ali pa znamenje nekdanjih fužin iz obližja. Stranska oltarja zakrivata deloma tri slike na slavoloku. Slika na evangelijski strani ima dva dela in predstavlja mučeništvo sv. Janeza Krstnika. Spodaj krvnik izroča odsekano glavo Janezovo Herodiadini hčeri v prisotnosti matere. Zgoraj pa hči in mati prinašata glavo na mizo pred Heroda²³). (Tab. IX.)

Tudi na epistelski strani je za nastavkom oltarja zanimiva slika: kralj v spremstvu vojakov; poleg njega rabelj, ki je pravkar odsekal nekemu svetniku glavo; v ozadju na hribu grad ali mesto. Ta dogodek je gotovo povzet iz življenja sv. Oswalda, ki je padel v boju s pagani. Paganski kralj Penda je dal mrtvemu odsekati glavo in roke in natakiniti na kole²⁴).

Na severni steni ladje so naslikani trije grbi s kardinalskim klobukom. Napis na slikanem okvirju se glasi:

CRISTOFF VON GOTTES GENADEN DER HEILIGEN
ROMISCHEN KIERCHEN CARDINAL DES STVELS
ZV ROM ALBANENSER BISCHOFF LEGAT DER
AINCONITANISCHEN MARCH BISCHOFF ZV TRIENDT
VND ADMINISTRATOR DES STIFFTS ZV BRVCHSEN.

Letnica: 1563.

²²) Legenda pripoveduje, da se je takrat, ko je bil sv. Oswald maziljen za kralja, ubila posoda za olje, na kar je priletel krokar s sv. krizmo. Krokar je ostal na dvoru. Ko se je kralj hotel zaročiti, je poslal po krokarju zaročni prstan nevesti, ker je njen oče vse snubce umoril. Češčenje sv. Oswalda je bilo tudi po alpskih deželah jako razširjeno.

²³) Ta slika čudovito spominja na znane freske v Bodeščah. (Glej str. 32 in Tab. I.) Podoba Heroda je do cela ista, kakor podoba sodnika na bodeški cerkvi. Tudi obleka žensk in mizni prt z značilnimi cembli sta na obeh slikah enaka. Prav verjetno je, da je obe freski napravil isti slikar. Ker se za bodeške slike vsaj stoletje da določiti 14[74?] imamo tudi za starost naših fresk nekaj opore.

²⁴) Legenda aurea CCVII. (204.)

Kakor sem v začetku omenil, so slikarije tudi na zunanji strani cerkve; najprej na onih dveh zidovih ob portalu, na katere se naslanja cerkvena lopa. Na severni strani je naslikano oznanjenje rojstva Janeza Krstnika (Caharija v templju). Na ožji strani (debelost zidu) je podoba sv. Jurija brez konja. Na južni strani: sv. Janez krščuje ob Jordanu. Tri osebe stoje v Jordanu, ena (ženska) na bregu. Razen ozkega prta čez ledja nimajo obleke. Simetrično s sv. Jurijem je na tej strani sv. Florijan. Posebno zanimivi so ostanki stare slikarije na južni zunanji steni ladje. Deloma se še razločijo. Tu je več plasti slik, najbrže tri. Naslikana sta dva sv. Krištofa. Eden, manjši in primitivne izvršitve je v sredi poslikaneploskve. Čez to sliko je prišla velikanska podoba sv. Krištofa po celi višini stene. Od nje je ohranjen le še zgornji del. Ob starejšem, manjšem sv. Krištofu je prostor razdeljen na manjša in večja polja, na njih so naslikani razni svetniki: razločiti je nekatere škofe, dva papeža in še nekaj drugih podob.

Za prezbiterijem ob ograjnem zidu je majhna kvadratična lopa s strmo šatorasto streho. Celo tu je stara slikarija. Trodelna slika predstavlja v sredi Kristusa na križu z Marijo in Janezom. V oddelku na levo je sv. Janez Krstnik z napisnim trakom ego vox clamans . . ., na desni strani je Mati božja z Jezusom. Omeniti bi še bilo, da je v tej lopi shranjena omarica s kipom sv. Janeza Krstnika, ostanek gotske omarice z velikega oltarja iz 15. stoletja. Soha je priprosta, brez posebne umetniške vrednosti, častitljiva pa je radi starosti, zato se jo mora ohraniti.

Iz zidave cerkvice in iz značaja njenih slikarij smemo sklepati na starost stavbe in na posamezne dobe zidanja. — Priprost prezbiterij je značilen za konec 14. ali začetek 15. stoletja. Slikarije prezbiterija bi smeli postaviti v isto dobo. V ladji je na ostankih slikarij pod gotskim oknom načrtana najstarejša letnica 1449. Sicer je premalo sledov te slikarije odkritih, da bi jo mogli primerjati s slikami v prezbiteriju, vendar mislim, da se ne motim, ako pravim, da so vse starejše slike v notranjščini cerkve istočasne. V tem me potrjuje okolnost, da je slike v lopi slikal prav gotovo isti slikar, kakor v prezbiteriju. Prvotno je imela ladja skoro gotovo raven lesen strop. V drugi polovici 15. stoletja je pa dobila sedanje lepo gotsko svodovje. Tedaj so gotsko okno prebili naravnost v staro slikarijo. Pravtako so tudi s pristenskimi služniki pokvarili slikarijo. Morda so že v tem času ladjo pobelili. Torej se je pri tej cerkvici zgodilo še v gotski dobi nekaj sličnega, kar se je pri drugih cerkvah dogajalo v 17. ali 18. stoletju. — Potem, ko je dobila ladja gotsko svodovje, so poslikali sprednjo stran slavoloka in svodovje (konec 15. stoletja). Nato so prišle premembe v baročni dobi. L. 1635. je dobila cerkev nov nastavek za stranski oltar na epistelski

strani, hkrati ali nekoliko pozneje onega na evangelijski strani. Umakniti se je morala z velikega oltarja tudi stara gotska oltarna omarica s kipom sv. Janeza Krstnika. Cerkev je dobila za veliki oltar nov baročni nastavek l. 1668. Istočasno so prizidali zakristijo, gotska okna v prezbitერიju zadelali in priredili namesto njih dvoje širših oken s polkrižnim vrhom, da je prihajalo na oltar z visokim nastavkom več svetlobe. Tudi v severni steni prezbitერიja so izbili okno. Ladja ima troje novejših oken, eno na severni strani, dvoje pred korom ob vratih. Leta 1698. je dobila cerkva ličen lesen pevski kor in leta 1711. kot nepotreben nameček prižnico v prezbitერიju²⁵).

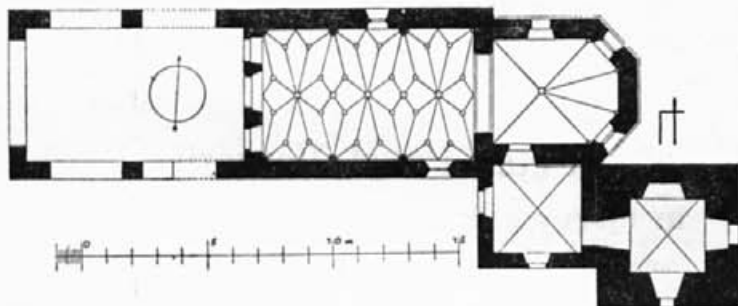
Umetniška vrednost slikarij ni posebno velika. Slikar je dovršil svoje delo precej površno in brez prave umetniške spretnosti. Osebam in obrazom ni vtisnil značilnih potez. Skoraj vsi obrazi so enakomerni, kažejo le malo blagodejnih izprememb in malo duševnosti. Tudi v formalnem oziru je najti mnogo pomanjkljivosti, n. pr. šest apostolov nima nog naslikanih. V oblekah pa je še precej raznih motivov. Tudi barve splošno niso izrazite. Kajpada je marsikaj, kar bi se lahko štelo med pomanjkljivosti, pripisovati časovnemu značaju. Povsod pa je slikar prav dobro razdelil prostore. Zato vlada povsod stroga simetrija. Pri svetniških podobah sta n. pr. po dva in dva svetnika v tričetrtinski poziciji obrnjena drug proti drugemu.

Ako torej ne moremo pripisovati izredne vrednosti tem priprostim umotvorom, moramo pa polagati tem večjo važnost na predmet, na ideje, ki so izražene v teh slikarijah. Ker se enaki in podobni cikli gotskih slik nahajajo še v mnogih drugih cerkvah po Kranjskem, naj tudi ta pomen nekoliko opišem.

Mi gledamo slike te vrste brez refleksije, le iz zanimanja za umotvore, ki so se nam po srečnem naključju ohranili iz davnih časov, pa redkokdaj pomislimo na tedanji kulturni pomen priprostih slikarij. Cerkev je bila v srednjem veku središče narodovega življenja. Tu je iskalo ljudstvo utehe in tolažbe pri svojih zaščitnikih in priprošnjikih, pri svetnikih, ki jih je gledalo naslikane na stenah svojih cerkva. Ob teh svetopisemskih ali svetniških slikah se je učilo vere in kreposti. Zato je služila srednjeveška umetnost predvsem praktičnim namenom. Cerkev je bila priprostim vernikom slikana biblija, ilustrovana legenda ali postila. Ker so si takrat dragocene knjige mogli nabaviti le premožni in učeni ljudje, so jih ljudstvu nadomeščale mnogotere podobe na cerkvenih stenah. Zato tudi opažamo, da so stare slike v gotskih cerkvah povsod izbrane v pouk in versko vnemo vernikov. Ta praktični namen je v srednjem veku dajal pravec umetnosti, upodabljanju in slikanju.

²⁵) Prim.: Mitteilungen der k. k. Centralkommission 1894, str. 189, kjer je o ti cerkvi mnogo napačnih podatkov.

Ko je bilo ljudstvo pri sv. maši je gledalo v apostolih na stenskih slikah okrog oltarja stebre sv. cerkve, po katerih se je razširila sv. vera po vsem svetu²⁶). Angeli na stropu, svetniki raznih vrst po stenah so spominjali na hvalo božjo. To je bil slikan „Te Deum laudamus“. Poleg tega se je spominjalo ljudstvo ob podobah svetnikov svojih posebnih zavetnikov in pomočnikov za razne duševne in časne potrebe, častilo jih je predvsem v litanijah vseh svetnikov pa tudi s posebnimi molitvami. V naši cerkvi je n. pr. podoba Marijinega varstva. Misel te slike je vzeta iz veličastnih Marijinih antifon „Sub tuum praesidium confugimus“ in „Salve regina“. Pri cistercijanih se je najprej razvil način, da so Marijino varstvo začeli upodabljati s simbolom plašča. V 14. in 15. stoletju so bile slike in plastične podobe Marijinega plašča prav pogoste²⁷). V zvezo so prišle tudi z votivnimi slikami ob času kuge ali vojske²⁸. Tudi stanovi so si izbrali v srednjem veku svoje zaščitnike. Sv. Wolfgang je patron

Tloris cerkve sv. Janeza. (Merilo 1:300). Zmeril Fr. Avsec, risal I. D.

pastirjev, drvarjev in čolnarjev, sv. Barbara patrona rudarjev. Ni torej čudno, da so naslikani ti svetniki v cerkvi sv. Janeza. Posebej je treba še omeniti velikana sv. Krištofa, katerega so upodabljali skoraj na vsaki cerkvi. Častili so ga v srednjem veku kot zaščitnika zoper naglo in

²⁶) V podružnici v Žirovnici (župnije Breznica na Gor.) je naslikano mučeništvo apostolov. Izvestitelj o teh slikah (Mittell. der Z.-K. 1906., str. 123 in dalje) pripisuje te prizore želji ljudstva po „zgodbicah“, ki si je izbralo radi svojega trdega značaja (rauhes Wesen des ungebildeten Bergvolkes) krvave in vsiljive dogodke namreč mučeništvo za predmet slikam. To mnenje ne bo pravo. V cerkvi se praznujejo godovi svetnikov na smrtni dan. Ali ni sama po sebi prišla misel upodobiti način smrti? Izvestitelj misli, da bi bil nežnejši čut bolj omikanih pokrajin izbral druge prizore, n. pr. Kristus izroči Petru ključ, Pavel se spreobrne. Splošno bi bilo to po ikonografiji srednjega veka nemogoče. Kje tudi dobiti enotne ideje za vse apostole? Mučeništvo pa združuje vse apostole.

²⁷) Prim. Krebs: Maria mit dem Schutzmantel v „Freiburger Münsterblätter“ I (1905), str. 27 et seq.

²⁸) V to vrsto spada slika v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom. Prim. Beissel: Geschichte der Verehrung Marias, str. 358 et seq.

neprevideno smrt. Pobožna misel je bila med ljudstvom razširjena, da nihče ne bo umrl tisti dan nagle smrti, ko je videl podobo sv. Krištofa („Christophorum videas, postea tutus eas“).

Kakor drugod, bi tudi pri cerkvi sv. Janeza zastonj povpraševali po imenih stavbenikov in slikarjev. Saj vemo, da celo stavbeniki in mojstri največjih gotskih katedral niso vselej znani. V cerkvi sv. Janeza je na eni konzoli izklesano takozvano kamnoseško znamenje. (Glej tloris). Umetnik je služil visoki ideji, svojo osebnost je skril v slog in v delo, pogostokrat je bil plačan bolj kot rokodelec in ne kot umetnik. Slikar je bil priprost, skromen in odkritosrčen mož. Poslikal je cerkveno v priprostih oblikah po strogo določenih vzorcih. Toda ljudstvo je razumevalo te slike in se jih veselilo. —

Reči smemo, da mala cerkva ob bohinjskem jezeru pripada najznamenitejšim našim spomenikom iz gotske dobe. *Josip Dostal.*

Peter Pavel Vergerij in njegov stik s slovenskimi deželami.

Arhivalni doneski. Objavil **Dr. Josip Gruden.**

Med povzročitelji novoverskega gibanja v 16. stoletju na Slovenskem je poleg Trubarja imenovati na prvem mestu bivšega koprškega škofa in papeževega legata Petra Pavla Vergerija. Spričo veljave, ki jo vživa Trubar pri slovenskih jezikoslovcih in zgodovinarjih, se Vergerijevo literarno delovanje in njegov vpliv na jugoslovansko luteranstvo navadno podcenjuje. Naši znanstveniki so se doslej zadovoljili s tem, da so opisali osebno razmerje, ki je vladalo med obema prvakoma, in določili delež, ki ga je imel vsak izmed nju pri prevajanju „Novega Testamenta“¹⁾. Celo protestantski raziskovalci reformacijske dobe (n. pr. Elze) Vergerija le malo omenjajo in mu ne vedo mnogo hvale za njegovo delo²⁾. Vendar ne gre prezreti tesnih vezi, ki so družile Vergerija z našimi pokrajinami še v katoliški dobi njegovega življenja in delovanja in tudi

¹⁾ Edini slovenski spis o Vergeriju je objavil Fr. Hubad v Letopisu Matice Slovenske l. 1881. (Petrus Paulus Vergerius in njegovo sodelovanje pri Trubarjevem prelaganju sv. pisma). Posnet je po Kaussler-Schottovi zbirki Vergerijevih pisem (Briefwechsel zwischen Christoph Herzog von Württemberg und Petrus Paulus Vergerius. Tübingen 1875).

²⁾ Prim. Elze: Die slowenischen protestantischen Druckschriften des XVI. Jahrhunderts, str. 66 sl.

ne njegovih poznejših poizkusov, da bi tu zastavil svoj vpliv v korist protestantske propagande in si pridobil mesto voditelja v reformacijskem gibanju med Jugoslovani.

Na svojem zadnjem potovanju po Italiji sem našel deloma v Rimu, deloma v Benetkah in Vidmu dokaj novega arhivalnega gradiva, ki osvetljuje to razmerje in v marsičem izpopolnuje sliko o početkih lutrovskega gibanja na Slovenskem.

* * *

Najprej nekaj podatkov iz Vergerijevega življenja³⁾. Rodil se je v Kopru v zadnjih letih 15. stoletja iz italijanske plemiške rodbine. Na padovanskem vseučilišču je študiral proste vede in pravo, si pridobil pesnikov labor in doktorski naslov. Pozneje je izvrševal advokatsko službo v Veroni, Padovi in Benetkah. L. 1526. se je oženil z Diano Contavini, ki mu je pa kmalu umrla (1528?)⁴⁾. — Zdaj je Vergerij sklenil se posvetiti duhovniškemu poklicu. Vplival je nanj v tem oziru gotovo izgled dveh njegovih bratov: Avrelija, ki je bil papežev tajnik v Rimu in Janeza Krstnika, ki je l. 1532. postal škof v Pulju. Z njihovo pomočjo je upal tudi sam doseči visoke časti. — L. 1530. ga najdemo v Rimu, kjer je brez potrebne priprave postal duhovnik, in že dve leti pozneje je bil sprejet med papeževe tajnike. Takoj so mu bili poverjeni važni diplomatski posli. — Najpreje je šel kot papežev poslanec v Benetke, l. 1533. pa na dvor kralja Ferdinanda v Prago in na Dunaj.

Tu se je seznanil z ljubljanskim knezoškofom Krištofom Ravbarjem, ki je bil tedaj kraljevi namestnik in se je mnogo mudil na Dunaju. Vergerij ga omenja prvič v nekem pismu iz Prage (18. dec. 1533), ko opisuje pomanjkanje dohovnikov v Avstriji, pišeč: „Ljubljanski škof mi je pravil, da je bilo v njegovi škofiji v osmih letih komaj 17 (če se prav spominjam) posvečenih v duhovnike. Pripovedujejo tudi neverjetne stvari, koliko župnij je izpraznjenih po vsej Avstriji zaradi pomanjkanja duhovnikov“⁵⁾. — Ravbar se je večkrat posluževal Vergerijevega posredovanja, kadar je hotel od papeža ali kralja Ferdinanda kaj doseči. Prijateljsko razmerje, ki je med njima vladalo, izpričujejo zlasti tri pisma, ki jih hrani „Bibliotheca Nazionale“ v Benetkah med Vergerijevimi spisi in katere podajam dobesedno v prilogi. — Vergerij je v tem času gojil nado, da po Bonhomovi smrti, katero je skoraj pričakoval, dobi od

³⁾ Prim. Walter Friedensburg: Nuntiaturen des Vergerio (Im Auftrage des k. preussischen historischen Institutes in Rom), Gotha 1892, str. 13 sl.

⁴⁾ Vergerijev biograf Sikst taji to ženitev, toda izpričuje jo dovelj Dianin testament, ki je še ohranjen. (Christian Henrich Sixt: Petrus Paulus Vergerius, päpstl. Nuntius etc., str. 10 sl.)

⁵⁾ Friedensburg: Die Nuntiaturen des Vergerio, str. 152.

kralja tržaško škofijo. Leta 1533. (18. dec.) piše namreč iz Prage: „V kratkem upam dobiti tržaško škofijo, katero oddaje kralj vsaj po smrti sedanjega popolnoma oslabelega škofa (dopo la morte del moderno vescovo decrepito)⁶⁾. Isto nado izraža tudi v nekaterih poznejših pismih. Vendar je Bonhomo vzlic visoki starosti in oslabeledosti še živel trinajst let († 1546). Vergerijeve namere se torej niso izpolnile.

Umevno je, da je papežev poslanec posebno pazno zasledoval razširjanje luteranstva v Avstriji in večkrat o tej zadevi poročal v Rim. Nas posebno zanima poročilo z dne 30. avgusta 1534 o tržaških in istrskih razmerah, kjer piše sledeče:

„Zvedel sem, da se v Trstu⁷⁾ zelo razširja luteranstvo, ki se je tje zaneslo vsled kupčijske zveze z Nemčijo. Dal sem stroge ukaze in pridružil še kraljevo veljavo oni mojega poslanstva. Upam za gotovo, da iztrebim te strupene rastline, če treba z največjo strogostjo. Kralj je sicer nekoliko popustljiv glede dežel v (nemškem) cesarstvu in češkem kraljestvu, kjer nadvladuje luteranstvo, ker ne more storiti vsega, kar bi hotel. Toda v svojih dednih deželah in v tej nadvojvodini Avstriji ne popušča ničesar in rad strogo nastopi. Gotovo bode tudi proti Tržačanom nastopil z največjo odločnostjo. Slišim tudi, da se ta kuga razširja izven Trsta in posebno v nekem mestu z imenom Piran, kjer javno nastopajo nekateri kričači in zastrupljajo duše preprostih ljudi. Poznam značaj te dežele, ker je tamkaj moja domovina in vem, če bode luteranstvo zašlo med te preproste duše in če se bode ta obmejna dežela Italije okužila, bode Vaša milost videla kmalu vse bližnje dežele in provincije pokvarjene. Zato Vas prosim za božjo voljo, naj se ta zadeva, ki je zelo važna, takoj sporoči Njega svetosti (papežu), da se zlo uduši v začetku . . .“

Z bistrim umom je Vergerij spoznal, da tiči moč in uspeh protestantske propagande v pospeševanju narodnega slovstva. V tem oziru je zelo značilno neko pismo z Dunaja, ki nosi datum 27. avgusta 1534 in kjer Vergerij označuje pomen italijanskega prevoda neke lutrovske knjige. — Minorit Fra Bartholomeo Fonzio iz Benetk, ki je leta 1533. začel v Piranu razširjati Lutrove nauke, je imel na ukaz beneške republike biti zaprt. Zbežal je v Avgsburg in tu je na prigovarjanje nekaterih voditeljev lutrovskega gibanja prevel v italijanski jezik Lutrov revolucionaren spis: „Von des christlichen Standes Besserung“. Vergerij je dobil en tak prevod od kralja Ferdinanda na vpogled in je takoj ukazal v Avgsburgu nakupiti vse izvode, ki bi se še dali dobiti, da bi

⁶⁾ Friedensburg o. c., str. 148.

⁷⁾ Vergerij piše dobesedno: „ . . . Trieste, che e cita della nostra Italia e giace al lidi del nostro mare Adriatico“ (!). Prav tako bi govoril še danes kak iredentovec.

čem manj te knjige prišlo v Italijo⁸⁾. Hkrati je tudi o njej obširno poročal rimski kuriji in beneškemu senatu. Zlasti pomenljivo je poslednje pismo (dat. 27. avgusta 1534), kjer pravi tako:

„Lutrovstvo je doseglo izprva svoje uspehe z latinskimi knjigami. Pa ti uspehi so še mnogo bolj narasli, vzbudili srd in odpor proti katoliški cerkvi, ko so vrgli med ljudstvo knjige v nemškem jeziku. Že Luter je izprevidel, koliko sadu doseže za svoje namene, ako piše v ljudskem jeziku ne pa v latinskem. Zato je izdal svoje spise v navadnem ljudskem jeziku, s čemur je več učinil, kakor s katerikoli drugim sredstvom. Nezadovoljni, da so pokvarili Nemčijo, so zdaj lutrovci premišljevali, kako bi mogli razširiti strup herezije in upora tudi po Italiji in so storili tako: Poučili so nekega italijanskega brata, ki biva v Avgsburgu in so mu ukazali sestaviti knjižico, obsegajočo kakih sto listov z naslovom: „Coretion del stato christiano“. Knjiga je izšla, ne da bi prideli ime avtorja in kraj, kjer je bila tiskana . . . Poudarjam pa, da ni nič manj uporna, kakor heretiška in če pride v roke in glavo ljudstva, zlasti podložnikov vaše (beneške) republike, bi zelo dvomil, ker človeški razum rad posluša slabe stvari in išče novotarij, da bi jih vrag ne prevaril, kakor je prevaril druge . . . Jaz sem jo čital in če si smem dati izpričevalo, da sem dober doktor, moram trditi, da ne more biti slabejša in nevarnejša . . . Znamenja, ki sem jih podal o knjigi, so dovolj značilna. Dobro bode, če ukažete pogledati pri trgovcih, ali jih ni bilo kaj vtihotapljenih . . .“⁹⁾

Tako je sodil Vergerij o vplivu protestantskih knjig, ko je bil še papežev legat. Ni čudno, da je pozneje, ko je odpadel od katoliške cerkve, isto slovstvo med Jugoslovani z vso vnemo pospeševal in pregovoril tudi Trubarja, ki je bil že odložil pero, da je nadaljeval zapričeto literarno delo.

V dobi, ko je bil Vergerij na dvoru kralja Ferdinanda se je seznanil tudi z nekim možem, s katerim sta pozneje na Virtemberškem skupaj delovala v korist protestantstva. Ta mož je bil Ivan Ungnad baron Sovneški. — Ungnad se je tedaj še kazal katoličana in si prizadeval, da pridobi za svojo hišo bogato cistercijansko opatijo v Runi (Reun). Že opat Hipolit Huetensteiner si je vsled Ungnadovega pregovarjanja hotel privzeti za koadjutorja njegovega desetletnega sina Ludovika (!) in mu priznal celo pravico nasledstva. Po opatovi smrti se je Ungnad obrnil do Vergerija, naj za njegovega sina v Rimu izposluje potrjenje. Prišel je k njemu v spremstvu svojih sorodnikov, nastopil zelo mogočno in se hvalil, da je dober kristjan, branitelj katoliške stranke, da ne trpi v provincijah, katerim načeluje, nobene take herezije, kakoršne so na Nemškem in da hoče tudi v bodočnosti vedno tako delati. — Vergerij

⁸⁾ Friedensburg o. c., str. 166 in 170 sl.

⁹⁾ Vat. arhiv. (Nunziatura di Germania, 56 fol. 242 sl.)

je Ungnadovo prošnjo v Rimu priporočil, češ, da ne kaže razburjati takih ljudij, ki imajo skoraj vso Avstrijo v svoji oblasti in nadvlado nad samim kraljem (sunt veluti reges regis nostri)¹⁰). Desetletni Ungnadov sin je res postal komendatarni opat runskega samostana in ga spravil na rob propada¹¹).

Poslanstvo Vergerijevo na avstrijskem dvoru je trajalo približno eno leto. Ko je l. 1534. umrl papež Klemen VII., je njegov naslednik Pavel III. Vergerija pozval v Rim in ga nekaj časa pridržal pri sebi. A že v začetku naslednjega leta mu je poveril važno poslanstvo, da obišče nemške kneze in jih pridobi za splošni cerkveni zbor, kjer naj bi se verski razpor poravnal. Vergerij zdaj ni imel več posla z avstrijskimi zadevami, ker se mu je odprlo širše polje, vendar je še ostal v nekem stiku z našimi kraji.

Ko je 10. februarja 1535 odpotoval iz Rima na Nemško je šel čez Benetke, Gradiško in Ljubljano. Od tu je datirano pismo z dne 7. marca 1535, v katerem pripoveduje o svojih nezgodah na potu in zlasti o viharju, ki ga je mesto v Trst zanesel v Marano, odkoder je potoval čez Gradiško v Ljubljano¹²). Drugi dan je šel iz Ljubljane v Gornji Grad, menda na obisk k škofu Ravbarju, potem pa naprej na Dunaj.

V zvezi s slovenskimi deželami je ostal Vergerij še pozneje, ker je imel nek beneficij na slovenskih tleh, namreč župnijo Komen na Goriškem. Kot papežev poslanec ni imel stalne cerkvene službe niti določenih dohodkov, ampak je bil navezan na podporo rimske kurije, o kateri opetovano toži, da mu ne zadošča. L. 1534. pa mu je cesar Ferdinand podelil župnijo Komen. Vergerij seveda ni tamkaj nikdar opravljal župnijskih poslov, ampak je imel v ta namen nastavljenega vikarja. Komaj jo je kdaj obiskal. V svojih pismih se te župnije le splošno spominja, češ, da ima nek beneficij, ki mu nese 50 zlatov na leto¹³). Iz pisma knezoškofa Ravbarja je razvideti, da so se vendar obračali na Vergerija, ko je šlo za važne župnijske zadeve, n. pr. ko je hotel baron Gašper Lanthieri Štanižel izločiti iz komenske župnije¹⁴).

Vergerijevo poslanstvo na Nemškem je trajalo do l. 1536. Peti dan maja t. l. je bil imenovan škofom modruškim. Ker je bil pa s to škofijo malo zadovoljen, so ga že 6. septembra premestili v Koper. Nekaj dni pozneje je Vergerij zapustil Rim in odšel v svojo škofijo.

Poznejši dogodki so dovolj znani. Približno deset let je Vergerij deloval v Istri. V tem času se je dobro seznanil s slovanskim jezikom.

¹⁰) Friedensburg o. c., str. 291 sl.

¹¹) Prim. Loserth: Reformation und Gegenreformation, str. 60 sl.

¹²) Friedensburg o. c., str. 336.

¹³) „ . . . Io son in vero povero, poverissimo di entrata di chiesa, che io non ho se non un beneficetto solo die cinquanta scudi rendita“ (Friedensburg o. c., str. 32.)

¹⁴) Priloga št. 3.

Sam pravi, da je maševal deloma v latinskem jeziku, deloma v glagolici¹⁵). Kmalu pa je pričel razširjati luteranske nazore. Pridigal je proti češčenju svetnikov in grajal tiste, ki so proti kugi sv. Roka klicali na pomoč. Čital je marljivo lutrovske knjige in imel v svoji sobi podobe najznamenitejših luteranov. L. 1545. je bil v Benetkah zatožen zaradi krivo-verstva, z njim tudi še nekateri drugi kanoniki, duhovniki in redovniki. Vergerij se ni hotel podvreči sodnikom in je zbežal najprej v Mantovo k svojemu prijatelju, kardinalu Herkulu Gonzaga, potem pa v Trident. Toda cerkveni zbor ga ni hotel sprejeti v svojo sredo. Nevoljen se je vrnil v Padovo, kjer je formalno prestopil k luteranstvu 13. decembra 1548. Nato je bil v Rimu odstavljen od službe in izobčen. — Po kratkem bivanju v Švici, kjer je opravljal službo pastorja v Vicosoprano, je šel l. 1553. na Virtemberško k vojvodu Krištofu. Tu se je pričela druga doba Vergerijevega življenja in delovanja, v kateri je služil predvsem protestantski propagandi z besedo in pismom.

* * *

L. 1555. je stopil Vergerij v znano literarno zvezo s Trubarjem. S tem je iznova posegel v cerkvene razmere naših dežel.

Na zunaj se je Vergerij vedno obnašal kot voditelj literarnega podjetja, ki je imelo med Jugoslovani širiti protestantske knjige v narodnem jeziku. Skrbel je za denarno podporo, poiskal tiskarja, nabiral sotrudnikov za prevajanje svetega pisma, sprejemal in dajal nasvete za literarno delo. Dopisoval je mnogo z Ungnadom in s kranjskimi deželnimi stanovci zlasti o jeziku, v katerem naj se izvrši prevod svetega pisma. Tu je imel Vergerij širše obzorje, kakor pa Trubar in nemški plemiči, ki so hoteli imeti prevod v kranjskem dialektu, ne glede na pravilnost in čistost jezika¹⁶).

Pa ne le s knjigami, tudi osebno je Vergerij zastavil svoj vpliv za razširjanje protestantstva med Jugoslovani. To nam priča njegovo agitacijsko potovanje po naših krajih v letu 1558.

O tem potovanju ni bilo doslej skoraj nič znanega. Elze ga omenja le mimogrede, češ, da je „baje“ bil Vergerij v tem letu na Koroškem, Kranjskem in Goriškem¹⁷). Tudi iz Vergerijevih pisem se ne da več povzeti. — Toda ohranjene so nam o tem potovanju nekatere izpovedbe prič, ki so Vergerija videle in z njim govorile. Beneška republika je namreč o tem potovanju skrbno poizvedovala in vsi, ki so kaj znali povedati, so morali pred sodnikom podati svoje poročilo. Ti zapisniki

¹⁵) Sixt: P. P. Vergerius, str. 370.

¹⁶) Prim. Kaussler-Schott: Briefwechsel, str. 109 sl.

¹⁷) Elze: Die slov. prot. Druckschriften, st. 66.

se še sedaj hranijo deloma v Benetkah, deloma v Vidmu¹⁸⁾. Poročila o tem potovanju, kakor tudi druge značilne okoliščine so zanimive dovolj, da jih tu podam.

Proti koncu l. 1557. je potoval Vergerij z dovoljenjem vojvoda Krištofa na Poljsko, da pregovori tamošnje novoverce, naj se ne pridružijo cvinglijanom, temuč ohranijo konfesijo Valdenzov, ki je sorodnejša lutrovski. Na Dunaju je hotel od kralja Maksimilijana, ki je bil protestantom zelo naklonjen, dobiti spremljevalca in moralno podporo, da nastopi na Poljskem z večjo veljavo. Zaželjene podpore ni prejel a Maksimilijan ga je povabil v avdijenco za Božič tistega leta, češ, da tedaj cesarja Ferdinanda ne bo na Dunaju in se Vergeriju ne bo ničesar bati¹⁹⁾. Res je prišel Vergerij na povratku iz Poljskega zopet na Dunaj, mesca februarja l. 1558. — Tu se je sešel s Pavlom Skaličem, znanim gojencem škofa Tekstorja, ki se je prav takrat pripravljal, da prestopi k luterancem in odpotuje k vojvodu Krištofu na Virtemberško. Vergerij je ostal na Dunaju le par dni in se delal, kakor da se hoče hitro vrniti na svoj dom v Tibingo. V tem zmislu je govoril s kraljem Maksimilijanom in pisal tudi vojvodu Krištofu. Posebno značilno je pismo z dne 29.(?) februarja 1558, kjer pravi, da hoče v štirih dneh odpotovati proti domu, a pristavlja, da bode morda pozno prišel, ker so pota slaba, sam pa zelo bolehen²⁰⁾. — Poslednje besede niso bile družega, kakor pretveza, s katero je hotel prikriti svojo namero, da hoče napraviti agitacijsko potovanje v slovenske in nekatere furlanske pokrajine. Brez vednosti vojvoda Krištofa in kralja Maksimilijana, a dobro pripravljen za svojo pot, je odšel Vergerij v najstrožjem „incognito“ proti jugu. Virtemberški vojvoda je bil zelo iznenaden, ko mu je povedal Skalič, kam se je Vergerij napotil²¹⁾.

Tu zastavijo naša poročila in sicer najprej s podatki o Vergerijevem bivanju v Ljubljani. Gregorij Scorion iz Černice (tržaške škofije), ki je bil zaslišan v Kopru 11. maja 1558, izpove: „V preteklem postu sem bil v Ljubljani in sem prenočeval v gostilni Marka Preglja. Tamkaj sem videl tudi nekega znanca iz Kopra, ki je bil v družbi Vergerijevi. Neki strežnik mi je tega pokazal. Z njim je bil tudi neki mož iz Devina, ki je bil Vergerija z vozom peljal iz Kanala na Vrhniko in prišel v Ljubljano, da dobi svoje plačilo . . . Vergerijev sluga se je pritoževal, da mora zaradi nas jesti postne jedi . . . Druge nisem videl, kaj so jedli, ker so bili v zgornji sobi. Voznik iz Devina pa mi je pravil, da ima Vergerij

¹⁸⁾ Državni arhiv v Benetkah (Sant' Ufficio. Processo del Vescovo d' Istria Pier Paolo Vergerio. Busta 2). Nadškofijski arhiv v Vidmu (Chiese a parte Imperii II).

¹⁹⁾ Kaussler-Schott: Briefwechsel, str. 155 sl.

²⁰⁾ Briefwechsel, str. 161.

²¹⁾ Sixt: P. P. Vergerius, str. 448 sl.

s seboj celo balo knjig in jih deli vsakemu brez denarja, kdor jih hoče imeti.“ Peter Perulus, vikar pri sv. Ivanu v Loki (tržaške škofije) še pristavi, da je Marko Pregelj, ljubljanski oštir, strasten heretik, kar mu je znano, ker se je že z njim prepiral o izpovedi, in da vsako leto prihaja v Črnikal kupovat vino. Tedaj tudi obiskuje Vergerijevega prijatelja Auguština Serena²²⁾.

Koliko časa se je Vergerij mudil v Ljubljani, iz tega poročila ni zaznati. Kakšne opravke je imel, pa spoznamo iz njegovih poznejših pisem. Pogajal se je z deželnimi stanovi o prevodu sv. pisma starega zakona in nekaterih drugih protestantskih knjig. Baron Sigismund Dietrichstain mu je tedaj izročil neki spis zoper sv. mašo, da ga da natisniti na Virtemberškem²³⁾.

Cilj Vergerijevega potovanja je bila Akvileja, kjer je morda imel kake skrivne privržence. Čeprav je potoval strogo tajno, se je njegova namera vendar le zvedela. In patriarh Daniel Barbaro je v posebnem pismu z dne 30. marca 1558 ukazal stolnemu kapiteljnu, naj ne pusti Vergeriju stopiti v cerkev, tem manj še pridigovati²⁴⁾. — Zdaj je Vergerij razvijal svoje delovanje po raznih goriških in furlanskih mestih in vaseh. Ker so mu bile cerkve zaprte, se je nastanil v gostilnah, kjer je izkušal vplivati na ljudi z govori in razdeljevanjem knjig. Svoje ime je skrbno zakrival, a se izdajal za poslanca kralja Maksimiljana. Značilna je izpoved lesotrčca Theseja iz Vidma: „Mudil sem se sredi posta v furlanskem mestu Manzano, opoldne v neki gostilni. Tam je bil pri mizi nek odličen mož (gentiluomo), ki je bil pravkar jenjal obedovati. V pogovoru z menoj je obžaloval, da mora po sili jesti postne jedi, ker ne dobi mesa. Ko sem mu omenil, da sem bil svoj čas na Nemškem, mi je rekel: Ako bi zdaj šli na Nemško, bi našli drugačen način življenja, kajti tam se oznanjuje nova postava nekega mogočnega pridigarja, h kateremu vre mnogo ljudstva, čeprav je tamkaj še drugi pridigar cesarja Ferdinanda, ki ima pa malo poslušalcev²⁵⁾. Ko sva se razgovarjala je prišel nek berač in prosil miloščine, da more iti na božjo pot v Loreto. Rekel je, da za to ne da denarja, ker ima za greh, če se verjame, da je bila hiša v Loretu čudežno prenešena in da ta hišica dela čudeže... Naročil mi je tudi naj sporočim Petru Percottu in Korneliju Frangipaniju v Vidmu, češ, da je šel skozi poslanec kralja Maksimiljana, ki bode

²²⁾ Sereno je bil Vergerijev privrženec v Kopru in z njim vred leta 1545. obtožen herezije.

²³⁾ Prim.: Briefwechsel, str. 167 in 176.

²⁴⁾ Renaldis: Memorie storiche, str. 278.

²⁵⁾ Vergerij je tu mislil na Ivana Sebastiana Pfauserja, ki je l. 1555. postal dvorni pridigar kralja Maksimiljana in napravil na Dunaju mnogo vrišča, ker je napadal jezuite, zagovarjal ženitev duhovnikov in zametal češčenje svetnikov. (Wolfsgruber: Die k. k. Hofkapelle, str. 73 sl.)

kmala povzročil velike stvari po deželah, in da je Maksimiljan postal popolen luteran . . . Svojega imena mi ni hotel povedati. Zvedel sem šele v Vidmu, da je bil ta mož Vergerij“.

V Gradiški je zbudil Vergerij pozornost, ker je javno na trgu psoval duhovnike. — Ko je šel učitelj iz Gradiške z nekaterimi učenci mimo njega, se je obrnil proti njim in zaklical: „Delajte tako, kakor vas bode učil ta vaš učitelj in ne hodite za onimi sv Varujte se njih in njihove maše, kakor ognja in ne ravnajte se po njih besedah“. Navzočih je bilo tedaj mnogo ljudi, med njimi tudi duhovnik iz vasi Meriano²⁶).

V Furlaniji je imel Vergerij tudi sestanke s svojimi istrskimi privrženci, tako n. pr. v vasi Flagnano. Neki Mihael, sin Hieronimov iz omenjene vasi je izpovedal: „Bila je večja družba. Eden izmed te družbe je bil Vergerij, ki je ondi obedoval z nekaterimi možmi in gospemi iz Kopra. Čudil sem se, ker so jedli meso. Nek strežnik pa mi je rekel, da je ta luteran in je meso tudi v petek in soboto. Pokazali so mi v neki sobi veliko množico knjig, o katerih so mi rekli sluga, da jih je Vergerij s seboj pripeljal in jih da vsakemu, kdor jih hoče imeti. Jaz sem jih videl, pa se jih nisem dotaknil . . .“

Največ uspeha je imel Vergerij s svojo luteransko propagando v Beljaku, kamor je prišel na povratku v Nemčijo. Mudil se je ondi 15 dni in menda pričakoval denarja. Nekega dne je govoril v mnogoštevilni družbi veljakov in meščanov. Vsled njegovih besedi se je beljaški župnik odločil, da ne bode nič več maševal, niti drugih obredov opravljal v svoji cerkvi, ampak le pridigoval²⁷). — Vergerij si je še mnogo let pozneje štel v veliko zaslugo, da je v Beljaku odpravil mašo in je bil vedno v pismeni zvezi s tamošnjimi luterani²⁸).

Devetnajstega aprila se je Vergerij vrnil v Tibingo in kmalu potem vojvodu Krištofu podal kratko poročilo o uspehih svojega potovanja²⁹). Kako malo je bil njegov varuh s tem pohodom zadovoljen, priča tožba o „slabih potih“, po katerih je Vergerij baje hodil.

Za lutrovce po Istri in Benečiji je imel Vergerijev obisk usodne posledice. Beneška vlada je nastopila z vso strogostjo in dala mnoge izmed njih zapreti. Zato toži Vergerij v pismu z dne 16. junija, da zapirajo njegove sorodnike in prijatelje in pripisuje to papeževemu vplivu³⁰).

²⁶) Izpoved Paganina de Susanis. (Nadšk. arhiv v Vidmu.)

²⁷) Izpoved Petra Coda župnika v Gemoni.

²⁸) Pismo z dne 23. maja 1564.: . . . Fui alias ante quinque años Villaci per quindecim dies, ubi fui magno amore susceptus; apparebat enim iam tum quid de missa sentiretur. (Briefwechsel, str. 422).

²⁹) Summa earum rerum, quae Vergerius ex Austria rediens Christoforo denun-
tiavit (o. c., str. 167).

³⁰) o. c., str. 179.

Nas zanima tu predvsem vprašanje: Zakaj je moral Vergerij na skrivnem in brez vednosti vojvoda Krištofa napraviti to potovanje, ki je vendar imelo koristiti „čistemu evangeliju“? Jasno se nam tu razkriva Vergerijeva namera, kakor z literarnim delom tako tudi z osebno agitacijo si zagotoviti vodilno vlogo v protestantskem gibanju na Slovenskem. Prav tako pa se tudi kaže, da virtemberški bogoslovci z vojvodom Krištofom na čelu, ki so dajali pravec našim luteranom, tega vpliva niso radi videli in so ga skušali kolikor mogoče omejiti. Zato je moral Vergerij l. 1558. skrivaj potovati na Slovensko, zato se je tudi l. 1564. zaman trudil pridobiti si tu zopet nekaj vpliva³¹⁾.

Vergerij se je zdel Virtemberžanom premalo „pravoveren“ in utrjen v evangelijskih naukih, da bi mu mogli izročiti vodstvo luteranstva v južnih avstrijskih deželah. Zato je na njegovo mesto stopil — Trubar.

Le enkrat se je še Vergerij mimogrede mudil v naših krajih, ko je prišel na Koroško k poroki svoje stričnice l. 1564. Potem pa je smrt nestalnemu in častihlepnemu možu pokopala vse daljne načrte (4. oktobra 1565).

* * *

Pisma knezoškofa Ravbarja na Vergerija.

(Cod. Lat. IX. LXVI. fol. 43, 47, 45. — Biblioth. Nazionale (Marciana) v Benetkah.)

Št. 1.

Reverende Domine amice honorantissime. Post officiorum meorum oblationem S. D. — Quando Reverendissima Dominatio vestra tam benevolam se, meique studiosam exhibeat, tamque sedulo negotia nostra in regia curia promoveat et nuper nobis et Brevi apostolico et litteris Limina apostolorum concernentibus valdeque gratificata sit, iniquum plane duximus pro tot in me collatis meritis, gratitudinem animi hisce litteris non testari. Habeo itaque et ago ingentes gratias Reverendissimae Dominationi vestrae et quocumque officio vicissim Rev. Dom. Vestr. demereri et gratificari potero nullis vel laboribus vel operi parcam. Bene valeat Reverendissima Dominatio Vestra cui me diligenter comendatum esse cupio. Vienae Austriae X. die mensis Martii Aⁿo Dom. MDXXXIII.

Christophorus episcopus Labacensis,
administrator ecclie Seccoviensis R^o
Regiae Maiestatis Locumtenens etc.

R^mo in Ch^ro Patri et Dⁿo D. Petro Paulo Vergerio iuris utriusque doctori, sanctae apost. sedis protonotario ac delegato ad Serenissimum Romanorum regem Dⁿo ac amico honorantissimo.

*

³¹⁾ Briefwechsel, str. 422.

Št. 2.

R̄me Dn̄e, amice honorantissime. Magnificus Dom. Nicolaus Rauber Baro et consanguineus noster diligenter nos rogavit ut hunc presentem Virum Nicolaum Rizium civem Tergestinum nostro quoque nomine Rm. D. V. com̄endarem quod nos illi tamquam consanguineo et quia vir ille honestus semper visus recusare non possumus. Proinde R. D. V. omni studio petimus ut prefatum Nicolaum Rizii nostra causa com̄endatum habeat et in quibus ipsi opus fuerit suo auxilio et patrocinio iuvare velit. Nos eiusmodi R. D. V. officium pari studio compensare curabimus, quae optime valeat. Viēnae Austriae X. die Martii Āno Dom. MDXXXIII.

Christophorus ep̄s Lab. admin.
seccoviensis Rom. reg. Maiestatis
Locumtenens.

R̄mo in Chro Patri ac Dno. Petro Paulo Vergerio I. U. Doct. Sanct. apost. sed. protonotario ac legato ad sereniss. Rom. Reg. D̄no et amico honorantissimo.

*

Št. 3.

R̄me in Christo Pater et amice observantissime.

Suae Dominationi (?) ac servitorum nostrorum perpetuam com̄endationem. Cum his proximis diebus essemus in Comitibus huius nostrae patriae venit ad nos spectabilis et nobilis D. Caspar de Lantheriis praefectus in Reifenberg, qui non sine animi sui morsione dolorem nobis retulit, qualiter ecclesia filialis S. Danielis plebis Comen multum ab eadem distat, ac propterea saepius ob difficultatem itineris animae infantium periclitantur et sine baptismi lavacro decedunt. Cum autem praefata ecclesia parochialis ad V. R. D. pertineat, petiit ut eidem scriberemus petentes ut dignaretur benigne admittere, quatenus in dicta filiali ecclesia S. Danielis fons baptismalis erigeretur autoritate et consensu V. R. D. quam igitur rogamus, dignetur rei dam piae consensum suum praebere litterasque ad vicarium suum ac Dominum Gasparum de Lantheriis dare, ut id quamprimum fiat. Nam id in detrimentum ecclesiae in Comen nullo modo eventurum. Quod ut fiat R. D. V. iterum atque iterum plurimum rogamus. Quae bene valeat.

Datum Lubianae XII. Aprilis. Āno Domini MDXXXV.

R. D. V. deditissimus Christophorus
ep̄s Lab. admin. Seccoviensis

R. in Chr̄o P̄ri D. P. P. Vergerio Justinopolitano J. U. Doct. protonotario aplic̄o. S. D. P̄ri P. Pauli ad maiestatem regiam pro tota Germania nuntio cum potestate legati a latere, Domino et amico honorantissimo.

Nadaljevanje Dolničarjeve „Epitome“.

Po rokopisu objavil P. pl. Radicz.

Janez Gregor Dolničar (Thalnitscher pl. Thalberg), znani kranjski zgodopisec je opravljal delj časa službo sindika ljubljanskega mesta. V tem delokrogu se je marljivo pečal z raziskovanjem zgodovine domačega mesta in dežele¹⁾. Leta 1714. je izdal temeljito delo „Epitome chronologica urbis Labacensis“ in zapustil tudi celo vrsto znamenitih zbornikov o kranjski zgodovini in topografiji v rokopisu. Iz teh rokopisov, ki jih hrani ljubljanska semeniška knjižnica, je nekatere znamenitejše odlomke že objavil g. Viktor Steska v „Izvestjih“²⁾. Deželni muzej „Rudolfinum“ pa hrani tudi neko nadaljevanje Dolničarjeve „Epitome“ od neznanega avtorja. Rokopis obsega 16 listov in je pridejan tiskanemu izvodu omenjenega dela. Iz pisave bi se dalo sklepati, da je to kroniko, ki obsega dobo od l. 1716. do l. 1768., spisal kdo iz rodbine pl. Hohenwartov ali pa kak redovnik dolenjskih samostanov (Stična, Kostanjevica) v 18. stoletju. V deželni muzej je došel zanimivi spis iz nekdanje Erbergove knjižnice v Dolu. Ker se mi zdi za našo domačo zgodovino dovolj pomenljiv, ga tu podajem po originalu h krati z oporoko Dolničarjevo, katero mi je predsednik deželnega sodišča p. n. gosp. Albert Levičnik blagovoljno prepustil v prepis.

Na drugem listu rokopisa je čitati najprej Dolničarjev grobni napis, ki je krasil nekdanj staro frančiškansko cerkev na sedanjem Vodnikovem trgu. Ker je to poslopje s spominsko ploščo vred že davno izginilo s površja, naj ga tu navedem:

Epitaphium Domini
a Thalberg in aede R. R. P. P.
Franciscanorum: modo templo academico

Quisquis ades seu incola seu accola heic clauditur urna Joannes Georgius (corr. in Gregorius) Thalbergius Carnioliae patritius Aemona oriundus, natale solum praeclari calami beneficio perpetuo sibi demeruit rerum antiquarum indagator Sagacissimus pervigil in cōmune bonum, pene incurius Sui; patriae et optimarum artium amantissimus, quae regnarunt in vivo, deplorarunt in mortuo, hic emeritis virtutis praemiis caeloque maturus concidit in autumno sexagenarios major V Nonas Octobr. MDCCXIX.

Huic hospes fer opem, quam paulo post ipse petes: pauca petit, multa tibi precatus.

¹⁾ Glej moj članek: Eine krainische Gelehrntenfamilie v „Blätter aus Krain“ 1863, št. 46 sl.

²⁾ Izvestja XI, str. 18 sl.

Za epitafom sledi kronika na 16 listih pod naslovom:

Continuatio chronologica.

1716 Pugna ad Petrowardinum Dux Eugenius Princeps Sabaudiae confecit Turcas

1717 Eodem belli Duce caesis ad Belgradum turcis et

1718 inito ad Pasarovicium pacis tractatu Romanorum Imperatori Carolo VI. Hung. Regi Serviae Regnum cum Belgrado subjicitur.

1719 Annus hic memoria duorum Abbatum Alani Landstrassensis et Antonii Sitticensis uno fere tempore defunctorum clarus exstitit in quorum locum duo fratres ex lib. Baronum Engelshausiana prosapia Antonius quidem in Landstrass Alexander vero Siticii Abbates ille 26 Aprilis: iste 28 Junii eliguntur.

Annus hic praeterea fertilitate frugum memorandus: Tritici modius 12 facile Paciis Batzen: id est 41 Crucif; Vini urna, quae 24 mensuras complectitur 48 crucif. Panici modius 34 crucif. venalis prostabat.

1722 Carolus VI. Imp. ab Innocentio XIII. R. P. vtriusque Siciliae regnum in feudum accepit, sibi que adscivit, haereditario iure haec regna, quae per Vice-Reges regebat.

1723 Wolfgangus Weichardus e Comitibus et Dominis a Gallenberg Supremus Carnioliae capitaneus denunciatur. Cuius sollemnis installatio 18 Martii inter magnificos vrbis Labacensis applausus a Celsissimo Principe Episcopo Labacensi e Comitibus Leslie et excellentissimo Comite a Thurn Vicedomino Carnioliae instituta est. Eaque et sequenti die Status Provinciae: 20 vero huius D. Doctores et officiales lautissimo convivio excepti sunt.

1724 Die 6 Decembris Sanctio pragmatica de Successionis ordine in Austriaca regna ac provincias omnes deque regimine omni ad filiam Caroli VI natu maiorem si filius non adesset, deferendo diplomata publico prodivit. Adprobata fuit ab omnibus Regnorum et Provinciarum Austriacarum et a pluribus imperii germanici ordinibus pluribusque principibus exteris.

1728 Illustri itinere suscepto Carolus VI Aug. interioris Austriae provincias portusque marinos lustravit accepto vbique fidelitatis solemni sacramento. Die . . . Labacum ingressus per eam portam in cuius vertice insigne eius rei monumentum lapidi incisum extat: atque . . . mensis . . . ingenti cum splendore ea ratione qua sub Leopoldo I solemnia datae acceptaeque fidei peracta sunt.

1733 Augustus III Austriacorum ope Rex Poloniae proclamatus electusque inauguratur.

E vita discessit 20 Februarii Supremus Carnioliae capitaneus excellentissimus Comes Wolfgangus Weichardus a Gallenberg communi Patriae luctu insignique moerore.

Lues inter pecora magnam in Inferiori Carn(iolia) fecit stragem.

1734 23. Nov. Maria Corbinianus Comes a Saurau supremus Carnioliae Capitaneus installatur. Sapientia dexteritaeque rerum gerendarum clarissimus; ac Sacrae Caes. Reg. Maj. a consiliis intimus.

1735 Pace Versalliis inita conventum est inter Europae principes, ut Stanislaus Lezenski Poloniae Regi exuli ad dies vitae Lotharingia pareret, mox post eius obitum Regis Galliarum dominatui subjicienda: Francisco vero Lotharingo Magnus Hetruriae ducatus obtemperaret: Vtriusque Siciliae Regnum praeterea Carolo Infanti Borbonio cederetur.

1736 die, 29 Julii Coenobium Cisterciense prope Landstraß Praedonum turma invadens latrocinii ac spoliis impune comisis funestissima post se reliquit vertigia. P. Sigismundus Schigan et P. Eugenius Juritsch aliique non pauci ex domesticis latronum manu vitam amiserunt.

1736 Maria Theresia Archidux Austriae filia natu major Caroli VI ex Elisabetha Brunswico-Guelferbitana nata 1717 die 13 May nupsit Francisco Lotharingio ac Magno Hetruriae Duci 12 Febr.

1739 Belgradum et totum Serviae regnum sinistra belli Fortuna ad Turcas recidit.

1740 Luget mortem Caroli VI P. F. Aug. universa Carniolia, quem 20 Octobris dies in palatio suburbano Favoritta dicto, mors Austriae peracerba sustulit. Communem luctum temperavit Filia Caroli natu maior Maria Theresia quae illico post beatum parentis obitum terrarum omnium Austriacarum regimem titulosque suscepit ac literis solemnibus die 21 Norembris 1740 publicatis renunciat Franciscum Conjugem suum Conregentem in omnibus regnis et provinciis austriacis salva tamen omnibus in rebus Sanctione pragmatica.

1741 Archiducis Josephi nativum diem insigni laetitia omnis Carniolia festis solemnibus, festivisque ignibus celebrat.

Eodem 1741 anno Bavarorum XXX millia Gallorum ope in Austriam superiorem irruunt; ita bellum successionis austriacae causa, Bavaro hereditatis iura praetendendo, exarsit.

1742 Carolus VII Imp. Bavariae elector Francofurti redimitur.

1742 Excellentissimo Comiti ab Saurau Provinciae Capitaneo 10 Martii Austriae Interioris Gubernium ac regimen committitur, qui Graecii 8 May eiusdem anni cum Pompa installatur.

1743 Antonius Josephus Comes ab Auersperg jam inde ab anno 1735 Carnioliae Praetor (Landesverwalter) in capitaneum huiusce provinciae a Sac. regio Majestate electus inter magnificos vrbis adplausus sumptuose 7 January installatur.

1744 In lucem prodivit Praegrandis Carnioliae tabula Chorographica, quam decem annorum labore plurimis etiam adhibitis geometricis dimensionibus concinnavit Rñus. D. Joannes Dismas Floriantschisch de Grienfeld ac aeri incisam inelytis Carnioliae Statibus, quorum iusu sumptibusque confecta est, dedicavit!

1745 Ad Strigovium in Silesia deletis Austriacis Fridericus II Boruſſiae rex Silesiam occupat ac inita pace suo dominatui subjicit.

Bavaria cum Austria de pace stabilienda traetarunt.

Eodem anno Franciscus Lotharingus defuncto Carolo VII Imp. Bavaro ad Rom. imperii solium die 4 octobris Corona ab Archiepiscopo Moguntino Francofurti imposita magna cum celebritate evehitur. Coronationi interfuit augustissima Conjux Maria Theresia; sed Coronam Imp. Germ. ipsa non recepit, quippe regnorum Hungariae et Bohemiae coronis cum supremo potestate iam antea condecorata.

1746 Novus ab augustissima Imp. Labaci Carnioliae Senatus auctoratus fuit nomine Excelsae Repraesentationis, quae rebus Camerae, Commerciorum et Politicis prospiceret, neque ab vllō interioris Austriae dicasterio, sed a sola Cancellaria Aulica Vindobonensi, cui praesidebat C(omes) ab Haugvitz mandata acciperet. Aliud quoque Tribunal Appellationis Camera dictum, institutum fuit. Graecensi Regimini nihil obnoxium, ad quam Camera

recursus fieret, seu appellatio in causis Iustitiae. Attamen causae eo delatae promoveri poterant ad consilium intimum Graecense ut illic reviderentur. Duo illa tribunalia Iudicii Provincialis et Capitanei restricta sunt ita vt ambo Camerae Appellationis subordinarentur: quin ea duo tribunalia vnita sunt, atque abrogatis Capitanei et Vice Capitanei muneribus uniti huius Tribunalis Provincialis Praeses vnus (Landrechts Praesident) inauguratus fuit: idque munus gerit idem, qui adhuc supremus Carnioliae Capitaneus audit excellentissimus Comes Antonius Iosephus ab Auersperg S. Caes. Reg. Maiestatis Consiliarius actualis intimus.

Excelsae Repraesentationis et Camerae Praeses, penes quem summa deinceps Potestas erat, excell. ac Ill. D. Comes Ioann. Sigfridus ab Herberstein S. Joh. Hierosolymit. Ordinis eques S. C. Mai. ab intimis consiliis constituitur, adhibitis in consilium quinque adseßoribus Vice-Domini munus ac iurisdictio sublata ac pro negotiorum ratione pars Repraesentationi de politicis nempe ac publicis, pars iustitiae dicundae Capitaneali et ei vnito provinciali iudicio (olim Schranken hodie Landesfürstliches Landrecht) est attributa.

Deputati Provinciae suffragiis provincialium, non iam vt olim ore, sed scripto prolatis nominantur: statutumque praeterea est, ut ex equestri ordine deinceps nemo amplius in deputatorum consilio praeses eßet (Amts-Praesident).

Nonnulla quoque in colligendis vectigalibus ac tributis innovata sunt, atque Quaestor Generalis Provinciae cum suis adiutoribus non iam ab ordinum Provinciae collegio sed ab Excelsa Repraesentatione pendere iussi sunt.

1748 Divisa est Carniola in circulos tres, inferiorem, interiorem et superiorem, quorum unicuique praeficitur suus circuli Capitaneus (Kreishauptmann) Superior circulus Antonio I. B. a Taufferer, inferior Wolfgango Adamo h. B. ab Erberg et interior Sigefrido I. B. Gußich obtigit.

Rudolfswerthi apud Franciscanos Gymnasium erigitur.

1749 Praedionum bonorumque census ex summo mandato, subfide nobili ex vnuscuusque propria fassione institui praecipitur, atque ad eam rem certae formulae ac exempla praescribuntur.

1750 Excellentissimus ac Reverendissimus D. Comes Carolus Michael ab Attemis antea Canonicus ac Thesaurarius Ecclesiae Basileensis S. C. Reg. Majestatis ab intimis consiliarius virtutum et promovendae divinae gloriae studio praecellens renunciatus est, per dioecsin Aquilejensem in terris Austriacis temporarius Vicarius apostolicus: cui subinde eodem anno die 2 Augusti temporalium bonorum iura nomine Augustae Imp. Reginae Goritiae contulit excellentissimus Dominus Antonius I. B. De Fin. Episcopus consecratus est 14 Aug. Labaci, Pergameni Antistitis collato titulo: Sacras ceremonias peragente celsissimo Episcopo Labacensi, Principe Ernesto Amadeo e comitibus ab Attemis; assistentibus Episcopis Leopoldo Comite Petazzi Tergestino et Bonifacio Cechoti Petinensi ex ordine reformatorum S. Francisci.

1751 Benedictus XIV. edita constitutione Romae 14 Iulii 1751 Patriarchatum Aquilejensem omnino abolet.: duos archiepiscopatus Goritiensem et Utinensem ea lege erigit, ut quidquid in ditione Veneta Aquilejensis dioecesis antea fuerat Archiepiscopo Utinensi, quidquid vero in dicta dioecesi austriacae ditionis esset Archiepiscopo Goritiensi pareret; iusque nominandi archiepiscopum Goritiensem penes Austriam perpetuo maneret.

Carolus Michael Comes Attemsus, idem qui adhuc Vicarii Apostolici munere functus erat Primus Archiepiscopus Goritiensis nominatur cujus suffraganei in Metropolitana Goritensi ecclesia designati sunt Episcopi Tridentinus, Comensis in Mediolanensi ducatu, Tergestinus et Petinensis.

1753 Capitaneatus circuli inferioris post mortem Wolf. Adami I. B. ab Erberg vacat, cui ad tempus substituitur Jos. Sigismundus a Breckerfeld.

1754 Lues in inferiori Carnioliā inter pecora vehementer graßatur, nec nisi sexennio post cessavit.

Maximilianus I. B. ab Erberg cum ex aula Vindobonensi Mariam Annam ab Egger uxorem duceret militiam deseruit et Capitanei inferioris circuli munus adgreditur mense Septembri.

1755 Rectificationis commissio ex fassionibus de bonis praediisque fisci pretia eruebat ac tributa imponebantur iusta proportione, exiguo tamen aërii regii emolumento si hoc cum expensis conferatur.

1756 Bellum austriacos inter et Borussiae Regem Fridericum II, qui hostili exercitu Saxoniam invasit vel huius invasionis vel repetendae Silesiae causa exortum est. Austriae Galliae amico foedere nuper iuncto vires omnes contulit, ut suis tum etiam missis in subsidium auxiliariis copiis Moscovitis et Gallis hostem sibi in dies magis formidandum debellaret.

1757 Borussiae Rex 23 Aprilis ad Reichenberg Bohemiam ingressus non insignem victoriam de Carolo Lotharingo, qui cum Vliße Bronae Mareschallo exercitum ducebat, refert. Pragam, quo se fuga caesus cum Ducibus suis miles receperat, oppugnans tantum non expugnat: quae caeso tandem ad Planian Rege a Daunio Mareschallo septies tum victore obsidione liberatur.

1758 Leopoldus comes a Daun Mareschallus et Belli dux, quod rem Austriacam cunctando restitueret, Fabius Germanorum maximus audit, quod una pugna septies profligaret hostem victoria tanta ut imperium Austriae ab impendente ruina eximeret Torque aurei veleris condecoratur.

1759 Carolus III rex vtriusque Siciliae relicto Ferdinando IV filio suo utraque Sicilia in possessionem hereditariam Hispaniae regni transit.

1760 Raymundus comes a Villhana Perlustrandae Provinciae causa ex Augustissimae mandato Labacum adveniens aa cum honoris significatione excipitur et ad eam vix quidquam addi poterat.

Josephus Archidux Isabellae Borboniae Parmensi matrimonio jungitur.

Carnioliae proceres in duas factiones scissi partim Herberstainio praesidi locumtenenti adhaerent, partim ejusdem iniqui accusatores Viennae per missos a se statuum nomine legatos agunt, ut ab officio amoveretur: sed infectis rebus domum missi poenas dederunt honoribus quibus antehac condecorabantur spoliati hos inter erant Andreas abbas Valis iocosae, Ignatius S. R. I. comes ab Engelshaus, Josephus Gabriel de Buset, Excellentissimus Comes Leopoldus a Lamberg, Franc. Carolus ab Hohenwart, Marcus Antonius I. B. a Billichgratz et pauci alii.

Excellentissimus ac Illmus S. R. I. Comes Henricus ab Auersperg S. C. R. Maj. a consiliis intimis Carnioliae supremus capitaneus praeficitur in locum Joan. Sigfridi Comititis ab Herberstein, qui Viennam ad Praesidium Camerae aulicae evocatur.

Eodem tempore Henrico comiti ab Auersperg Tergestum et Goritiae comitatus gubernandus committitur.

1762 Christoph. Laurentio I. B. a Flachenfeld Baucali Administratori vita functo successit Antonius Nepomuc. I. B. de Taufferer eo tempore Capitaneus superioris Carnioliae circulareus, cui et ipsi in officio successit est Joannes Carolus de Claffenau.

Catharina II Moscovitarum Czarissa et Imperatrix deiecto ex solio conjugate Petro III vixdum Imperatore ipsa imperii habenas cepit. Foedus austriacos inter et Moscovitas exspirat: et qui contra Borussiae regem in Austriacorum subsidium pugnarunt foederati, exinde Borussiae iuncti in Austriacos arma convertunt: sed pax inter vtrumque militem Austriacum et Borussiae, exhaustis iam vtrinque viribus sub idem tempus stabilitur: atrocissimoque bello pari variaeque fortuna gesto imponitur finis, emolumento nullo.

1763 Rex Poloniae Augustus III Saxoniae elector anno aetatis suae . . . e vivis eripitur. Orbatum Rege regnum Russiae copiis Poloniam occupantibus, ut novi Regis pacifica fieret electio, funestissime desolatur.

1764 Josephus II Archidux regio diademate imperiique Corona 3 Aprilis insignitur.

Posonii in Hungaria coram augustissima Regina M. Theresia et proceribus ordinibusque regni omnibus magnifica pompa diaeta celebratur, in qua spe effectui non respondente conabatur Augusta, ut eadem regiminis ratio, quae in aliis Augustae terris viget, in Hungaria valeret. Primas regni Archiepiscopus Comes Barkozi antiqua regni iura tueri conatus. exigua gratiam apud Reginam inibat et mox ex moerore contabescit.

Tributum, quod Schuldensteuer dicitur ad hunc annum omnibus ac singulis Austriacis provinciis, ut ultimo bello contracta debita exsolvi possint, imponitur.

Novae fabricae ad Sepulchrum domini dictae pro panno conficiendo erectae aedes splendidae adstruuntur.

Eodem anno VII. Septembris Stanislaus Augustus Poniatowski Rex Poloniae inauguratur, renitente sibi adversa factione, cuius compescendae causa Russiae Copiae ex Polonia usque adhuc non movent.

1765 Josepha Caroli VII Imper. et Electoris Bavariae filia Josepho II Regi Romanorum recens nupta Viennam gratissimo urbis spectaculo solemniter ad omnem magnificentiam instructa Rhedatione ingreditur.

Archidux Leopoldus magnus Hetruriae dux cum Ludovica Hispaniae Infante Caroli IV Regis filia Oenoponti in Tirolis nuptias, quibus augustissimi Parentes Franciscus I et Maria Theresia cum Romanorum Rege Josepho II praesentis aderant laetissima festivitate V. Augusti celebrat: quam XVIII. eius lugubre Francisci I fulmine apoplectico percussus, fatum ac mors repentina in communem cum Augustissima domo moerorem luctumque convertit.

Labaci ante postam Aulicam vulgo Burgthor ex equestri scola Theatrum ludis commicis opportunum ex aerario publico Provinciae in honorem propediem Oenoponto adventantis Regis Romanorum adparatur: cujus adventus porro ob inopinum Imperatoris obitum iritus factus fuit.

1766 In Polonia comitia celebrantur quae ansam praebuerunt diuturno bello quod mox inter Russiae et Ottomanorum imperium exarsit.

1767 Labaci incendium 31 Julii sub medium noctem Septuaginta domos in duobus plateis Krenn- et Rosengassen in cineres redegit.

Mox iterum VIII Septembris cum musis valedicerent studiosi et ex Gymnasio Societatis Jesu, ubi Penelope Tragoedia spectabatur a studiosis

in scenam producta iam domum abiset copiosus spectator populus, repentino incendio decem et amplius domus, quibus ignis priori incendio pene pepercerat, conflagrarunt. Hoc anno Societas Jesu ex Hispaniis pellitur.

1767 Preces solemnes Labaci devotione adhuc neque visa neque audita pro Augustissima Nostra (Maria Theresia) turmatim fervent, quam e morbillis laborantem ingenti cum adffictione intellexit Civitas et omnis provincia. Mox ob incolumitatem eiusdem solemnis Pietatis Pompa et gratiarum actio et Statuum et civium gratulatio in Cathedrali templo celebratur. Archiater aulicus Gerardus L. B. van Swieten Nobilium Provincialium albo ob Servatam Imperatricem inseritur.

1768 Sub auspiciis regis et directione Josephi I. B. a Brigido vt agrorum culturae consuleretur, Academia, quae inde nomen haberet, Labaci instituitur, cujus membra quotiescunque opportunitas ferret, sessiones haberent, ut res ad ruralem oconomiam pertinentes accutius pertractarentur. Professor item mechanics et delineationis in persona P. Gab. Grueber S. I. fundatur et Musaeum, ubi praelectiones instituuntur, elegantissimis machinis exornabatur.

*

Dolničarjeva oporoka.

In Namben der Allerheiligsten Dreyfaltigkeit, Gott Vatters, Sohn, vnnnd H: Geists Amen.

Nach denn ich Johann Gregor v. Thalberg, die menschliche Schwachheit betrachtet vnd dass der Todt gewis, die stund aber sehr vngewiss seye, hab ich mit wohlbedachten gemüeth vnnnd bey guetter vernunft mein lezten wüllen erclären vnd diser mein Testament, Ordnung oder lezten willen aufsezen vnnnd solches mein Testament oder lezten willen beschliessen wollen. Ordne, sage vund beschlüsse es also wie hernach volgt.

Erstlich will ich mein Seel, welche der Allmechtige Gott nach seinem Ebenbild geschaffet, Seiner grundlosen Barmherzigkeit bevelchen, Meinen todten leib aber der khüellen erden, welcher in der kürchen der w. E. P. P. Franciscanern alda zu Laybach, wohin ich 30 fl T. W. legire ohne geringsten gebrang abendts in der still sei doch mit einer gedachtnuss oder Steinernen kronement is beygelegt werden solle.

Bey den 3 tägigen exequiis sollen taglich 30 Scellen Messen gelesen werden. Dergleichen bey den gnaden Bild Vnser Lieben Frauen Schmerzen bey St. Florian alda 30 Seelen Messen.

Mehr im der Todten Capelle bey St. Joseph der Wohl Ehrw. P. P. Aug. Discal: 30 Seelen Messen.

Dan in der Creuz Capellen bey denen W. E. P. P. Francis: Reform andere 30 Seelen Messen vnnnd zwar solche alle in sovill tagen nacheinander gelesen werden.

Der Löb: Teutshen Bruederschaft der Vnbeflekten Empfangnuss alda legiere ich T. W. Sex Gulden.

Der Löb. Bruderschaft des Allerheiligsten Dreyfaltigkeit in der Dombkürchen S. Nicolaj auch 6 fl T. W. dessgleichen der Gürtlbruderschaft S. Augustins vnd Monicac andere 6 fl T. W.

Das grosse Bild die geburth vnsers heillandts verschaffe der Kkirchen des H. Florjanj alda.

Dergleichen dass Frauen Bild dal Populo von St. Lucas gemahlen dem Löbl. Collegio Carolo Nobilium. alda.

Zu meinen rechtmässigen Vniversal Erben seze, ordne vnd instituire ich Meinen noch einzig übrigen Sohn Herrn Joseph Anton Tobias v. Thalberg jedoch mit disen ausdrücklichen vorbehalt vnd substitution, das in fahl, nach Göttlichen Disposition Er mein Sohn ohne mänlichen Erben, dessgleichen Sein Sohn vnd also für vnd für zuverstehens dass zeitliche segnen würde, als dann substituere, ordne, seze vnd will dass in jenem fahl jedoch salva dote feminini sexus Känder juxta statuta Patriae, als einer Landtmans Töchter oder Töchtern, desgleichen salua dote vnd mehrers zuebringens, meines Sohnes Joseph Frauen Liebste mein völlige substanz ausser der legitima zu einem Waisenhaus oder Orphanotrophium alda zu Laybach, worüber das Löbl. Domb Capitel alda die Incumbenz haben solle appliciert vnd gewidmet werde.

Wormit ich mit dem gewöhnliches vorbehalt disen meinen letzten willen geschlossen haben will. Alles bey dem allgemeinen Landschadenpund in Crain. Actum Laybach an St. Barbara Tag alss den 4 X^{ber} 1715.

Joh. Gregor v. Thalberg m/p. ut supra.

Codicil.

Weillen ich vernimb, dass die Frau v. Schellenburg vittib Frau ein Waisenhaus oder Orphanotrophium zu stiftten gedacht ist, wan solches geschicht, so will ich obgedachte meine meinung sonsten aber nicht verändert haben will vnd verordne, dass anstadt des Waisenhauss ein werkhhauss alwo utriusque sexus die müessige vnd übel geartete Leuth zu allerley Erliche arbeith, als die männer zum würhken, Strümpf strikken vnd dergleichen mehr, die weiber zum spinnen, klegkhlen, würken, vnd dergleichen angehalten vnd angestrengt werden biss Sye wohl vnderwissen in schweiss ihres angesichts selbst brod gewünen können bestellet vnd angeordnet werde mit obigen Verstand.

Actum Laybach den 23 July 1716.

Joh. Gregor von Thalberg m/p.

A tergo. Nr. 407. ddo 4 X^{ber} 1715.

Testament Herrn Johann Gregor von Tallberg
datirt den 23 July 1716
19 Paqueth Litt. T.

NB. Diser Testament ist Craft des darinen annectirten Codicilli gültig vnnnd mithin davon abschriften zu ertheillen.

Druga Dolničarjeva oporoka nosi datum 12. decembra 1715 in se v obče strinja s prvo, razen določbe o glavnem dediču, ki slove tako:

Zu meinem rechtmässigen Universal Erben seye, ordne vnd substituire ich meinen noch einzigen übrigen Sohn Herrn Joseph Anton Tobias von Thalberg jedoch mit disem ausdrücklichen Vorbehalt vnd Substitution dass in fahl nach göttlicher Disposition Er mein Sohn ohne Eheleiblichen Mansstamblichen Erben mit todt abgehen oder mein mansstambliche Descendenz ermangeln möchte sodann mein wenige Substanz (ausser der legitima mit welcher Er mein Universal Erb den rechten nach frey zu disponiren hat) zu einen Anfang vnd Aufrichtung eines Werkhhaus alwo die müssige vnd dienstlose Leuth als die Männer zum würhken stripfstrückhen vnd allerley arbeit, die weiber oder mensche zum spinnen khlekheln, würhken vnd dergleichen angehalten vnd gestrenkt werden, biss Sie wohl vnderweisen im schweiss ihres Angesichts selbst brod gewünen khönen, applicirt vud gewidmet werde, worüber das löbl. Domcapitel alda die Incumbenz haben solle sowohl in einem als andern als mit denominierung oder benamung eines Superintendenten ex gremio, welcher gratis ex charitate erga proximum die Obsicht haben solte. Der anfang davon soll solang nit beschehen biss nit ein Wohnug dazu etwo in der Vorstadt bestellet, vnd brauchbar gemacht wirdet vnd zwar von den verfallenen Interessen des legitirten Verlasses. —

Codicil.

Gedachte Substitution meines vermögens ist salvo jure assecurationis der heyrathlichen spruch meines Sohnes Herrn Joseph Anton seiner liebsten zu verstehen vnd soll demnach mit der executiva oder Bewerkhstellung ernanter substitution wan es ad casus khomhen möchte, solang es nöttig sein würdet zurukh gehalten werden. Actum Laybach ut supra.

Johann Gregor v. Thalberg m/p.

A tergo.

Testament
Herrn v. Thalberg.

K poglavju: Francozi v Črnem grabnu.

I. Vrhovnik.

Vojna teža, ki je že drugo desetletje ležala na naši domovini, je dosegla vrhunec tedaj, ko so se Francozi spomladi leta 1809. polastili Kranjske. Velikanska vojna kontribucija jo je zadela; težko jo je nosil meščan, še težje kmet, ki je, namesto da bi delal na polju s svojo živino, ven in ven moral na cesti voziti vojne potrebščine in živila. Kruta kazen bi ga bila zadela, ako bi se bil odtegnil tej zahtevi. To breme je težilo prav posebno kmete ob veliki cesti. Iz zapiskov hranjenih v Hrastniku pri

Županovih — sedaj je tam posestnik France Novak — je jasno, koliko je bilo treba v tej stvari tlačaniti kmetom šentgotardske okolice.

Dogodki so se pred sto leti brzo podili drug za drugim; prej mrzlične priprave na vojno s Francozi, potem boji, umikanje Avstrijcev, sovražna zasedba, pojavi vojnih ubežnikov, naposled kmečki napadi na Francoze. Ti napadi nosijo izprva nekaj znak upora zoper neljubega tujca, pozneje pa jim je bil nagib sebičnost — torej roparski napadi.

Leta 1808. se je osnovala avstrijska deželna bramba hoteča izpremeniti vse pokrajine v velik vojni tabor. Št. Gotard je spadal v nabiralni okraj gamberški. Okrajni komisar Ivan Podobnigg je poslal hrastniškemu županu Jožefu Bervarju nalog, da naj v zmislu ukaza došlega od cesarja zaradi ustanovitve deželne brambe povabi vse moške svoje županije (Suppaney) od 18. do 45. leta, ki naj se dne 22. malega srpana ob 7. zjutraj zbero pred šentgotardskim župniščem, kjer se jim vpričo župnega vikarja Luke Knipca naznanijo nadaljni ukazi zaradi uresničenja tega najvišjega povelja. (Izv. pri Županovih v Hrašniku). Na šentgotardskem sejmišču so se potem ob nedeljah popoldne po krščanskem nauku vadili deželni brambovci. Znano je, kako malo je izdala deželna bramba proti Francozom.

Izza določbe schönbrunnskega miru od 14. dne vinotoka 1809 je postala prejšnja deželna meja blizu Trojan proti Štajerski državna meja. Povzel se je k Iliriji ob tej priliki trg Motnik, izločil pa jaselniški hrib. Ko je prišel pod Francozom avstrijski denar ob veljavo, hiteli so mejaši na Štajersko kupovat karsibodi, da so se le iznebili papirja.

Ohranjeno je (ib.) potrdilo gamberške okrajne gosposke z dne 18. listopada 1809 — podpisan je okrajni komisar Fayenz — da je hrastniški župan izročil 231 gl. za 26 volov, ki so jih bili poslali za hrano francoskih vojakov v Ljubljano — po 11 gl. je dalo zemljišče — pozneje za 3 vole in 3 konje in za hrano francoskim vojakom v Krašnji še 147 gl. (po 7 gl. od zemljišča), skupaj torej 378 gl. od 21 zemljišč.

Dasi so Francozi nastopali obzirno, našli so odpor v deželi. Med tistimi okraji, ki so bili zaradi upornosti in večkratnih napadov na Francoze najbolj na glasu, je bil gorenji Črni graben¹⁾ — šentožbalska in šentgotardska okolica. Mrtvaška knjiga pri Sv. Gotardu nam pove suho dejstvo, da je bil dne 2. rožnika 1809 vstreljen od Francozov Jakob Papež. Nekaj dni pozneje, namreč dne 19. rožnika, je napalo na cesti 30 oborožencev, večinoma vojaških ubežnikov, šest francoskih častnikov potujočih preko Št. Ožbalta v Celje; oropali so jih in pomorili. Na cesti so imeli napravljene zasede; izza njih so streljali napadalci. Prav tistega dne ob štirih popoldne je ujela četa tridesetih mož nekega častnika prišedšega iz Vranske v Št. Ožbalt in nekega Dalmatinca — ljudje so menili, da je Turek, ker je imel nenavadno opremljeno obleko — ki je nesel depeše maršalu Marmontu; zabranili so jima nadaljno potovanje. Šentožbalski poštni urad je obvestil o tem vlado. (Dimitz IV, 279). Francoska vlada je izdala nato najstrožje ukaze zoper tolovajske brigante in naprtila odgovornost občinam, ako bi se v njihovem okrožju izvrševali taki zločini.

¹⁾ Črni graben navaja Vodnik v svojem Itinerariju: 31. Aug. 1809. Vallis utraque, i. e. a Krashna usque ad Vovzhak et inde ad Vransko vocatur Zherni graben i. e. Vallis nigra seu fossa nigra". (Mittheilungen 1848, 88).

Napadi na Francoze v Črnem grabnu so se ponavljali. Najdrznejši je bil napad, ki sta mu bili poleg dveh drugih častnikov žrtvi: kapitan adjutant Boissac in Vernazz, »secretar inu tolmač Excellenz gospoda Maršalla Vojvode Dubrovskiga«. Kako se je izvršil ta napad? Med stvarmi, ki jih je odstopil znani zgodovinar Fran Schumi tukajšnjemu deželnemu muzeju, se nahaja list z napisom: »Pojasnilo kazenske sodbe vojnega sodišča leta 1810. od Fr. Schumija«. Pojasnilo je sestavljeno v nemškem jeziku. Natančen prevod njegov se glasi takole: Osemdesetletni Koritnik (z Učaka) je pripovedoval l. 1861.: Nekoč so prišli štirje francoski častniki po noči iz Vranske v Št. Ožbalt vozeči s seboj denarno blagajno in so zahtevali na pošti, da bi se peljali v Ljubljano. Poštar mi je ukazal zapreči in jih peljati na Vransko. Ko so bili mladi častniki sedli (na voz), so opomnili, ne vodi li cesta dalje v Ljubljano, ker so se bili po tej cesti sem pripeljali. Nato so jim pojasnili, da je cesta preko Učaka bližja in boljša, nego ta, ki vodi dalje. Nalagali so jih samo zato, da so jih spravili naprej (?). Vrh Učaka »Za Drago« pri mostu proti Trojanam skoči zdajci 5 znanih mož izza cestne ograje; ukažejo mi ustaviti konje in kreniti na Učaku na stransko pot na desno proti kamenolomu, ki se vidi z državne ceste; častnikom zaprete, da jih takoj pobijejo, ako se le ganejo. Za Učakom na desni sem moral ustaviti. Potem so potegnili kmetje častnike z voza in jih jeli pobijati. Čudno se vam bo zdelo, da so se dali 4 častniki umoriti od 5 kmetov, ne da bi se bili branili z orožjem, toda to nam bo razumljivo, ako pomislimo, da je bila tedaj temna noč in tistih 5 mož je bilo oboroženih s cepini (Pickhauen), ki so preteli z njimi častnikom, da jih ob najmanjšem gibljaju porabijo proti njim. Koritnik je pripomnil, da so mu solze sočutja stopile v oči, ko je videl uboge častnike, ki so s povzdignjenimi rokami in kleče prosili usmiljenja in obetali, da nikomur ne povedo ničesar o tem, ako jim le življenje puste, toda kmetje so brez usmiljenja jeli udrihati po njih, dokler niso bili mrtvi; nato so jih zakopali. Portepej in sabljo Boissaca, adjutanta maršala Marmonta, generalnega guvernerja Ilirije, so pravtako zagrebli tamkaj na nekem bliže označenem kraju med Učakom in kamenolomom in se baje še danes nahajata ondukaj. Roparski umor se je vprizoril iz Št. Ožbalta zaradi denarne blagajne. — To je izjava priče, ki je bila tedaj navzočna, ko sta bila ubita Boissac in Vernazz in še dva druga francoska častnika.

Pred 20 leti je pravil podpisanemu tedaj preko osemdesetletni, sedaj že davno na šentgotardskem groblju počivajoči starček Danjevčev Luka izza Planine o Francozih tole: Šentgotardsko župnišče so napali dvakrat. Prvikrat so prišli oboroženi. Župnik — za vikarja v Št. Gotardu je bil tedaj Luka Knipic (1807—1810) — je poprej oznanil, da kdor najmanj pet Francozov ne pobije, ne dobi odveze (?). Ljudem se je dalo znamenje s platzvonom. Nato so privreli vkup. Neki vojak je vstrelil skozi farovško okno in zadel Cirmana v nogo; ded se je valjal in upil; ljudje so zbežali. Francozje so pa vzeli, kar so dobili. Drugikrat so prišli neoboroženi. Ljudje so jih napali. Nekemu Francozu niso mogli potegniti zlatih prstanov z roke, pa mu je nekdo živemu odrezal prste. Umorjene Francoze so pokopali v Blodniku (to je dolina med Limovicami in Ševerkom tik pod Št. Gotardom). Na šentožbaltski pošti so mrcvarili nekega poveljnika. Vranski poštar mu je bil svetoval, da naj se sam pelje naprej z voli do Št. Ožbalta, blagajno pa pošlje on za njim. Na pošti so ga napali.

Nobenega usmiljenja niso poznali, ko jih je prosil; vlekli so ga po stopnicah za noge in ga pokopali »Za Vrhom« pod Šrinovim studentem. Francozi so zakopani tudi v Valantovem grabnu. Pod Babo (t. j. ob griču tik velike ceste med Jelševico in Zajaselnikom) so jih čakali kmetje, jim zaprli cesto in jih slačili do nagega.

Posledica teh grozodejstev je bila vojna sodba dne 30. prosinca 1810 v Ljubljani; 38 oseb je bilo obdolženih, »de so skrivno vmorili gospoda Boissaka inu Vernazza inu druge officirje inu soldate francoske ne snane«; 25 osumljenih morilcev se je odtegnilo pravici in le 11 jih je prišlo gosposki v pest; od teh je bilo šest spoznanih nekrivih in izpuščenih iz zapora; 31 je bilo obsojenih po 1., 2., 4. in 6. členu postave od 29. dne snežnika leta 6. na smrt in »de morejo plačati strošek za vso to pravdo«²⁾. Pet obsojencev: Martin Molka, 56 letni cestar z Učaka, Andrej Gril, 50 letni kmet, doma blizu Št. Ožbalta, Luka Škofec, 30 letni kmet iz Trojan, Luka Knez, 43 letni kmet iz Trojan, Juri Dobovšek, 20 letni mladenič iz Št. Ožbalta — je bilo vstreljenih dne 31. prosinca opoldne pri strelišču. (Carniolia 1843, 397. — Radics piše v Ljubljanskem Zvonu 1887, 547, da so bili usmrčeni za pokopališkim zidom pri Sv. Krištofu).

Med obsojenci, ki so ušli kazni, nahajamo poleg kmetov Naceta Friderika Fajenca, »sodnika per grajšini Gammerski«. Menda se ne motimo trdeči, da je bil obsojen zato, ker je podložnikov »djanju potuho dal«; saj smo čuli, da je francoska vlada strogo naložila občinam in kajpada tudi prejšnjim patrimonijalnim gosposkam odgovornost za zločine storjene na njihovem svetu. Obsojena sta bila dva »šolmastra«: Pavel Zore, »Šolmaster v' šent Gothardu«, in »prejšnji šolmaster v' šent Gothardu« Zuchiati. V Št. Gotardu tedaj ni bilo šole; omenjena sta opravljala le orgljarsko in cerkveniško službo.

Na smrt je bil in contumaciam obsojen tudi Anton Rozman, »fajmašter šent Osvaldski«, vrh tega »zapade vse svoje premoženje, karkol se ga znajde«. Obsojen je bil, ker je nagovarjal ljudi k odporu zoper Francoze. Kralju iz Zidov je baje obetal, da bo odlikovan kakor Andrej Hofer. Anton Placid Rozman je bil prej župni vikar v Št. Gotardu, »vsekakor vreden dušni pastir tako, da ne bo dolgo prikladen za tukajšnji gorati dušnopastirski kraj«, kakor ga je ljubljansko škofijstvo dne 27. svečana 1807 pohvalilo vladi ob njegovem premeščanju v Št. Ožbalt. Tedaj je bil v dušnopastirski službi 20 let in 51 let star. Konkurs je naredil leta 1792. za 1. red. Izprva je bil frančiškan in je v samostanu dovršil nauke. Papež ga je sekulariziral. V Št. Gotardu je deloval izza pomladi l. 1800. Tožba zaradi nekega cerkvenega zemljišča je bila menda največ kriva, da si je pomagal proč. Dne 4. sušča 1807 mu je podelila vlada lokalno kapelanijo v bližnjem Št. Ožbaltu. Iz znanega vzroka je v jeseni leta 1809. pobegnil. Zadnjič stoji Rozmanov podpis v šentožbaltski matici dne 18. vinotoka 1809. Zadnjikrat je prenočil na ilirski zemlji na Privinah in potem krenil preko meje. Dne 29. listopada 1809 je pisalo ljubljansko škofijstvo zaradi Rozmana kamniškemu dekanu: Izvedelo se je, da je šentožbaltski lokalni kapelan ostavil svoje službovališče in pobegnil. Ker je tako prekršil najbolj bistvene dolžnosti duhovnega pastirja in se jim odpovedal, zato opomnimo dekana ne le, da se izpraznjena lokalna kapelanija hkratu razpisuje, nego tudi da naj dekan, ako mu je

²⁾ »Sodba« je bila natisnjena v 600 izvodih v francoskem, nemškem in slovenskem jeziku. Priobčil jo je po izvorniku, ki je knjižna redkost, P. pl. Radics v Ljubljanskem Zvonu 1887, 547.

znano bivališče njegovo, naznani Antonu Rozmanu ta ukrep s pristavkom, da se šteje njegov beg za popoln izstop iz te škofije. — Dne 25. svečana 1810 je bil umeščen v Št. Ožbaltu Luka Predounig.

Rozman je bival že leta 1786. in 1787. na Štajerskem kakor kapelan v Skalah. (Orožen V, 96). Po pregnanstvu iz Ilirije je služil do leta 1811. za provizorja in kurata pri Sv. Lovrencu na Koroškem, potem do leta 1815. za kurata v Pilštajnu na Štajerskem. Dne 24. malega srpana 1815 je postal višji župnik pri Sv. Križu poleg Slatine in kmalo potem knez.-šk. duhovni svetnik. Ostal je tamkaj do 22. dne vinotoka 1819. Mnogo mu je bilo trpeti zaradi slabih letin. Naposled je župnikoval v Št. Vidu pri Ponikvi, kjer je preminil v starosti petinšestdesetih let dne 28. kimavca 1821.

Cerkvena pratika ljubljanske škofije.

Spisal Viktor Steska.

Cerkvena pratika, cerkveni koledar se imenuje v cerkvenem jeziku »directorium liturgicum« ali »ordo divini officii«.

Ta koledar je urejen po navadnem meščanskem letu od 1. januarja do 31. decembra. Pisan je navadno v latinščini, kakor vse druge cerkvene obredne knjige. Ker so glavni prazniki cerkvenega leta premakljivi, je treba pratiko vsako leto iznova urediti. Vendar ne velja ena za ves katoliški svet, ampak ima vsaka škofija in redovna provincija svoj posebni »direktorij«, ker se nahajajo v vsaki škofiji posebni prazniki, na pr. škofijskega in deželnega patrona, svetnikov, katerih večje svetinje (reliquia insignis) se ondi hranijo ali kateri so ondi domačini ali sploh sosebo v časti, dočim so drugje malo ali celo popolnoma nepoznati.

Nekdaj so si morali duhovniki na podlagi splošnega koledarja, ki se nahaja v misalu in brevirju in po navodilu škofovem, ki je na praznik sv. Treh kraljev oznanil premakljive praznike za tisto leto, sami sestaviti cerkveno pratiko za svojo župnijo. Menda se je šele po tridentinskem cerkvenem zboru vpeljala navada, da ima cela škofija enoten direktorij.

Tudi v ljubljanski škofiji smo dobili tako cerkveno pratiko. Kdaj pa je bila prvič izdana, ne morem določiti. Tu naj le nekoliko popišem vrsto cerkvenih pratik od l. 1665 dalje. Iz njih bomo spoznali razliko med prazniki preteklega in sedanjega časa. Vrhutega pa nam te pratike nudijo seznam skoro vseh ljubljanskih tiskarjev prejšnjih časov. Najstarejši v škofijskem arhivu ohranjeni direktorij (cerkvena pratika) je iz l. 1665. Naslovljen je:

Calendarium Romano-Labacense, sive ordo recitandi officium divinum, ad romani breviarii et missalis recognitorium, ac proprii Labacensis normam accomodatum, et pro dioecesi Labacensi editus. Ad annum MDCLXV. Jussu et auctoritate reverendissimi et illustrissimi principis ac domini domini Josephi ex comitibus de Rabatta, principis episcopi Labacensis. Graecii, Typis Widmanstadii. Str. 62.

Na 2. strani se naštevajo razni koledarski podatki n. pr. o primičnih praznikih, o kvatrnih postih, o prepovedanem poročnem času, kjer je pa tiskovna pomota, da se smejo poroke vršiti do 28. septembra namesto do 28. novembra, ker je bila tisto leto 1. adventna nedelja 29. novembra.

Na 3. strani se pričinja navadni koledar. Iz njega naj tu podam nekoliko drobcev.

Koledar je večinoma tak, kakršen je še dandanašnji, le nekaj svetnikov, katerih češčenje se je pri nas pozneje vpeljalo, še nima zaznamovanih n. pr. 29. januarja še nima sv. Frančiška Sal., 31. januarja še ne: prenosa sv. Marka, 5. februarja, dalje od 10. do 22. februarja, od 25. do 3. marca je vedno de ea, to je, te dni se ni praznoval spomin svetnikov, ampak le dotičnega dneva; prav tako skoro ves mesec marec; potem so pa večinoma vedno svetniki. — Zapovedani prazniki so bili tedaj sledeči; Novo leto, sv. Trije kralji, Izpreobrnjenje sv. Pavla; Svečnica, sv. Doroteja 6. februarja (za gornjegrajski okraj, kjer se je ta dan obhajala sinoda), sv. Matija; sv. Jožef, Marijino Oznanjenje; veliki četrtek, velika sobota, velikonočni ponedeljek in torek; sv. Filip in Jakob (1. maja), Vnebohod, Binkoštni ponedeljek in torek; sv. Rešnj telo, sv. Janez krstnik, sv. Peter in Pavel; sv. Mohor in Fortunat (12. julija), sv. Jakob (25. julija), sv. Ana (26. julija); sv. Lavrencij (10. avg.) Vnebovzetje Marijino, sv. Jernej (24. avgusta); Rojstvo Marijino, Povišanje sv. križa (14. sept.), sv. Matej (21. sept.), sv. Mihael (29. sept.); sv. Simon in Juda (28. okt.), Vsi Svetniki, sv. Andrej (30. nov.); sv. Nikolaj, Brezmadežno spočetje (zaobljubljen praznik), sv. Tomaž apostol, Božič, sv. Štefan, sv. Janez apostol, Nedolžni otroci, sv. Silvester.

Na koncu direktorija je opomba, naj se vsi župniki strogo ravnajo po buli papeža Urbana VIII., naj torej praznujejo tudi krajevnega patrona, nasprotno naj ne oznanjujejo nezapovedanih praznikov. Kot zapovedana praznika naj obhajajo praznik Nedolžnih otročičev in sv. Silvestra, ki ju je zaukazala omenjena bula.

Na zadnji strani so naštetih še škofovi pridržaji, ki jih je bilo 10.

Procesije so obhajali v Ljubljani in deloma tudi po drugih župnijah. Vsako prvo nedeljo v mesecu je procesija bratovščine sv. Rešnjega telesa. Veliko soboto je procesija vstajenja. Veliko nedeljo ima direktorij opazko: Danes se pričenjajo nedeljske procesije zunaj cerkve pred slovesno sv. mašo; popoldne procesija k sv. Petru, kamor se prenese sv. olje in se bo tam blagoslovila krstna voda. Velikonočni ponedeljek po sv. maši je procesija k sv. Krištofu in tam pridiga s peto mašo »de dedicatione« (posvečevanje). Velikonočni torek je procesija k sv. Elizabeti (v sedanjih Stritarjevih ulicah) radi cerkvenega posvečevanja. Drugo nedeljo po veliki noči je spomin cerkvenega posvečevanja v stolnici.

Ta in naslednji dan je bila navadno v Ljubljani sinoda. Kdor ni prišel k sinodi, je moral doma opraviti črno mašo in moliti ves oficij za umrle ustanovnike ljubljanske škofije in ljubljanskega stolnega kapitlja. — Sv. Marka dan je bila procesija po polju k sv. Petru. — Križev teden so bile procesije: ponedeljek k sv. Jakobu, torek v križanke, sredo k sv. Petru.

Pri procesiji na praznik sv. Rešnjega Telesa so bile iste postaje kakor dandanes. Osmi dan potem je bila procesija k sv. Petru. Tretjo nedeljo po binkoštih se je pričela štirideseturna pobožnost. Zadnjo nedeljo v septembru je bila zadnja procesija zunaj stolnice. Na praznik sv. Simona in Juda je

bil popoln odpustek v stolnici. Na praznik sv. Elizabete so obhajali patrocinij v cerkvi sv. Elizabete.

Tisek tega direktorija je prav ličen. Važnejše točke so tiskane rdeče. Poznejši zaostajajo glede oblike daleč za njim.

Drugi direktorij nam je ohranjen iz l. 1706, ki je izšel: Jussu — Ferdinandi — Episcopi Labacensis S. R. I. Principis et Comitibus à Kienburg. Labaci, In Typographia Inclytæ Provinc. Carn. apud Joannem Georgium Mayr.

Ta obsega 72 strani in je tiskan samo s črnimi črkami.

Vsako soboto naznanja začetek evangelija prihodnje nedelje.

Tretji je iz l. 1719. Obsega pa 62 strani. Jussu Gulielmi Dei et apostolicae sedis gratia episcopi Labacensis, S. R. I. principis et comitis de Leslie. Temu podobni so letniki 1720., 1721., 1722. Letnik 1723. naznanja na str. 62, da je papež Inocencij XIII. za Avstrijo dovolil popoln odpustek za 2. nedeljo po Razglašenju Gospodovem, to je, na praznik Imena Jezusovega, in za nedeljo v osmini rojstva Marijinega. Letnika 1725. in 1726. nimata nič posebnega. Letnik 1727. ima na str. 67. pouk o zornicah (circa missas Rorate). Letnik 1728. nima na prvi str. škofovega imena vsled izpraznjene škofove stolice. Letnik 1730. ima na str. 81. odlok z dne 9. avgusta 1729., da je ljubljanski škofiji dovoljeno praznovati sv. Barbaro 4. decembra »ritu duplici«. Na naslovni strani se že nahaja ime novega škofa: Jussu Sigismundi Felicis Comitibus de Schrattenbach.

Letnik 1733. je tiskal v Ljubljani Adam Friderik Reichhard. V letniku 1735. je za tiskarjevim imenom pristavek: Inclyt. Prov. Carn. Typog. Brez posebnosti so letniki 1737., 1738., 1739., 1740. L. 1744. ima na naslovni strani že novega škofa Ernsta Amadeja grofa Attemsa.

Letnik 1745. Na zadnji (86.) strani je opomba, da prodaja ljubljanski tiskar Reichhard »Manuale Praesidium Confraternitatis Ss. Rosarii, latine compositionum a P. Alberto Pongraz Ordin. Praedicator. Sacerdote.« Letnika 1746. in 1750. sta brez posebnosti. L. 1759. Labaci, Typis Annae Elisabethae Reichhardin, Viduae¹⁾, Od str. 89.—96: Series caeremoniarum in sacrosancto missae sacrificio praecipue privato rite observandum (I mesto observandarum).

L. 1763. Jussu Leopoldi Josephi etc. è Comitibus de Petazziis. Labaci, typis Joan. Georgii Heptner. Inclyt. Provinc. Carnioliae Typographi²⁾. Na naslovni strani je tudi škofov grb. — Isti naslov ima tudi l. 1765. Tiskala je knjigo: Maria Theresia Heptnerin, vidua.

L. 1770. in 1771. Tiskar: Labaci, Typis Joan. Friderici Eger, Inclyt. Prov. Carn. Typographi.

L. 1772. Spodnja polovica prve strani je izrezana. Tretja stran opozarja na apostolsko pismo papeža Klemen XIV. glede postov in praznikov na Avstrijskem. Škof je že prej zaukazal, da se je moralo to pismo na prižnici prečitati (annunciando clare. distincte et ad captum omnia in illo contenta) in sedaj veleva, da se mora objava takoj izvršiti, če se je morda prej opustila. To pismo se uveljavi 1. januarja 1772. Papež Klemen XIV. zahteva v tem pismu, naj se patron povsod praznuje kot zapovedan praznik; zato škof določuje, naj se praznujeta god sv. Mohorja in Fortunata, škofijskih patronov in god sv. Jožefa, kot od cesarja izbranega patrona, v celi škofiji; sv. Nikolaj, patron stolne cerkve, naj se praznuje kot zapovedan praznik le v Ljubljani

¹⁾ Tiskar Adam Friderik Reichhardt, „judex civitatis actualis“ je umrl v 56. letu 14. januarja 1757.

²⁾ Heptner je umrl 5. maja 1764.

in predmestjih; druge župnije pa naj praznujejo vsaka svojega patrona, kar veže le dotične župljane. Duhovniki naj vernike poučé, da drugi župljani niso vezani obhajati praznika njihovega župnega patrona.

Ob odpravljenih praznikih ostane cerkvena slovesnost, kakor poprej. Zato naj dušni pastirji ljudi pouče, naj na zapovedane praznike tem pobožneje molijo, sv. zakramente prejemajo, pridigo in krščanski nauk poslušajo, naj se vzdržujejo vseh manj Bogu dopadljivih dejanj, javnih gledišč, iger, plesov, pijančevanja itd. in naj marljivo goje pobožnosti.

Duhovniki naj imajo ob nedeljah in zapovedanih praznikih pri prvi maši katehetično pridigo, pri dopoldanski navadno pridigo, popoldne krščanski nauk, ki se ga morajo vsi udeleževati, dalje večernice in rožni venec, da bo takisto ljudska pobožnost dobivala hrano od solčnega vzhoda do zatona.

Vsled teh izprememb je koledar skoro tak, kakršen je dandanes naš.

Na koncu je zopet kakor l. 1759. pouk o obredih sv. maše.

Letnik 1773. *Jussu Caroli e Comitibus ab Herberstein, Labaci, Literis Egerianis.*

Letnik 1775. Na naslovni strani ima Herbersteinov grb. Tiskal ga je Eger. Na 3. strani je opomin z dne 17. novembra 1773, da se morajo vsi, ki so zavezani brevir opravljati in maševati, strogo držati obreda, ki je v direktoriju označen. Vsak mora imeti cel, ne raztrgan ali pomankljiv brevir in »proprium«^o ljubljanske škofije.

Na str. 84—94. je pouk o izpostavljanju sv. R. Telesa.

L. 1778. je bil Juri Japelj knez.-šk. in konzistorialni notar. Na str. 80 je opomba, da dvorni odlok 27. sept. 1777. prepoveduje, da ne sme nihče osebno prositi v Rimu spregleda zakonskega zadržka brez dovoljenja cesarice Marije Terezije, ampak naj se do škofa obrne, ki bo potrebno oskrbel. Ta odlok je bil redovnikom že prej prijavljen, tu se pa naznanja še svetni duhovščini.

Na str. 81. je po papeški odredbi z dne 9. julija 1777. razlaga, kateri odpustki so podeljeni za molitev sv. križevega pota.

L. 1780. priobčuje na 74. strani pismo škofa Herbersteina naslovljeno na duhovščino:

Prepovedali smo že, da ne smejo biti sveto noč po tri svete maše v podružnicah ali drugih cerkvah. Ker se pa čuje, da nekateri duhovniki, ki jih dotične soseske najamejo, posebno v adventu, brez dovoljenja župnikovega ob nedeljah in praznikih ob raznih urah mašujejo po podružnicah in tudi o božiču o polnoči po eno, celo po tri sv. maše opravljajo, zato prepovedujemo pod kaznijo suspenzije brez župnikovega dovoljenja hoditi k podružnicam in ondi maševati ob nedeljah ali celo božično noč.

Izvzeti pa so od župnije oddaljeni kraji, kjer se sme z župnikovim dovoljenjem naseliti duhovnik, da opravi sv. opravilo, da pridiguje in poučuje krščanski nauk, vendar pa sv. noč ne sme maševati.

Zlasti prepovedujemo, da ne smejo taki duhovniki v adventnem času v podružnicah opravljati župniških poslov: vpeljavati, blagoslavljati vode, podob, deliti sv. zakramentov brez izrečnega župnikovega dovoljenja. Po preteku adventnega časa, to je po prazniku sv. Treh kraljev, pa se morajo ti duhovniki povrniti na svoj dom.

Duhovniki naj ne bodo botri.

Kdor hoče mašniške redove prejeti, mora znati poleg drugih zahtev rimski katekizem; kdor hoče biti pripuščen v dušno pastirstvo, mora znati

navod za izpovednike sv. Karola Boromejskega in slovenski katekizem, ki je pravkar izšel (Japljev l. 1779).

L. 1781. Na str. 71. je Herbersteinovo pismo z dne 19. oktobra 1780. o duhovski noši, kjer opominja duhovnike, naj vedno nosijo tonzuro, kolar, duhovska, črna oblačila; prestopnikom preti s hudimi kaznimi.

L. 1782. ima od 67. do 69. strani lepo Herbersteinovo pismo z dne 5. dec. 1781. do duhovnikov, posneto po listih sv. Pavla ap. Začenja se: Charissimi! volumus vos scire, qualem sollicitudinem habeamus pro vobis, et illis, qui sunt in Ecclesia, ideo rogamus vos, attendite vobis et doctrinae, instate in illis, recte tractantes verbum veritatis etc.

L. 1784. Naslovna stran nima škofovega imena. Tiskal je pa koledar Kleinmayer. — Vse izredne procesije jenjajo.

L. 1786. Naslovnega lista manjka. Na 1. ohranjeni strani je za okrasek sličica, predstavljajoča pokrajino z gradom, oračem in ribarjem.

L. 1787. Na koncu ima sedem liturgičnih opazk. Sedma se glasi, da morajo vse cerkve na Avstrijskem vsled cesarjevega ukaza z dne 12. oktobra 1786. obhajati praznik cerkvenega posvečevanja tretjo nedeljo v oktobru.

L. 1794. Jussu — Michaelis divina miseratione primi archiepiscopi Labacensis S. R. I. Principis, e lib. baronibus Brigido de Marenfels et Bresovitz, Sac. Caes. Reg. Ap. Majest. Consiliarii intimi actualis, Equit. Melit. etc. Potem je Brigidov grb. Tiskar: Labaci. Litteris Ignatii Merk.

L. 1800. Litt. Kleinmayerianis. Na koncu naznanja dneve določene za konkurzne izpite in dostavlja, da so prepovedani blagoslovi, ki se ne nahajajo v rimskem obredniku.

L. 1804. Litteris Egerianis. Na koncu završuje knjigo kronostih: sIt LaVs Deo patrI et VrtVs IesV Chrlsto, splrItVlqVe sanCto trlbVs honor VnVs, aMen.

L. 1808. Litteris Retzerianis. Na str. 7. so naznanjeni trije škofovi pridržaji, ki so ostali potem sto let neizpremenjeni do sinode l. 1903. Zatem je po tridentinskem zboru (sess. 14. c. 6. de Ref.) opomin, naj duhovniki vedno nosijo duhovsko obleko.

L. 1812. Litteris Nobilis de Kleinmayer. Ta koledar spada v francosko dobo pod cesarjem Napoleonom, zato ima na zadnji strani opazko, naj se po vsaki veliki maši pod stopnjicami moli molitev za cesarja Napoleona.

Zapovedani prazniki so vsi odpravljani oziroma prestavljeni na sledečo nedeljo, samo štirje so še ostali: Vnebohod Gospodov, Marijino vnebovzetje (Napoleonov rojstni dan), Vsi svetniki in Božič.

Procesije na sv. Marka dan k Sv. Petru in Križev teden k Sv. Jakobu, k Uršulinkam in Frančiškanom so ostale.

O Veliki noči procesija ni vpisana. Na praznik sv. Rešnjega Telesa ni bilo procesije, pač pa na nedeljo v osmini, ker takrat praznik sv. R. T. ni bil zapovedan praznik.

L. 1813. Litteris Nobilis de Kleinmayer.

L. 1815. Litteris Retzer. Po odhodu Francozov iz naše dežele so bili prazniki zopet vpeljani, kakor so bili pred francosko dobo.

Za l. 1816. je tiskala koledar še Retzerjeva³⁾ tiskarna, za l. 1818. pa Scarbina, od l. 1821—1828. vdova Marija Scarbina. L. 1828. ima na zadnji strani tabelo luninih izprememb.

³⁾ Ivan Retzer je umrl 12. maja 1815. v 38. letu.

Od l. 1830. dalje je tiskal cerkveno pratiko trideset let Josip Blasnik, potem Jos. Rud. Millitz do l. 1888., poslej Katoliška Tiskarna.

Znatno dopolnilo je cerkvena pratika prejela l. 1886., namreč zaznamek izprememb, ki jih provzročajo patrociniji. Ta dopolnjenek je poslej ostal. Tudi sicer se je cerkvena pratika tako izpopolnila, da šteje za l. 1909. že 132 strani.

Iz dnevnika Blaža Blaznika.

Prilobčuje **Ivan Vrhovnik.**

IV. Osebne opazke.

Konec*)

1843. Dne 9. svečana. Shod kmetov zaradi zidanja kranjskega mostu čez Kokro pred okrajnim sodnikom dr. Schreyem. — Dne 25. svečana. Zvečer je došel dr. Leben, profesor pravne, in je prenočil tu. — Dne 12. sušca. Bil je tu zvonar Tomaž Goller iz Celovca. — Dne 21. sušca. Opoldne je bil v gostih Potozchnik, učitelj (Hofmeister) pri grofu Thurnu. — Dne 23. sušca. Obedoval je tu br. Alojzij Wolf, 3. ali Brigistinega reda quasi kapucin, toda s klobukom, iz Würzburga na Bavarskem, potujoč v Rim. — Dne 27. sušca. Peljal sem se v Ovsišče pokopavat župnika Ivana Supanza, 2) Rasinger je pridigal, 3) Groschel iz Ljubnega, 4) Urschiz iz Kamne gorice, 5) Burger iz Leš, 6) Schoklich z Breznice, 7) Kerzh iz Kroke, 8) Rosman z Dobrave, 9) Schusterschizh iz Dražgoš, 10) Kriviz iz Kovorja, 11) Porenta, beneficijant iz Kroke, 12) Krishaj, kapelan iz Kamne Gorice, 13) kapelan Kerschmanz iz Šmartina, 14) ravnatelj Grabnar iz Kranja, 15) Skopz iz Loma, 16) Dolnizhar, kapelan iz Kovorja, 17) Polizhar, župnik iz Mošenj, 18) kapelan Puhar iz Ljubnega, 19) Profsen, kapelan iz Podbrezja. — Dne 8. malega travna. Obiskal me je Jernej Aschmann iz Naklega št. 23, korporal pri vozarstvu. — Dne 12. malega travna. Danes je prišel semkaj Ivan, sin pokojnega profesorja Josipa Wochinza, mojega sorodnika. — Dne 13. malega travna. Danes je veliki četrtek. Zvečer sem se peljal v Podbrezje k umirajočemu Refsmannu. — Dne 16. malega travna. Velika nedelja. Zelo lepo vreme. Dopoldne sem pokopal v Podbrezjah župnega vikarija Matija Refsmanna 69¹/₃ let starega, v spremstvu župnika Polizharja, Groschelnja in Kriviza, župnika Burgarja, lokalnega kapelana pl. Frauendorfa, kurata Skopza, kap. Ulzharja, Partelna, Profsenja, deficijenta Polizharja in nekega bogoslovca. Popoldne so me obiskali: dekan Dagarin, dr. juris Crobot in stotnik Brugnak. — Dne 19. malega travna. Peljal sem se v Goriče k valetom Kuraltovim s pl. Frauendorfom. — Dne 18. velikega travna. Dopoldne me je obiskal Strochen, nekdanji kanonik v Novem mestu, sedaj dekan v Leskovcu. — Dne 30. velikega travna. Popoldne je prišel apelacijski svetnik Lushan. — Dne 1. rožnika. Dopoldne sta me obiskala dekan Dagarin iz Kranja in profesor Metelko iz Ljubljane. Poslednji mi je

*) Glej „Izvestja“ l. 1907., str. 110.

dal iz zapuščine trgovca Deschmanna trideset goldinarjev, in sicer 10 gld. za uboge bolnike in 20 gld. za tukajšnje pogorelce. — Dne 6. rožnika. Binkoštni torek. Dasi je ves dan zelo deževalo, se je vendar zbrala navadna družba sošolcev kakor l. 1841. in 1842. pri meni na obed, namreč: apela-cijski svetnik Luschan, kanonik Paufhek, Kokalj, župnik iz Cerkljan, Gogala, župnik iz Lesec, Shoklizh, župnik z Breznice, Vojfka, učitelj 4. razreda, (Rebitsch, gimnazijski prefekt v Ljubljani, ni mogel priti zaradi putike [Podagra]), potem: dr. Matija Leben, profesor npravne, Frauendorf iz Dupljan in kvijescent Polizhar. — Dne 9. rožnika. Popoldne sta prišla Lushana obiskat okrajni sodnik Pajk in Supanz, davkar iz Tržiča. — Dne 12. rožnika. Opoldne je bil pri meni Slapnik, lokalist v Kokri, dekretovani župni vikarij podbreški. Popoldne sta se tu oglasila Schun, vpokojeni župnik iz Šenčurja, in Sarnik, kurat iz Vogelj, gredoč iz Kroke, kamor sta spremljala novega župnika Kahla. — Dne 27. rožnika. Luschan se je odpeljal ob 10. uri s poštnim vozom (Eilwagen) v Celovec. — Dne 26. malega srpana. Danes je tu kože cepil bolni Pirz. Popoldne me je obiskal kanonik pl. Andrioli. — Dne 30. malega srpana. Danes je dobil kapelan Raunicher na svojo prošnjo dekret dd. 28. malega srpana za lokalnega kapelana v Kokri. — Dne 1. velikega srpana. Moj kapelan se je zjutraj zarana peljal v Ljubljano k vmeščanju do Kranja z mojim vozom, potem pa z Matejem Slapnikom, ki se je tudi peljal k vmeščanju. — Dne 2. velikega srpana. Popoldne je prišel Slapnik seleč se v Podbrezje. — Dne 3. velikega srpana. Popoldne je bil tu stolni dekan Jerin s stotnikom Brugnacom. — Dne 6. velikega srpana. Danes je vmeščanje v Podbrezjah. — Dne 7. velikega srpana. Popoldne je odšel moj kapelan Valentin Raunicher na svojo novo službo v Kokro, in sicer preko Kranja, kamor sem ga spremil. — Dne 11. velikega srpana. Na večer je prišel moj novi kapelan Ivan Shoklizh iz Kranjske Gore, pripeljal ga je sin jeseniškega poštarja Kersteina. — Dne 16. velikega srpana. Dopoldne je bil tu Legat, šolski ravnatelj iz Loke, s svojim bratom, ki je koncipist pri dunajskem dvornem knjigovodstvu. — Dne 27. velikega srpana. Nedelja. Dr. Leben se je odpeljal popoldne v Ljubljano, da potuje v Kočevje. — Dne 5. kimavca. Deficijent Polizhar je odpotoval popoldne na Čušperg (Zobelsberg) k baronu Lazariniju za grajskega duhovnika. — Dne 11. kimavca. Dopoldne se je oglasil profesor dr. Polz iz Tržiča, šel je na počitnice v Lašiče. — Dne 18. kimavca. Moj hlapec je peljal kapelana do Bistrice, gospod je šel potem v Ovsišče na pogreb tamošnjega letos tja došlega župnega vikarja Jožefa Shemlje, ki je dne 15. t. m. umrl. Pri pogrebu je bilo 16 duhovnikov. — Dne 19. kimavca. Z dekanom Dagarinom sem se peljal na Goričane, kjer so opoldne pri knezoškofu obedovali nastopni: stolni prošt Burger, kanonik Grisoni, kanonik Paufhek, kanonik pl. Andrioli, dekan Dagarin, jaz in dvorni kapelan Velkaverh. Po obedu je prišel na Goričane še župnik Lussner iz Sostra. — Dne 15. vinotoka. Nedelja. Polizhar je ostavil Čušperk in se vrnil domov. — Dne 21. vinotoka. Po obedu me je obiskal Ogrinz, dosedaj aktuar v Kranjski Gori, potujoč v Trebnje za okrajnega komisarja. — Dne 1. listopada. Jak. Polizhar se je preselil danes po glavni službi božji v Duplje. — Dne 16. listopada. Opoldne je bil tu Klapschizh seleč se v župni vikarijat Ovsišče. — Dne 22. listopada. Po obedu je prišel Brohlich, kapelan iz Kranjske Gore seleč se v Staro Loko. — Dne 1. grudna. Okrožni inžener Vidiz, okrajni komisar Elsner, cestni komisar pl. Andrioli in cestni asistent

Potozchnik so prišli dopoldne sem zaradi pustega pogorišča Petra Fistra pod št. 5. Opoldne so tu obedovali. — Dne 4. grudna. Zjutraj je odšel ozdraveli Peter Leben zopet pastirovat in sicer za ekspozita v Št. Vid pri Brdu blizu Podpeči.

1844. Dne 25. prosinca. Opoldne sta obedovala tu Fr. pl. Frauendorf in Jurij Warl, gredoč na svojo kapelanijo v Kranjsko Goro. — Dne 20. svečana. Pustni torek. S kapelanom sva se peljala v Šmartin k pogrebu tamošnjega župnika in dosluženega dekana Jurija Kallana, ki je bil danes 14 dni še zdrav v Kranju. Vnela so se mu bila pljuča, ki so mu naposled otrpnila. Navzoči so bili: 1) dekan Dagarin — pokopovalec, 2) jaz, ki sem pridigal pri pogrebu, 3) Kokalj, župnik iz Cerkljan, 4) Cavallar, župnik iz Smljednika, 5) Potozchnik, župnik iz Selc, 6) Shuft Martin, lokalist iz Mavčič, 7) dr. Pogazhar, profesor dogmatike iz Ljubljane, 8) Zirer, kapelan šentpeterski iz Ljubljane, 9) Zhemashar, kurat pri Sv. Joštu, 10) Kosoglav, kurat iz Žabnice, 11) Renko, kurat s Premskovega, 12) Hafner Anton, kapelan iz Železnikov, 13) Gerzhar, kapelan iz Selc, 14) Ulzhar Bernard, kapelan iz Stare Loke, 15) Legat Karol, kapelan in šolski ravnatelj iz loškega mesta, 16) Kerfmanz, kapelan šmartinski, 17) Ulzhar Blaž, kapelan šmartinski, 18) Grabnar, ravnatelj iz Kranja, 19) in 20) Krafhoviz in Kofhir kapelana iz Kranja, 21) Profsen, kapelan iz Podbrezja, 22) Justin, lokalist iz Gorič, 23) Sporn, kurat iz Hrastja, 24) Shoklizh, kapelan iz Naklega, 25) Novak, kapelan iz Cerkljan, 26) Rasinger, kurat iz Besnice, 27) Gogala, kapelan z Breznice, 28) Krishner, kapelan iz Velesala, 29) Burgar Ivan, župnik iz Leš. — Dne 14. svečana. Ko sem bil popoldne baš izprašal moške zaostanke, je prišel dekan Dagarin iz Kranja in mi je prigovarjal, naj prosim za Šmartin; storil je to na migljaj knezoškofijskega oskrbnika Lukanizha. Ko bi vedel, da je to volja božja, bi prosil, sicer pa čemu naj bi se selil na starost zaradi boljših dohodkov, katerih ne vzamem s seboj, čemu bi si nalagal nova večja dela? Rajši malo več počitka in priložnosti poskrbeti za svoje dušno zveličanje! — Dne 21. sušca. Popoldne me je obiskal Kerschmanz, šmartinski kapelan, in me je pritiskal, da naj prosim za Šmartin. Potem so prišli šolski ravnatelj Grabnar in bivši župnik Mladizh iz Kranja in Profsen iz Podbrezja ter pripovedovali, da gotovo dobim Šmartin, če kompetujem; obveščeni so o^otem iz Ljubljane. — Dne 15. velikega travna. Popoldne je bil tu Luka Suppan, posestnik Bobna (Auritzhof) pri Bledu. — Dne 20. velikega travna. Moj kapelan je šel dopoldne v Kranj gledat razdelitev konjskih premij. — Dne 19. malega srpana. Popoldne me je obiskala graščakinja Kosova iz Kranjske Gore. — Dne 27. malega srpana. Popoldne je bil tu Polizhar; z dekretom od 26. t. m. je imenovan za kapelana v Podbrezjah. — Dne 10. velikega srpana. Popoldne so bili tu: Bleiweifs, njegov sin dr. Bleiweifs in tega sin in netjak (Sovan). — Dne 14. velikega srpana. Popoldne me je posetil Fr. Kofsmazh, dosedaj kapelan v mestu Loki, sedaj dekretovan za stolnega kapelana. — Dne 23. velikega srpana. Opoldne sta bila tu: dr. Polz, profesor kanoniške prava v Ljubljani, in Smrekar Anton, tržiški kapelan, seleč se v Predoslje za kapelana. Dne 5. kimavca. Dopoldne se je poslovil Ožbalt Profsen, podbreški kapelan, seleč se v Škofjo Loko. — Dne 19. kimavca. Danes je prodal Bleiweifs svojega pol zemljišča na Pivki na kose. — Dne 21. listopada. Popoldne se je oglasil absolv. bogoslovec Primož Schemua gredoč v Dubrovnik. — Dne 2. grudna. Bil sem v Selcih, kjer so letos kapelanijo sezidali. — Dne

15. grudna. 3. adventna nedelja. Na večer sta se pripeljala iz Dupljan lehtar Hauptmann in pl. Frauendorf, ki je ostal tu pri večerji. Ko sem ga hotel dati domov peljati, se mu je že vsemu onemoglemu udrla kri. Poslal sem po kirurga Pirza, izpovedal Frauendorfa in ga dejal v sv. olje. Proti polnoči je umrl. — Dne 16. grudna. Dopoldne je bil tu lehtar Hauptmann, potem je prišel Polizhar, nato okrajni sodnik Rab iz Kranja zaradi inventure. Opoldne se je onesvestil Polizhar in se zgrudil na tla. Povabljen od dr. pl. Schreia, okr. komisarja in sodnika tržiškega, sem se peljal popoldne v Duplje, kjer so vse zapečatili. Ob 7. uri sem se vrnil. Mrlič leži tu v obednici. — Dne 17. grudna. Dopoldne je prišel sem dekan, popoldne dr. Napret in kirurg Perg zaradi raztelesenja mrliča, kar so pa odložili iz vzrokov, ki sem jih jaz navel. Popoldne je prišla gospodična Sofija pl. Frauendorf, potem okrajni aktuar Kanscheg z naznanilom, da so moji vzroki odobreni. — Dne 18. grudna. Pogreb je bil ob 9. uri. Jaz sem pridigal in pokopal svojega nekdanjega kapelana, ki je umrl izza obdukcijskega poročila radi vtrganja žile vratarice (Pfortader), vsled česar se mu je vlila kri v želodec v tenko črevo. Imel je popolnoma izpridena jetra in pljuča. Pri pogrebu so bili razven mene še: Drachsler, župnik kriški, Slapnik, župnik iz Podbrezja, Mladizh, vpok. župnik iz Kranja, Justin, lokalist iz Gorič, Krafhoviz, kapelan, in Grabnar, šolski ravnatelj iz Kranja, Kerschmanz, kapelan iz Šmartina, in moj kapelan. Med oficijem so razteleševali mrliča v drugem žagradu. Pričujoči so bili: dr. Napret, kirurga Pirz in Perg, aktuar Konfhek in pisar Jeras. Opoldne so obedovali tu: Sofija, Drachsler, Slapnik, Mladizh, Justin, Kerfzmanz, Konfhek, Jeras, lehtar Hauptmann, jaz in moj kapelan; drugi so odšli po pogrebu domov. — Dne 26. grudna. Zvečer ob 8. uri so nakelski fantje napadli stražnike (die Sicherheitswache) pri Mifhniku na Pivki; neki zlikovec je raztrgal stražniku suknjo. — Dne 27. grudna. Opoldne je obedoval tu okr. komisar Pajk s svojim pisarjem Basquarjem potem, ko je bil dal poloviti včerajšnje pretepače in jih pripeljati k Fistru. Popoldne so sinočne razgrajalce vkovali v železje in jih javno tirali v Kranj.

1845. Dne 22. prosinca. Opoldne je bil tu začasni dupljanski kurat Mladizh. — Dne 5. sušca. Popoldne je prišel Shemua, lokalist s Koprivnika, sedaj imenovan za lokalista v Spodnjih Dupljah. — Dne 13. sušca. Popoldne sem se peljal v Kranj častitat Gregorju Shunu, vpokojenemu župniku, in dekanu Josipu Dagarinu, kateremu sem izročil 20 gld. za vstanovitev prisilne delavnice; potem sem šel k šolski skušnji, kjer sem mnogo govoril s okr. komisarjem Pajkom. — Dne 11. malega travna. Danes dopoldne so pokopali v Selcih mojo ljubo zadnjo sestro Marijo, omoženo Pintar. — Dne 14. malega travna. Zjutraj smo imeli bilje za rajnega Antona Legata, cerkvenčevega sina, ki je umrl v Benetkah. — Dne 22. malega travna. Danes popoldne smo slišali zvonjenje in streljanje iz Spodnjih Dupljan, najbrže da je prišel novi lokalni kapelan namreč Ivan Shemua s Koprivnika. — Dne 25. malega travna. Popoldne sta me obiskala Kovazhizh, župnik iz Srednje Vasi v Bohinju, in Ivan Shemua, novi lokalist dupljanski, vračajoč se iz Ljubljane, kjer je bil včeraj vmeščen. — Dne 27. malega travna. 5. nedelja po veliki noči. Proti 6. uri popoldne sem se peljal v Duplje, kjer se je davi novi lokalni kapelan sam predstavil. — Dne 11. velikega travna. Popoldne je prišel Lushan sem na počitnice. — Dne 19. velikega travna. Popoldne je dospel k meni gubernijalni svetnik iz Benetek, tukajšnji rojak Jernej Legat, doktor

bogoslovja; z njim in z Lushanom sem se peljal popoldne ob 4. v Duplje, odkoder smo se vrnili za dobro uro. — Dne 20. velikega travna. Dopoldne sva se peljala z Lushanom v Kranj in obedovala opoldne v kranjskem župnišču. Popoldne je prišel za nama še gub. svetnik iz Benetek Legat. Ko smo opravili nekatere obiske, šli smo vsi trije peš domov. — Dne 21. velikega travna. Opoldne sta obedovala tu apelac. svetnik Lushan in gub. svetnik Legat, oba doktorja, prvi juris utriusque, drugi pa sv. bogoslovja. — Dne 25. velikega travna. Popoldne se je oglašil Smrekar, predoseljski kapelan, seleč se v Tržič. — Dne 28. velikega travna. Peljal sem se z dr. Lushanom v Mengiš h g. župniku Ivanu Kuraltu, nazaj grede se oglašil v Vodicach, kjer je prisedel dr. Legat. — Dne 1. rožnika. Popoldne proti 4. uri je prišla gospa Lushanova s hčerjo Viljelmo. — Dne 3. rožnika. Legat je šel s svojim očetom in sestrama k Sv. Joštu. — Dne 10. rožnika. Ob 5. uri zjutraj je odpotoval Legat. Po zajutreku sem peljal apel. svetnika z njegovo prtljago vred v Kranj in potem zopet v Naklo, kjer je sedel v poštni voz (Malewagen) in odpotoval v Celovec. — Dne 28. rožnika. Opoldne je prišel sem dr. Supan, ki živi v Celovcu v prognanstvu; vpričo kapelana Shoklizha je priznal, da je kriv; po obedu sem ga dal peljati do Kranja. — Dne 1. malega srpana. Popoldne je prišel Okorn iz Kranja s poročilom, da je cerkljanski župnik Kokalj nagloma umrl. — Dne 3. malega srpana. Peljal sem se k pogrebu svojega sošolca Luke Kokalja, župnika v Cerkljah; pokopal ga je kranjski dekan Dagarin v spremstvu 24. duhovnikov. — Dne 11. malega srpana. Zvečer je zopet prišel dr. Supan iz Ihana, večerjal in spal tu. — Dne 12. malega srpana. Dr. Supana in Shoklizha sem dal peljati do Zgornjih Dupljan. — Dne 25. malega srpana. Zvečer sta se oglasila aktuar Heinricher in Zettel, uradni pisar v Senožečah, vračajoča se iz Celovca; prinesla sta od Lushanovih oltarni prt in manjši oltarni prtiček. — Dne 31. malega srpana. Dopoldne ob 8. uri sem se odpeljal k bolnemu Okornu, župniku na Bohinjski Bistrici. Opoldne sem obedoval v Lescah, večerjal pa pri Okornu. Tu sta me iskala g. okrajni komisar Pajk s svojim svakom, dvornim koncipistom Eduardom pl. Scheuchenstuelom. — Dne 11. velikega srpana. K večerji je prišel kanonik Pauhek iz Ljubljane, moj sošolec in agent. — Dne 18. velikega srpana. G. Kofhmerl, jeseniški župnik, ki je bil tu prenočil, je šel po zajutreku v Goričane k vmeščanju za župnika šenčurskega. — Dne 24. velikega srpana. Popoldne me je obiskal g. kirurg Sturm iz Cerkljan. — Dne 29. velikega srpana je umrl moj rojak g. Lovro Okorn, župnik na Bohinjski Bistrici. — Dne 30. velikega srpana. Wilfan, župnik iz Kranjske Gore, se je tu oglašil gredoč v Šenčur pridigat ob vmeščanju. — Dne 4. kimavca. Opoldne je obedoval pri meni prof. Metelko, potem se je vrnil v Ljubljano. — Dne 11. kimavca. Opoldne so bili v gostih pri meni: stolni prošt Burger vračajoč se iz Radovljice, moj sošolec Elija Rebizh, gimnazijski prefekt iz Ljubljane, z obema gospodičnima hčerama Marijo in Beti, vračajoč se z Jesenic. — Dne 14. kimavca. Popoldne sta me obiskala Sufhnik s Kokrice, kurat na Tolminskem, in potem 88 letni Peharz iz Tržiča. — Dne 20. kimavca. Po zdravimariji se je oglašil dr. Polz gredoč v Tržič na novo mašo Debelakovo. — Dne 9. vinotoka. Popoldne sta bila tu bivši župnik Mladizh in Matej Puhar, ki se seli za kapelana v Križe. — Dne 5. listopada. Danes me je obiskal novomašnik Bononi, bodoči beneficijat v Šenčurju. — Dne 14. listopada. Opoldne sta obedovala tu dr. Supan iz Celovca in frančiškan br. Krišpin Smole iz Kamnika. Prvega sem dal peljati do Kranja. — Dne

17. listopada. Debelak, novomašnik iz Tržiča, se je oglašil tu gredoč na službo v Lanišče v tržaški škofiji. — Dne 27. listopada. Po 9. uri je peljal moj hlapec drja. Supana do Tržiča. — Dne 12. grudna. Popoldne sem se peljal v Kranj tožit Goričance, Srednjevaščane in Založane zaradi jajec. — Dne 16. grudna. Dopoldne me je obiskal Burger, župnik v Lešah, vračajoč se od vmeščenja za brdskega župnika.

1846. Dne 4. sušca. Dopoldne se je oglašil Stanonik, imenovani župnik velesalski. — Dne 17. sušca. Tu je bil Pajk, ki je dal danes delati cesto od Strohinja proti Dupljam. — Dne 18. sušca. Dopoldne je prišel dr. Supan in ostal tu. — Dne 13. malega travna. (Velikonočni pondeljek). Popoldne so me obiskali: dvorni in sodiški odvetnik dr. Crobath, vojaški stotnik Brugnak, njegov svak Rudolf, dr. Crobatha sin Evgen, potem lectar Hauptmann iz Kranja s svojo hčerjo, njegov sorodnik Globozchnik, tvorniški oskrbnik iz Zagorja, s svojo gospo, Okorn iz Kranja z otrokoma Leopoldom in Ignacijem. — Dne 1. velikega travna. Popoldne je bil tu kapelan Urbas seleč se iz Kovorja v Smednik. — Dne 12. velikega travna. Ob 7. uri (zjutraj) so se oglasili tu: Kerfmanz, šmartinski kapelan, seleč se za lokalista na Bohinjsko Belo, potem njegova dosedanja tovariša Blaž Ulzhar in Globozchnik, sitar iz Stražišča, spremljajoča prvega. — Dne 20. velikega travna. Seleč se iz Bohinja v Dol (Lustthal) se je oglašil kapelan Arco. — Dne 27. rožnika. Zvečer je prišel dr. Jak. Supan. — Dne 29. rožnika. Popoldne je šel dr. Supan v Kranj. — Dne 4. malega srpana. Popoldne je zopet prišel dr. Supan, vračajoč se iz Loke in je ostal tu. — Dne 5. malega srpana. Cerkveno proščenje. Obedoval je pri meni samo dr. Supan, ki ga je potem moj hlapec peljal v Podbrezje. — Dne 13. velikega srpana. Dopoldne je bil tu ženin Heinricher, okrajni sodnik brdski, gredoč v Celovec po svojo nevesto Emilijo Lushan, apela-cijskega svetnika hčer. — Dne 18. velikega srpana. Popoldne je obedoval tu: okrajni sodnik Heinricher z nevesto Emilijo Lushanovo, s katero je bil včeraj poročen. — Dne 1. kimovca. Popoldne je prišel zopet g. dr. Supan in večerjal z obema Vojskama tu. — Dne 2. kimavca. Po zajutreku sem dal peljati dr. Supana v Kranj. — Dne 3. kimavca. Popoldne sem se peljal z obema Vojskama v Lesce, hoteč obiskati bolnega sošolca Josipa Gogola. Stopivši v župnišče smo izvedeli in videli, da je Gogala že sinoči ob 9. uri umrl; po kratki molitvi smo se peljali na Breznico, kjer sta ostala oba Vojski, jaz pa sem se zvečer ob 9. uri vrnil v Naklo. — Dne 5. kimavca. Šele danes so pokopali mojega dragega dne 2. t. m. umrlega sošolca Josipa Gogala, župnika v Lescah; pokopaval ga je gorjanski dekan Ivan Krivic in sošolec župnik brezniški Gašpar Schoklizh je pridigal o pogrebu; navzočnih je bilo 15 duhovnikov in sošolec rajnikov Anton Vojfka, učitelj 4. razreda v Ljubljani, s svojim sinom Andrejem. — Dne 10. kimavca. Opoldne so obedovali tu: stolni prošt Burger, šmartinski župnik Karol Leben, njegov netjak Karol Krishaj, Shemua iz Dupljan, Simon Paulin, bogoslovec izza Drage, Peter Teran, naposled je prišel še dr. Jak. Supan. Po 4. uri sem peljal z Shemuom prošta v Kranj k Pajku, od katerega je bil Paufhek baš odšel, in k dekanu Dagarinu. Zvečer je bil tu dr. Supan, ki je bil včeraj pri mil. knezu ter prosil za spravo (die Versöhnung eingeleitet hat). — Dne 11. kimavca. Hlapec je peljal dopoldne dr. Supana v Tržič. — Dne 26. listopada. Dopoldne so pripeljali Strohinjci desetinsko žito (Zinsgetreide). — Dne 15. grudna. Popoldne je zopet prišel dr. Supan iz Celovca in je prenočil tu. — Dne 16. grudna. Ob 10. uri sem dal peljati dr. Supana v Kranj. — Dne 18. grudna

Popoldne je prišel dr. Supan iz Kranja in ostal tu. — Dne 19. grudna. Dopoldne sem dal peljati dr. Supana v Tržič. — Dne 22. grudna. Danes sem prodal dva prešiča; tehtala sta živa: eden 266 \bar{n} , eden pa 246 \bar{n} ; cena po 6 $\frac{2}{4}$ kr. = 55 gld. 2 kr.; 4 \bar{n} sem navrgel. Dekli je dal kupec Unk 53 kr.

1847. Dne 11, svečana. Popoldne me je obiskal kapelan Matija Mikšl seleč se z Breznice v Predoslje. — Dne 18. sušca. Na večer je dospel semkaj dr. Supan od Moravč, do kamor je potoval nabirat (narodno blago). [»von seiner bis Moräutsch unternommenen Sammlungsreise«]. Ostal je tu. — Dne 19. sušca. Dr. Supan je ostal ves dan tu. — Dne 20. sušca. Po 9. uri dopoldne sem dal peljati dr. Supana do Tržiča. — Dne 28. sušca. Zvečer je prišel sem Urban Heinricher po domače Ofhterman iz Selc in je prenočil. — Dne 25. malega travna. Popoldne me je obiskal Gregor Sajz gredoč na svojo novo župo v Lesce. — Dne 25. velikega travna. Binkoštni terek. Lepo in zelo gorko. Opoldne sem imel tele goste: kanonika Pauscheka, prefekta Rebitscha, Lushana, Gašparja Shoklizha, župnika z Breznice, Antona Vojfska, torej nas je bilo 6 sošolcev vkupe; 7) gospo Lushanovo, 8) Gustava Lushana, 9) Heinricherja, okrajnega sodnika z Brda, 10) njegovo gospo Emilijo roj. Lushanovo, 11) kranjskega dekana Dagarina, 12) Raaba, okr. sodnika iz Kranja, 13) Kuralta, župnika iz Mengša, 14) Andreja Vojfska fizika, sina profesorja Ant. Vojfske, 15) Shemua iz Dupljan, 16) Polizharja iz Podbrezja in 17) kapelana. Za malo časa je prišel tudi okrajni komisar Pajk, potem dr. Prefhern in Okorn (kranjski meščan, ki je umrl dne 24. kimavca 1855 v Kranju za kolero). Drugi so vsi odšli pred Marijinim zvonjenjem (Lushan v Loko), kapelan, Presfhern in Okorn pa še k Teshizhu (gostilna v Naklem). — Dne 27. velikega travna. Lushan se je vrnil iz Loke. — Dne 30. velikega travna. Bolj oblačno kakor lepo, tudi je malo podeževalo. Danes je nedelja, praznik presv. Trojice. Opoldne so obedovali tu: apelacijski svetnik Lushan, okrajni komisar Pajk, dr. Prefhern iz Kranja in Ivan Pogazhnik iz Tržiča. Popoldne so še prišli: Pajkova gospa s sinom, potem dekan Dagarin s svojim kapelanom Hueberjem. — Dne 1. rožnika. Z Lushanom sva se peljala v Mengiš, s Kuraltom in z njegovimi konji dalje na Brdo pri Podpeči, obiskal sem tamošnje duhovnike, potem Petra Lebna v Št. Vidu pri Podpeči, vrnil se v Mengiš in prišel z Lushanom ob 9. uri zvečer nazaj v Naklo. — Dne 9. rožnika. Popoldne sva se peljala z apelac. svetnikom Lushanom v Kranj k dr. Prefhernu zaradi moje terjatve ob Fran pl. Frauendorfovi zapuščini, a ga nisva dobila doma. — Dne 10. rožnika. Obedoval je tu novo gradovani doktor Klofutar, s katerim se je moj kapelan peljal do Kranja. — Dne 14. rožnika. Peljal sem se v Selce in apelac. svetnik z menoj do Loke. Vračajoč se sem bil z Lushanom, spovednikom Kufharjem, s katehetom Burjo in z Mat. Schinkom, ki je obhajal dne 13. rožnika svojo zlato mašo, v nunskem samostanu in na nunskem vrtu, kjer sem govoril z mnogimi nunami; zvečer sem se z Lushanom vrnil domov. — Dne 19. rožnika. Lushan se je vrnil v Celovec. — Dne 25. rožnika. Dopoldne se je oglasil tu Luka Burger, stolni prošt ljubljanski, gredoč v Radovljico, v svojo poletno residenco. — Dne 4. mal. srpana. Dopoldne je bil tu gredoč v kopel v Bled dr. Matija Leben, profesor npravne v Ljubljani. — Dne 14. velikega srpana. Lushan Gustav se je ob 9. uri dopoldne odpeljal s poštnim vozom (Eilwagen) v Celovec. Dr. Supan je bil tudi v vozu in povedal, da mu je knezoškof Wolf zopet dal 50 gld. Zjutraj sta me obiskala knezoškofijski oskrbnik Lukanizh in Shemua, ki je bil včeraj in temporalibus vmeščen. — Dne 16. velikega srpana.

Obedovala sta tu: Volz, spiritual v ljubljanskem semenišču, in Franc Kofhmazh, stolni kapelan. — Dne 17. velikega srpana. Dopoldne me je obiskal kanonik Suppan z netjaki in netjakinjo. — Dne 4. kimavca. Opoldne je bil tu: dr. Anton Fister iz Radovljice, doslej licealni veroučitelj v Gorici, sedaj promoviran za licealnega veroučitelja na dunajskem vseučilišču. — Dne 25. kimavca. Popoldne sta me obiskala dr. Pogazhar, profesor dogmatike v Ljubljani, in Ivan Voglar iz Malega Naklega. — Dne 15. vinotoka. Popoldne sva se peljala s Slapnikom h knezu na Goričane. — Dne 21. vinotoka. Zjutraj je prišel dr. Supan vračajoč se iz Kranja in ostal tu. — Dne 23. vinotoka. Po zajutreku sem dal peljati dr. Supana do Tržiča. — 29. vinotoka. Popoldne se je oglasil tu dr. Klofutar gredoč na službo v Šmartin pri Kranju. — Dne 2. grudna. Zjutraj sem se peljal k investituri v Ljubljano. Knez sam me je investiral. — Dne 23. grudna. Zvečer je bil novomašnik Remiz pri Unku; izročil sem mu naročnino na »Novize«.

1848. Dne 6. svečana. Na večer je bila tu poroka pl. Negro z Ferdinando Kalker, kiselsteinsko gospodično; nato sem postregel z mrzlo južino. Poročevalec je bil Josip pl. Hillmayr, župnik iz Zasipa, netjak nevestine matere. — Dne 17. svečana. Prognanec dr. Supan je prišel. — Dne 19. svečana. Dopoldne sem dal dr. Supana peljati do Tržiča. — Dne 26. malega travna. Kapelan je šel popoldne v Kranj na Hueberjeve valete. — Dne 10. rožnika. Dopoldne je prišel dr. Supan in ostal tu. — Dne 12. rožnika. Po obedu oziroma po krščanskem nauku sem dal peljati dr. Supana v Kranj. — Dne 29. velikega srpana. Spremil sem Soklizha na njegovo novo službovališče v Mengiš. — Dne 30. velikega srpana. Krog 12. ure so pripeljali semkaj opravo novega kapelana Mateja Pucherja z Brezavca. — Dne 31. velikega srpana. Popoldne ob 4. je prišel novi kapelan Matej Puhar v spremstvu bivšega župnika Mladizha in kranjskega kapelana Hudovernika. — Dne 3. kimavca. Opoldne so bili tu: Matej Galant, gimnazijski katehet in škofov tajnik iz Trsta, potem Marija in Helena Legatovi. — Dne 10. kimavca. Nedelja. Obedovali so tu: dr. Pogazhar, profesor dogmatike, Galant, Marija in Helena Legatovi in Peter Teran. — Dne 16. listopada. Popoldne sem se peljal v Kranj plačat zemljiški davek, potrdit cerkvene obrestne pobotnice, dekana obiskat in častitat lektorju Hauptmannu, ki je oddal svojo hčer c. kr. aktuarju Martinu Panianu; včeraj sta bila poročena. — Dne 18. grudna. Dopoldne se je poslovil Jurij Krischaj, tržiški kapelan, seleč se v Borovec (Morobiz) za lokalista.

1849. Dne 8. svečana. Mrzlo in lepo. Danes je umrl dr. Prefhern v Kranju. — Dne 10. svečana. Lepo, malo vetrovno. G. kapelan se je peljal k pogrebu dr. Prefherna v Kranj in se je vrnil že opoldne. — Dne 11. malega travna. (Velikonočna sredo.) Popoldne me je obiskal bogoslovec Ivan Teran, pozneje profesor dr. Pogazhar z dvema Alojznikoma Tržičanoma Urhom in Schlegelom. — Dne 5. rožnika. Danes je bila Cediljeva hiša št. 60 v Naklem na dražbi prodana. — Dne 30. malega srpana. Popoldne po 2. uri sta prišla gorjanski dekan Kriviz in podbreški kapelan Polizhar vračajoča se iz Ljubljane. Vpokojeni pijonirski stotnik Luka Kriviz, brat dekanov, je neki umrl na Hrvaškem. — Dne 24. velikega srpana. Dopoldne se je poslovil Simon Kofmazh seleč se iz Kovorja v Rovte. — Dne 25. velikega srpana. Opoldne je bil tu mašnik Klemen Anton, informator pri grofu Thurnu; nadeja se, da bo kmalu kam nameščen. — Dne 27. velikega srpana. Dopoldne se je oglasil dr. Klofutar, šmartinski kapelan, ko je biro pobiral. — Dne

3. kimavca. Popoldne se je poslovil Simon Paulin iz Zadrage gredoč na svojo prvo službo za subsidiarija v Leskovec, spremil ga je brat Andrej Paulin, kurat v Lomu. — Dne 5. kimavca. Prenočila sta tu: Andrej Mulej, cerkljanski kapelan in Pogazhar Martin, novomašnik iz Cerkljan. — Dne 18. kimavca. Dopoldne se je poslovil g. Peter Teran, ki se je odpeljal krog poldneva na svoje službovališče za kapelana in zgodnjika v Starem Trgu pri Poljanah. — Dne 29. kimavca. Popoldne se je poslovil dr. Klofutar, dosedanji kapelan v Šmartinu pri Kranju, odslej profesor sv. pisma nove zaveze v Ljubljani. — Dne 3. vinotoka. Opoldne je bil tu Lovro Pintar, bodoči kapelan preddvorski. — Dne 15. vinotoka. Prenočil je tu Andrej Pezhar, župnik iz Starega trga pri Poljanah, sedaj imenovan za dekana na Vrhniki, vračajoč se iz svojega rojstvenega kraja: iz Kranjske Gore. — Dne 23. listopada. Dopoldne sem se peljal v Kranj in sem izročil okrajnemu komisarju izkaz tukajšnjih podložnikov in svobodnjakov. — Dne 21. grudna. Popoldne sem se peljal v Kranj častitat Pajku, ki je postal radovljiški okrajni glavar.

1850. Dne 28. prosinca. Popoldne sta me obiskala novi okrajni glavar Pauker in Konrad Locker, mestni sodnik v Kranju. — Dne 26. svečana. Neki ponesrečeni grof Mont Alban je danes tu beračil. — Dne 28. svečana. Opoldne sta bila tu: Ivan Globozhnik, ravnatelj iz Kranja, in Schliber Martin, presbyter, ki je zaradi bolehnosti domači učitelj pri lekarnarju v Kranju. — Dne 8. sušca. Danes je bila gospodična Marija Pagliarucci tu zaradi prodaje graščine Golnika. — Dne 18. malega travna. Na večer se je pripeljal dr. Supan in ostal tu. — Dne 19. malega travna. Popoldne sem dal dr. Supana peljati do Tržiča. — Dne 26. malega travna. Dopoldne je bil tu Shemua, ki je z mojim kapelanom vred šel v Kranj k pogrebu dekana Josipa Dagarina. Popoldne me je obiskal Hitzinger iz Podlipe (Tržičan). — Dne 1. rožnika. Popoldne je bil pri meni in pri Lushanu Kromer, voditelj odvezne komisije iz Kranja in bodoči okrajni sodnik kočevski. — Dne 9. rožnika. Popoldne je prišel k Lushanu baron Aichelburg, bodoči okrajni sodnik tržiški. — Dne 10. rožnika. Popoldne je prišel dr. Supan in ostal tu. — Dne 11. rožnika. Po zajutreku je peljal moj hlapec dr. Supana do Križev. — Dne 16. rožnika. Lushan odšel v Celovec. — Dne 17. rožnika. Dopoldne dražba Dagarinove oprave v Kranju. — Dne 22. rožnika. Na večer je bila tu gospodična Marija Pagliarucci z Golnika zaradi prodaje travnika Dvaku. — Dne 12. velikega srpana. Dopoldne me je prišel vabiti na novo mašo Primož Ribnikar iz Gorič (Bajdov) s g. sošolcem Matejem Markizhem. — Dne 15. velikega srpana. Hafnerjeva nova maša v Kranju. — Dne 16. velikega srpana. Danes so pokopali v Kranju Gregorja Shuna, nekdanjega župnika v Šenčurju; pri pogrebu je bilo 15 duhovnikov. — Dne 3. kimavca. Dopoldne sta bila tu: Zherne, radovljiški kapelan, in Klemen, grofa Thurna domači učitelj, sedaj imenovan za kapelana v Logatcu. Opoldne je bil tu Gregor Rihar, stolni zakristan. — Dne 11. kimavca. Okoli 11. ure je prišel s Partelnom dr. Knoblechter, generalni vikarij v Srednji Afriki, doma iz Škocjana pri Dobravi, dve uri od Rake. Kmalu se je odpeljal z mojim kapelanom, svojim sošolcem, v Tržič, potem v Radovljico in v Gorje. — Dne 12. kimavca. Dopoldne sem bil v Kranju; ko sem došel domov, našel sem tu Lovra Pintarja, preddvorskega kapelana, in dijaka Valavza iz Preddvora. — Dne 13. kimavca. Opoldne so bili tu: dr. Knoblechter, misijonar v Chartumu, 4 stopinje onstran ravnika, potem Leopold Janeshizh, župnik

iz Predoselj, Partel, kapelan z Iga, Friderik Hudovernik, kapelan iz Kranja, Ivan Globožnik, katehet iz Kranja, naposled sta še prišla župnik Slapnik in Polizhar iz Podbrezja. Kapelan je spremil Knoblecharja do Kranja. — Dne 23. kimavca. Dopoldne je prišel moj sošolec Anton Vojska, učitelj IV. normalnega razreda s svojim sinom Andrejem, doktorjem modroslovja. Dekan Kofs in njegov kapelan Alojzij Koschir sta se oglasila tu gredoč v Podbrezje; potem je prišel Klemen idoči za kapelana v Logatec. — Dne 8. vinotoka. G. kapelan je šel dopoldne v Spodnje Duplje, kjer so bile bilje po Simonu Paulinu iz Zadrage št. 1, ki je kot kapelan v Prečini pri Novem mestu umrl za kolero dne 3. t. m. — Dne 19. vinotoka. Opoldne sta bila tu: Kajetan Hueber, vojni kapelan pri nadvojvode toskanskega dragoncih, in kranjski kapelan Alojzij Koschir.

1851. Dne 15. malega travna. Popoldne so me obiskali: Grofhel, župnik iz Ljubnega v 81. letu, potem Schemua iz Dupljan in dr. Polz, profesor cerkvene zgodovine iz Ljubljane, gredoč na počitnice v Tržič. — Dne 30. malega travna. Popoldne me je obiskal dosedanji kranjski kapelan, sedaj župnik tržiški Alojzij Koschir v spremstvu župana Konrada Lockerja, svojega dosedanjega tovariša Friderika Hudovernika in šolskega ravnatelja Ivana Globožnika, katerim se je (gredočim v Tržič) pridružil še moj kapelan. — Dne 2. velikega travna. Dopoldne se je poslovil tu Anton Zherne, dosedaj kapelan v Radovljici, seleč se sedaj v Lož. — Dne 10. velikega travna. Danes popoldne me je obiskal, gredoč z Dunaja v Padovo, Ivan del Negro, dvorni kapelan vojvode modenskega. — Dne 16. velikega travna. Dopoldne je bil tu Jerina, doslej kapelan v Kamni Gorici, sedaj dekretovan v Križe. — Dne 19. velikega travna. Zjutraj se je oglasil Justin, župnik z Gorič, pričakujoč dekana Kofsa, da se je z njim peljal v Radovljico, kamor je šel dekan zaradi zemljiške odveze; Justin pa zato, da bi dobil dovoljenje, da sme za goriško cerkev po Kropi in Kamni Gorici nabirati žebljiv. — Dne 6. rožnika. Dopoldne me je obiskal Hitzinger, župnik iz Podlipe. — Dne 9. rožnika. Binkoštni ponedeljek. Popoldne sta bila tu dekan Kofs, imenovani častni kanonik, in dr. Klofutar, bogoslovski profesor iz Ljubljane. — Dne 12. rožnika. Peljal sem se v Kranj častitat dekano Antonu Kofsu, ki je danes dobil dekret za častnega kanonika. — Dne 8. malega srpana. Kapelan je šel dopoldne v Goriče, da določi zvonovom glasove. — Dne 4. velikega srpana. Dopoldne je prišel višjega deželnega sodišča svetnik dr. Lushan s svojo hčerjo Emilijo, omoženo Heinricher in z njeno hčerko Olgo. — Dne 6. velikega srpana. Zjutraj je maševal tu Hizinger, župnik iz Podlipe. — Dne 23. listopada. Ivana Terana je peljal Udertnik po zajutreku v Ljubljano, odkoder pojde za kapelana v Veprinac v kastavski dekaniji. — Dne 26. grudna. Zvečer so me obiskali dr. Klofutar, profesor iz Ljubljane, Ivan Globožnik, ravnatelj iz Kranja, in Gogola, novomašnik iz Kranja.

1852. Dne 18. svečana. Popoldne je bil začasno vpokojeni duhovnik Strupi iz Kranja tu misleč, da je zastrupljen. — Dne 21. svečana. Opoldne je bil tu Meterz, semeniški ekonom in bodoči kanonik novomeški. — Dne 4. sušca. Zvečer je bil tu Ivan Puhar, kapelan iz Bleda in njegov netjak Adam Smolej. — Dne 2. malega travna. Popoldne se je poslovil državni pravnik dr. Regnard (iz Kranja v Ljubljano premeščen k finančni prokuraturi) in obiskal me je dr. Makso Lushan (sin mojega sošolca višjega deželnega sodišča svetovalca iz Celovca) kakor novi državni pravnik v Kranju. —

Dne 9. velikega travna, 4. nedelja po veliki noči. Popoldne se je peljal Blaž Potozchnik, župnik iz Št. Vida, s svojim subsidijarjem Jerino na Dobravo. — Dne 2. kimavca. Josip Legat se je poslovil odhajajoč zopet k sinu škofu v Trst. — Dne 22. vinotoka. Večerjal in prenočil je tu Valentin Plemel, kapelan v Škocjanu pri Dobravi.

1853. Dne 6. svečana. Opoldne je bil tu romar Martin Pollinger, zidarski mojster iz Straubinga na Bavarskem, zvečer pa romar Sebastian Boehm, rokovičar, sedaj kuharski pomočnik, oba iz karmeliškega samostana, tertii ordinis, v Straubingu, vračajoča se iz Rima. — Dne 16. svečana. Popoldne je bil Slapnik iz Podbrezja tu, prinesel je brat listino iz sušca 1502. — Dne 23. svečana. Zvečer sta me obiskala Ivan Globozchnik, šolski ravnatelj iz Kranja in Gogala, ki se je poslovil, ker odpotuje jutri na Dunaj na višje izobraževališče. — Dne 6. malega travna. Dopoldne se je poslovil dr. Maksimilijan Lushan, dosedaj državnega pravnika substitut v Kranju, potujoč za odvetnika v Hollabrunn pri Dunaju. — Dne 11. malega travna. Dopoldne me je obiskal Ivan Puhar, blejski kapelan, designovan za Cerklje. — Dne 13. velikega srpana. Zjutraj me je obiskal o. Ksaverij Supan, gvardijan iz Krškega, potujoč v Zasip k novi maši svojega netjaka. — Dne 6. kimavca. Prenočil je tu Avguštín Serenizky, krojač, rodom iz Vratislave, vračujoč se iz Jeruzalema. — Dne 14. kimavca. Dopoldne me je obiskal Lovro Potozchnik, novomašnik iz Zasipa, potujoč za kapelana v Luče (Leutsch) v gornjegrajski dekaniji. — Dne 9. vinotoka. Danes je nova maša Franca Terana v Podbrezjah. — Dne 28. grudna. Franc Teran se je oglasil gredoč na službo v Jelšane. — Dne 29. grudna. Opoldne je bil tu Kajetan Hueber, župnik iz Stare Oslice.

1854. Dne 10. prosinca. Kapelan se je peljal v Kranj in vložil prošnjo za Schiffersteinov kanonikat. — Dne 17. malega travna. Velikonočni ponedeljek. Poleg drugih je bil popoldne tu Pauker Henrik, akolit. — Dne 18. malega travna. Dr. Luka Lushan je prišel. — Dne 15. velikega travna. Dr. Lushan je odšel (tu je bil samo 17 dni). — Dne 29. velikega travna. Opoldne je bil tu Martin Zherne, rojen v Strohinju l. 1779, vpokojeni župnik iz Štajerske, sedaj živeč v Krškem. — Dne 7. rožnika. Precej po obedu sta prišla učitelj Franc Lufsner iz Selc, potem Pavel Bertonzl, moj sorodnik iz Selc, sedaj službujoč pri knjigovodstvu v Zagrebu s 350 gld. — Dne 25. malega srpana. Dopoldne sta me obiskala: Pezhar Andrej, dekan vrhniški, in njegov brat Ivan, kurat v Nadanjem Selu, potujoča v svoj rojstveni kraj: v Kranjsko Goro. — Dne 18. velikega srpana. Zvečer sem poslal voz v Kranj po Antona Vojsko, učitelja na realki v Ljubljani. — Dne 24. velikega srpana. Vojska se je vrnil v Ljubljano. — Dne 6. kimavca. Popoldne sta me obiskala dr. Zhibafhek, profesor dogmatike v Ljubljani, in njegov strijc Jernej Zhibafhek, penzionist v Kranju. Potem se je poslovil Pogazhnik, doslej državnega pravnika substitut v Trebnjem, sedaj odločen za Osek, s svojo gospo Viljermo, rojeno Lushanovo. — Dne 12. kimavca. Dopoldne me je obiskal Slatè iz Naklega št. 47, sedaj učitelj v Dobu. — Dne 19. kimavca. Popoldne me je obiskal Anton Smrekar potujoč na svojo novo službo v Leše.

1855. — Dne 10. malega travna. (Velikonočni torek.) Popoldne je prišel profesor dr. Matija Leben s svojim bratom Valentinom, kapelanom v Dobu. — Dne 26. velikega travna. V Predosljih pogreb ondotnega župnika Leopolda Janeshizha. — Dne 28. velikega srpana. Opoldne tu Peter Teran, ki se je vrnil iz Kromeriža kakor vojaški bolniški kapelan. — Dne 2. vinotoka. Popoldne je odšel Peter Teran na službo za kapelana v kočevsko mesto

potem, ko je bil celih pet tednov stanoval in imel hrano v župnišču. — Dne 7. vinotoka. Zvečer je bil tu Henrik Pauker, dosedaj kapelan v Bledu, dekretovan za stolnega kapelana v Ljubljani. — Dne 29. listopada. Peljal sem se v Loko k okrajnemu glavarju Pajku.

1856. — Dne 14. svečana. Opoldne je bil tu učitelj iz Kropa Jurij Slatè rodod iz Naklega. — Dne 4. rožnika. Popoldne me je obiskal dekan, mestni župnik in kanonik Josip Supan. — Dne 27. malega srpana. 11. nedelja po binkoš. V Dupljah primicija Josipa Lukanza. — Dne 3. velikega srpana. 12. nedelja po binkoš. Nova maša Antona Sormana s Cegelnice št. 4. (bil je bolehen). Dne 14. velikega srpana. Ob 10. je odšel Sorman k D. M. v Polje, kjer bo jutri pridigal; prihodnjo nedeljo bo na Dobrovi pri Plefhkovi novi maši. — Dne 17. velikega srpana. 14. nedelja po binkoš. V Radovljici Malijeva nova maša. — Dne 23. velikega srpana. Debelakova nova maša v Poljanah. — Dne 26. velikega srpana. Tu je bil z Ivanom Voglarjem Franc Rovnik, duhovnik iz tržaške škofije, rodod iz Smokuča. — Dne 10. kimavca. Opoldne sta obedovala tu: pl. Stöckel, doktor zdravilstva, in kanonik Savafnhnik, oba iz Ljubljane (prvi je prišel zaradi bolnega kapelana). Na večer me je obiskal Makso pl. Lushan, advokat v Hollabrunu za Dunajem, s svojo gospo. — Dne 28. kimavca. Popoldne se je poslovil Ivan Voglar, ki odrine jutri zjutraj na svojo službo na Mirno. — Dne 29. kimavca. Zvečer je bil tu Josip Lukanz, ki je odšel po večerji na svojo službo v Mozelj na Kočevskem. — Dne 30. kimavca. Puhar je vložil prošnjo za začasni pokoj. — Dne 11. vinotoka. Popoldne me je obiskal Mihael Debelak, katehet iz Trsta, rodod iz Tržiča. — Dne 30. vinotoka. Danes je dobil Sorman dekret za III. kapelana v Metliko. — Dne 11. listopada. Danes je dobil Puhar vest o dodeljeni mu začasni pokojnini, jaz pa ob imenovanju novega kapelana Jakoba Raspotnika. — Dne 12. listopada. Danes je že dal kapelan odpeljati dva voza oprave v Kranj v svojo rojstveno hišo, kjer bo bival kot deficijent. — Dne 14. listopada. Popoldne sem peljal v Kranj deficijenta Mateja Puharja, ki je kapelanoval tu izza 31. velikega srpana 1848; semkaj je dekretovan za kapelana Jakob Raspotnik, dosedaj kapelan v Trnovem na Notranjskem. — Dne 15. listopada. Danes zjutraj so Puharja že prevedeli. Dne 18. listopada. Danes zjutraj $\frac{3}{4}$ 7 je umrl v Kranju Matej Puhar, ki se je bil dne 14. t. m. preselil tja. — Dne 20. listopada. Danes zjutraj po 8. uri je pokopal Mateja Puharja v Kranju dekan Kofs v spremstvu devetih duhovnikov: župnika Kofhirja, Hudoverniga, Vonzhine, ravnatelja Globozhnika, Dornika, Strupija, Wohinza in Antona Potozhnik, kapelana iz Šmartina. Jaz in njegov brat Ivan, sva šla v civilni obleki za krsto. Dne 21. listopada. Zvečer je prišel brat pokojnega Mateja cerkljanski kapelan Ivan Puhar po fortepiano, rajnikovo lastnino. — Dne 26. listopada. Popoldne se je oglasil novi nakelski kapelan z Antonom Potozhnikom, kapelanom iz Šmartina. — Dne 4. grudna. Popoldne se je poslovil pri meni dr. Julij Rebizh, sin mojega sošolca Elije Rebizha, dosedaj sodni pristav v Kranju, gredoč v Ljubljano za notarja; obiskala sta me njegov naslednik Perz in okrajni pristav Anton Raab.

1857. Dne 14. malega travna. Popoldne sta (poleg drugih) prišla kanonik Pogazhar iz Ljubljane in Čebul, kapelan iz Kranja. — Dne 1. velikega travna. Zvečer je došel semkaj Sorman seleč se iz Metlike (kjer je bil še ne v šestih mesecih 3., 2. in 1. kapelan) v Kovor. — Dne 3. velikega travna. 3. nedelja po veliki noči. Popoldne sta me obiskala šolski ravnatelj Globozhnik in novi kranjski kapelan Meschnarz. — Dne 9. velikega travna. Zvečer je

prišel Anton Vojska, jub. učitelj. — Dne 26. rožnika. Popoldne se je oglasil o. Bosnijak, frančiškanski superior iz Carigrada, ki nabira z dovoljenjem ministerstva in škofijstva mile darove za zgradbo cerkve, samostana, bolnice in šole, da se poravna dolg, ki znaša 100.000 gld. po 8 $\frac{0}{10}$. Z menihom, ki se je kmalu odpeljal v Radovljico, sta prišla tudi Globožnik in Meschnarz. — Dne 24. malega srpana. Opoldne sta bila tu bogoslovca: Josip Voglar in Tomaž Kajdih. — Dne 31. malega srpana. Na večer sta me obiskala Ershen Ignacij bogoslovec 2. leta, in Valentin Mandelz, modroslovni pripravnik iz Kranja. — Dne 9. velikega srpana. Nova maša Lovra Kriftofizha v Radovljici. — Dne 2. kimavca. Po 7. uri se je odpeljal v Ljubljano moj sošolec dr. Luka vitez pl. Lushan, rodom iz Žabnice loške župe, sedaj živeč v Gradcu. — Dne 16. kimavca. Na večer me je obiskal moj nekdanji tovariš na Reki Vincencij Vovk, pozneje župnik v Črnomlju, potem dekan v Metliki, sedaj župnik v Št. Rupertu, s svojim kapelanom Koprivnikarjem in z našim okrajnim glavarjem Derbitschem. — Dne 23. kimavca. G. kapelan je prišel po večerji s potovanja s poročilom, da je dekretovan v Staro Loko. — Dne 24. kimavca. Takoj po 7. uri se je odpeljal kapelan v Kranj k dekanu po dekret in da javi pritožbo. Popoldne sem se peljal na Goričane h knezoškofu, kjer sem izposloval preklic dekreta za kapelana. — Dne 8. vinotoka. Ob koncu obeda so prišli: Martin Tomc, kapelan iz Trnovega (pri Il. Bistrici), Andrej Praprotnik, učitelj z Dobrove, in učitelj z Brezovca; vsi trije so se popoldne peljali v Podbrezje. — Dne 10. vinotoka. Po 8. uri so se odpeljali Tomc in oba iz Podbrezja došla gori imenovana učitelja proti Dobrovi, da se vdeleže jutri nove maše tržaškega školjana Lebna Jakoba v Horjulu. — Dne 15. vinotoka. Danes je jela voziti železnica iz Ljubljane v Trst tudi blago. — Dne 28. vinotoka. Opoldne obedovali tu: Froelich, meni namenjeni kapelan, sedaj v Stari Loki, Gostifha, 2. kapelan v Šmartinu, in Franc Tauzhar, 1856 novimašnik = alumnus. — Dne 22. listopada. 25. in poslednja nedelja po binkoš. V Šmartinu pri Kranju nova maša tržaškega školjana Lovrenca Rakovca iz Podbukovja.

1858. Dne 11. prosinca. Zjutraj je prišel semkaj Anton Graschiz, dekan trnovski rodom iz Strohinja, zaradi prodaje rojstvene hiše. — Dne 18. prosinca. Po 3. uri popoldne me je obiskal okrajni glavar Ivan Pajk iz Loke in mi prinesel še 123 gld. za mojo strijčevo koč. — Dne 1. malega travna. Danes so odkopali vodovod od ceste do župnišča, da odpravijo led in zemljo, ki se je nakopičila v cevih. — Dne 9. malega travna. Danes je zopet pritekla voda pred župniščem, potem ko je bil vodnjak dolgo časa zamrznjen. — Dne 26. malega travna. Po večerji je bil tu Polizhar Jakob, podbreški kapelan, investirani lokalist na Dobravi pri Kropi. — Dne 11. rožnika. Z dr. pl. Lushanom sva se okrog 8. ure odpeljala na Breznico k najinemu sošolcu Gašparju Shoklizhu. Nazaj grede sva obiskala tudi Andreja Potozhnika, župnika v Mošnjah. — Dne 12. rožnika. Včeraj je dobil Lushan, vrnivši se v Naklo, pismeno naznanilo, da je njegov sin imenovan za oskrbnika v Rablju. — Dne 30. rožnika. G. kapelan se je peljal na večer z okrajnim glavarjem Derbizhem v Srednjo Vas pri Podbrezjah na Franckovo ženitnino. — Dne 28. malega srpana. Dopoldne se je peljal kapelan z Josipom Voglarjem v Kranj častitat dekanu Antonu Kosu, ki je imenovan za stolnega prošta. — Dne 13. velikega srpana. Popoldne sem se peljal v Kranj častitat novemu stolnemu proštu Antonu Kosu. — Dne 23. velikega srpana. Popoldne me je obiskal Jeran s 4 murčki. — Dne 27. velikega srpana. Dopoldne se je oglasil Jeran s svojimi 4 murčki

gredoč z Gorenjskega. — Dne 9. kimavca. Popoldne sta me obiskala novomašnik Shan in Jernej Kofz, bogoslovec 3. leta. — Dne 19. kimavca. Zvečer se je poslovil tu prošt Anton Kos; ž njim sta bila tu ravnatelj Globozchnik in kapelan Zhebul. — Dne 14. vinotoka. Opoldne so bili tu: Shemua, župnik iz Dupljan, Ivan Teran, novomašnik, dekretovani kapelan na Dovjem in Josip Kerzhon, katehet pri nunah v Loki. — Dne 19. vinotoka. Popoldne je došlo kapelanu pismo od stolnega prošta, ki mu ponuja administracijo Fužin (Weissenfels). Zvečer je odšel takoj s pošto na ogled. — Dne 21. vinotoka. Kapelan je prišel domov; obiskala sta ga: Pfeifer, ki se seli za beneficijata v Hrastje, in Golob, predoseljški kapelan. — Dne 22. vinotoka. Zjutraj po 4. uri se je odpeljal kapelan v Ljubljano zabraniti premeščencj. — Dne 25. vinotoka. Popoldne je spremil kapelan v Kranj novomašnika Kajdisha, selečega se za kapelana v Lašče. — Dne 26. grudna. Popoldne me je obiskal Franc Mladizh, okrajni uradnik v Kamniku, rodod s Pivke št. 14.

1859. Dne 28. sušca. Opoldne je obedoval tu Anton Potozchnik, šmartinski kapelan, sedaj imenovan za župnika v Planini. — Dne 8. velikega travna. Dopoldne me je obiskal škofa Jerneja Legata oče Josip Legat, osemdesetletnik. — Dne 24. velikega travna. Popoldne me je posetil stolni prošt Kofs vračajoč se z Jesenic, kjer pokopal soprogo svojega brata Franca Kofsa. — Dne 25. velikega travna. Krog 9. ure je prišel moj sošolec Anton Vojska in odšel popoldne krog 6. ure zopet v Ljubljano. — Dne 26. velikega travna dopoldne me je obiskal Franc Legat, kirurg v Višnji gori, z dvema hčerama. — Dne 1. velikega srpana. Zjutraj je maševal tu Valjavez, novomašnik iz preddvorske župe, krški škofljan, dekretovan za kapelana k Sv. Štefanu pri Beljaku. On in njegov rojak Urbanzhek, ki bo imel dne 14. t. m. novo mašo Preddvorom, sta potem zajutrkovala pri meni. Popoldne je prišel Franc Lusnar, vpokojeni učitelj iz Sela. — Dne 7. velikega srpana. Popoldne je šel hlapec po mojega sošolca, vpokojenega višjega deželnega sodišča svetnika dr. Luka pl. Lushana na kranjsko pošto; ostane tu nekaj časa na počitnicah. — Dne 15. velikega srpana. V Podbrezjah primica Josipa Novaka. — Dne 19. velikega srpana. Na večer so prišli dr. Ivan Glavina, škofov dvorni kapelan iz Trsta, stari Josip Legat in njegov unuk Ivan Legat. — Dne 21. velikega srpana. Primica Kerschizheva v Podbrezjah. — Dne 26. velikega srpana. Popoldne sta me obiskala Josip Marn, gimnazijski katehet, in Karol Haidrich, stolni kapelan iz Ljubljane. — Dne 8. kimavca. Opoldne je poslednjič obedoval pri meni novomašnik Josip Vogler, ki je dne 31. velikega srpana t. l. pel novo mašo pel pri svojem ujcu Josipu Rosmannu v Trebnjem; jutri odide na svojo novo službo v Dole. — Dne 19. kimavca. Krog 12. ure sem se peljal v Loko, obiskal okr. glavarja Pajka, izpovednika Ureuz in vpokojenega župnika Mateja Arnola. — Dne 20. kimavca. Tu je prenočil doktorand Josip Rogazh. — Dne 2. vinotoka, 16. nedelja po binkoštih. Na večer se je oglasil Debelak, duhovnik iz Trsta, rodod iz Tržiča, odkoder se je vračal; vrnil se je tudi Ivan Jerala, bogoslovec s Pivke, iz Ettendorfa na Koroškem, kjer je bil na počitnicah pri svojem strijcu župniku Mateju Jerali. — Dne 3. vinotoka. Na večer se je poslovil pri meni šenčurski kapelan, Večeslav Peharz, ki pojde jutri za kapelana na Ig. — Dne 5. vinotoka. Opoldne je bil tu Blaž Zhibafhek, prišel je vabit na zlato mašo, ki jo bo imel prihodnjo, 17. nedeljo po binkoštih dne 9. t. m. v Kranju; on je lavantinski škofljan. — Dne 3. listopada. Danes sem pri sv. maši težko izgovarjal, bal sem se mrtvouda. Poslal sem po g. dr. Napreta, ki je prišel krog poldneva

ter mi puščal na desni roki. (Pisava Blaznikova dne 3. listopada je jako izpremenjena in razodeva tresočo roko.) — Dne 4. listopada. Na večer me je obiskal Slapnik, župnik iz Podbrezja, kateremu sem se izpovedal. Za izpovednike sem imel vedno podbreške župnike: 1) Inocencija Köhrerja, 2) Franca Pirza, sedaj misijonarja v Ameriki, 3) Matija Resmana, 4) sedanjega župnika Slapnika, ki me je danes morda izpovedal zadnjikrat. Danes nisem maševal. — Dne 7. listopada. Opoldne je zopet prišla žena mojega netjaka. Sorodniki me hočejo popolnoma sleči, so potratni. Op. konec listopada: To leto je moje 74to, čedalje bolj čutim ostarelost. (Potem ponavlja gorenje beležke o svoji bolezni.) Sreča zame, da nisem nikdar bil vino- ali žganjepivec. Slabost v govorjenju in v glavi še sedaj ni popolnoma minila. Razen dveh dni sem vsak dan bral sv. mašo; mnoge sitne pisarije mi ne dajo nobenega miru. — Dne 2. grudna. Zvečer me je bolnega nenadoma prišel obiskat sošolec Anton Vojska iz Ljubljane. — Dne 7. grudna. Mnogo izpovedencev; ker sem bolan, izpovedoval sem v sobi.

1860. Dne 20. prosinca. Kapelan nesel prošnjo v Kranj. Kompetuje za Unec. Med gosti medicinec dr. Boshnak (= Josip Vošnjak). — Dne 7. malega travna. Velika sobota. Krog poldne mi je prinesel kanonik dr. Ivan Krizostom Pogazhar mojo rentno obveznico iz kapitulske pisarne. — Dne 9. malega travna. Tržiški kapelan Franc Božič, dekretovan za administratorja v Ljubnem, je prišel popoldne nadejaje se, da dobi tu generalnega vikarija Kofsa in da oporeka proti nameravanemu premeščenju; a zaradi deževnega vremena, ga ni našel tu. — Dne 27. malega travna. Popoldne je bil slikar Lach iz Mengša tu. — Dne 1. velikega travna. Zjutraj je dospel semkaj Martin Indof rodom Vačan, dosedaj kapelan v Št. Gotardu, seleč se na Jesenice. Pri meni sta se oglasila seleča se gospoda: Boshizh Franc iz Tržiča v Voglje in Sarnik iz Vogelj preko Tržiča v Ljubno, poslednjega je spremljal smleški župnik Hafner. — Dne 18. velikega travna. Popoldne sem se prvokrat po bolezni peljal zopet v Kranj. — Dne 4. malega srpana. Danes pred 39. leti sem prvokrat maševal v Naklem. — Dne 11. velikega srpana. P. n. kanonik dr. Pogazhar je prišel s svojim netjakom iz Ljubljane, zajutrkoval tu in odšel v Bohinj pridigat na novi maši Ivana Germa. — Dne 26. velikega srpana. 13. nedelja po bink., bolan, zopet vdarjen od mrtvouda; maševal nisem. Dr. Napret je prišel dopoldne, popoldne tudi predoseljski župnik Matej Ravnikar. (Pisava spremenjena, komaj čitna). — Dne 27. velikega srpana. Napret mi je puščal. — Dne 28. velikega srpana. Župnik iz Podbrezja tu — izpoved. — Dne 2. kimavca nisem mogel opraviti službe božje, namestoval me je penzionist Mihael Mladizh iz Kranja. — Dne 3. kimavca. Popoldne so me obiskali Meshnarz, Gostifha, dr. Rogazh in Ignacij Mrak, misijonar iz Amerike. — Dne 6. kimavca. Zvečer me je obiskal okr. glavar Derbitsch iz Kranja. — Dne 9. kimavca. Zvečer me je prihitel moj netjak Ivan kropit, ker so po Dražgošah raznesli, da sem umrl. — Dne 11. kimavca. Krog poldne me je obiskal g. dekan Resch. Zvečer po 5. uri se je pripeljal me obiskat dr. Bošnjak (Vošnjak), ker je zjutraj bil odšel na lov. — Dne 16. kimavca. 16. nedelja po binkoštih. Danes sem z velikim trudom bral po treh tednih zopet sv. mašo, službo božjo je imel namesto mene kapelan Meshnarz. — Dne 20. kimavca. Moj ljubi sošolec Gašpar Shoklizh, župnik z Breznice, me je obiskal danes opoldne, malo zdravejši od mene, popoldne pa kanonik in mestni župnik Supan iz Ljubljane. — Dne 23. kimavca. Lepo. Danes sem imel zlato mašo. Poleg stolnega prošta Kosa je bilo navzočnih dvajset

duhovnikov, katerim se je popoldne pridružilo jih še šest. — Dne 25. kimavca. Po večerji je prišel Lushan peš iz Kranja, ker se je pismo zakasnilo. — Dne 10. vinotoka. Dopoldne me je obiskal pl. Hillmayr, župnik v Zasipu, moj ljubi nekdanji kapelan. — Dne 11. vinotoka so me prevideli. (Zopet jako negotova pisava.) — Dne 18. vinotoka sem maševal. — Dne 27. listopada. Popoldne je zopet prišel moj (pisarniški) pomočnik Simon Prevz. — Dne 25. grudna sem bral o polnoči prvo, ob 6. pa drugo in tretjo sv. mašo. — Op. konec leta: L. 1860. je bilo zame bolno leto.

1861. Dne 19. svečana nisem več maševal. Dr. Bošnjak (Vošnjak) tu. Slapnik zaradi izpovedi. — Dne 20. svečana so me zopet prevideli. — Dne 22. svečana naredil oporoko vpričo Refha, Slapnika in Prevca. — Dne 1. malega travna. Velikonočni ponedeljek. Zopet sem maševal ob 10. uri, toda z veliko težavo. — Dne 3. malega travna sem se šel izprehajati do župniške kajže. — Dne 22. malega travna. Zjutraj se je oglasil tržiški župnik Košir, ko je spremljal svojega dosedanjega kapelana Kogejca na njegovo novo službovališče na Vrhniko. — Dne 30. malega travna. Popoldne me je obiskal Tömz, novi kapelan tržiški, s spremljevalcem Blažem Arteljem, lokalistom na Selih pri Kamniku. Zjutraj mi je bilo slabo pri sv. maši. — Dne 21. velikega travna. Binkoštni torek. Dopoldne je prišel k meni sošolec Gašpar Šoklič, župnik z Breznice, po 11. uri pa o. Benvenut Crobot iz Ljubljane. — Dne 30. rožnika. 6. nedelja po bink. Cerkveno proščenje v Naklem; 6. nedeljo po bink. l. 1822. sem prvokrat pridigal kot administrator v Naklem. — Dne 7. malega srpana. Danes ob polušestih zjutraj je umrl Jakob Lukanz, župnik v Kovorju, rodom iz Spodnjih Dupljan. — Dne 9. malega srpana je pokopal Jakoba Lukanca, župnika v Kovorju, dekan kranjski Resch v spremstvu 17 duhovnikov, med katerimi je bil tudi moj kapelan, ker meni zaradi bolezni ni bilo moči iti k pogrebu. — Dne 15. velikega srpana. Mladi Vojska me je prišel danes obiskat in odšel kmalu naprej na Bled. — Dne 20. listopada nisem maševal. — Dne 5. grudna. Lepo. Sparoviz prišel me obiskat.

Imenoslovne črtice.

Cirje.

Pri Raki na Dolenjskem je vas Cirje (Žirje), pri Sv. Križu, pri Čatežu, pri Št. Rupertu, v Veliki dolini in pri Volčjih njivah v Mirenski dolini imamo pa vasi z imenom Cirknik. Cirje in Cirknik je istovetno s Cerovcem, t. j. cerov gozd (cerretum) od drevesnega imena »cer« (die Zerr- oder Zirn-cirje, Quercus cerris). V Ceróvcu se je nenaglašeni *e* (цѣрѣ) ohranil, v Cirju in Cirkniku se je pod vplivom naglasa zategnil v *ě* (цѣръ), oziroma *ě* (цѣръ).

Cirje je kolektivno ime, napravljeno s sufiksom -ije, kakor n. pr.: Brezje, Bukovje, Dobje, Hrastje, Brinje, Gabrje, Vrbje itd. Cirknik ima svoje vspelednice v imenih: Breznik, Hrastnik (Gabrovik, Klenovik) itd., Cerovec pa v oblikah: Drenovec, Dobovec (Brezovica, Hrastovica, Bukovica itd.).

Poleg kolektivnih samostalnikov napravljenih s sufiksom -ije pa imamo v slovanščini še neko drugo tvorbo z istim sufiksom napravljeno iz sintaktičnih zvez, n. pr.: pod goro, pri morju, na rokah, med očmi. Iz takih

sintaktičnih zvez dobimo s pomočjo sufiksa -ije zložene samostalnice podgorje (regio submontana), primorje (ora maritima), naročje (onus, quod ambabus manibus fertur), medočje (μέτωπον). Taki iz sintaktičnih zvez zloženi samostalniki tudi utegnejo služiti kot krajevna imena, n. pr.: Podgorje (Podgier) pri Kamniku, Navršje pri Kanomli, Prelesje pri Blagovici, pri Lučnah, pri Laščah, pri Št. Rupertu, pri Polšnjeku, pri Starem trgu, v Marijinem dolu (pač potvorjenka ali iz prilesje = kraj pri lesu ali ob gozdu Gegen dem Walde, ali iz predlesje = kraj pred gozdom, nasprotje od zalesja, Gegen dem hinter dem Walde), Zagorje in Zabrdje (regio transmontana), Zabrezje in Zabukovje itd. — Križišče, kjer gredo pota narazen, se imenuje Rázpotje. Taki zloženi samostalniki iz sintaktičnih zvez napravljeni s sufiksom -ije so pa srednjega spola v jednini; to pa treba vedeti tudi za analogne tvorbe v drugih slovanskih jezikih. Vzemimo konkreten slučaj.

Za letošnjih velikih cesarskih manevrov na Moravskem so naši dnevniki donajajoč brzovjavna in telefonska poročila s tamošnjega pozorišča pisali dosledno ali Veliki Meserič (*m. sing.*) ali pa Veliki Mezeriči (*m. pl.*), kar je oboje napačno. Ako priznavamo, da se nam je pri lastnih imenih držati tiste prvotne oblike, ki je v dotičnem jeziku veljavna in pravilna, tedaj naj bi bili ohranili češko obliko Velké Meziřtři neizpremenjeno, če pa hočemo slovenskemu občinstvu krajno ime drugega slovanskega narečja pojasniti z nekako prestavo, tedaj ne smemo predstavljati iz nemške potvorjenke Groß-Meseritsch, češ, da je to Veliki Meserič (*mascul.*), kakor naš Čačič, Vič, Semič, Godovič itd., tudi ne smemo pretvarjati imena kar na celem brez razloga na množinsko obliko Veliki Mezeriči, kakor da bi bilo to stanovniško ime, analogno z našimi Adlešiči, Drašiči itd., ter ne smemo pisati: glavna bitka med Velikimi Meziřici in Trebičem, od Velikih Meziřicov, pri Velikih Mezeřicih, od Velikih Mezeřic itd. Vedeti nam je treba le, da ima kraj svoje ime po legi med rekama in da je Velké Meziřtři neutrum singularis, kar bi se po naše reklo Vélíko Medrečje. Pisati bi torej morali namesto zgoraj naštetih spak pravilno slovensko takole: glavna bitka med Vélíkim Medrečjem in Trebičem, od Véljkega Medrečja, pri Vélíkem Medrečju itd. Taki zloženi samostalniki so nam pač že sicer dobro udomačeni v naši knjigi, n. pr.: medglasje (interval), medgorje (kraj med gorami), medmorje (Landenge), medpalubje (Zwischendeck), medvodje (Deltaand) — enako torej »medrečje« = pokrajina med dvema rekama. Krajnih imen te vrste imamo več. Na samem Moravskem imamo poleg Véljkega Medrečja (Velké Meziřtři) v dolini Oslave še Valaško Medrečje (Valašské Meziřtři) na sovodnji górenje in dólenje Bečve. Tako je na Poznanjskem mesto Międzierzec (Meřerř) in ob progí Varšava-Terespol zopet požidovljeno poljsko mestece Międzyrzec (Meřhřetřje). Po pomenu samo, ne pa tudi po obliki, sodijo v to kategorijo tudi naše Medvode (Zwischenwässern).

Sufiks -ije je v češčini -i, torej sl. oglje č. uhlř. Slična zloženka kakor »meziřtři« (medrečje) je »mezivalř« (Platz zwischen den Wällen, t. j. medokopje, mednasipje). Mikl. Vgl. Grammat. II, 69.

Četež ali Čretež.

Krajev tega imena imamo na Kranjskem več: Četež pri Turjaku, Četež ali Čretež v Struški in Čretež v Krški fari. Ti dve obliki sta isto-
vetni, razliko med njima delajo samo narečja, to pa ravno tako, kakor

med češnja, čevelj, čez in črešnja, črevelj, črez. Miklosich je v etimološkem slovarju (str. 35.) postavil to ime vspored z apelativnikom »črēt« (sumpfige Waldung) ter dostavil opombo: Häufig in Ortsnamen (češki Stfitež). Jaz bi pa stavil ime »čretež« pod koren »čert«, ki ga imamo v stsl. glagolu *чрѣтити*, t. j. sekati in robiti, krčiti in trebiti ter dal temu imenu pomen: krčevina, novina, laz, rovt (Nodeland, Schwende). Podobne izkorenske tvorbe imamo v samostalnikih: sedež, palež in trebež (Sereute). Da je popolnoma veljavno sorazmerje črēsti: čretež = trebiti: trebež, nam dokazuje tudi pravilna prestava imena Čretež, grajske razvaline v Dolenjem Laknicu pri Mokronogu, namreč Reutenburg (črēsti, reuten, roden). Lastno ime »Trebež« za planinski travnik ali pašnik pa nahajamo v Jeseniških rovtih, pri sv. Križu na Planini. Pod »črēt« (močvirnato lesovje, t. j. goščava ali šuma na močvirnem svetu) pa utegnemo postaviti krajno ime »Četēna raván« v Javorski fari v Poljanski dolini. Če bi Poljansko narečje poznalo oblike črešnja, črevelj, črez, tedaj bi morali pač temu kraju reči »Čretēna raván«, t. j. močvirna ravan; toda glasovno skupino *čr* prenašajo samo južnovzhodna slovenska narečja, dočim se v severozapadnih narečjih *r* iz te glasovne skupine redno izgublja, torej: čeda, žebec, česlo in žebelj (namesto: čreda, žrebec, čreslo in žrebelj).

L. Pintar.

Podreča = Patriarchesdorff.

S pokojnim prof. S. Rutarjem sva se pogovarjala nekaj let pred njegovo smrtjo o imenu »Podreča« (tudi »Podreče«). (Kakor je znano je v tej vasi rojen l. 1835. pesnik S. Jenko). Prof. Rutar je menil, da je ime Podreča najbrž nastalo iz »pod reko« in da naša vas ni indentična s tistim »Patriarchesdorffom«, ki se nahaja v starih listinah. Njegov poglavitni pomislek je bil ta: »Kje se pa rabi za patrijarha taka beseda, iz katere bi utegnilo biti izvedeno krajevno ime Podreča, recimo: podrek ali tako nekako?« Ta uganka je rešena. V »Razvodu istrijskem«, znani trijezični obsežni listini iz 13. stoletja, ki je pa ohranjena samo v prepisu iz l. 1546., beremo v hrvaškem (čakavskem) besedilu »podreka Ivan«, v latinskem pa »patriarcha« in v nemškem »Patriarch«. Torej je ime »Podreča« po pomenu identično z imenom »Patriarchesdorff«.

Slovensko-hrvaška beseda podreka*) je nastala iz laške »patriarca« takole: Nenaglašeni *a* je postal *o* po znanem pravilu; skupek *tr* se je že v romanskih (laških) ustih lahko izpremenil v *dr*, ker se je beseda naslanjala na »padre« (= oče); iz *ia*, *ja* je postal samoglasnik *é* in drugi *r* je izpadel zavoljo disimilacije (ker bi stala dva *r* zaporedoma); saj so Slovenci napravili iz svreder = sveder, iz Gertrud = Jedrt; Kajkavci pa iz Brunnkresse = punkrez in iz Erzpriester = jašprišt — vse iz istega nagona. Tako so isti Kajkavci izpremenili madžarsko besedo bošpor v bošpor (= česnova juha), stari Grki *δρῦρακτος* v *δρῦρακτος* (= ograja), *φρατρία* v *φατρία* in Rimljani praestrigia v praestigia, fragrare v fragare.

I. Koštidl.

*) Prilimek Podreka je prav navaden v Štrpedu pri Buzetu in v beneški Sloveniji (blizu Kobarida).

Slovstvo.

P. von Radics: Johann Weikhard Freiherr von Valvasor.
Herausgegeben von der krainischen Sparkasse. (350 str. in 16 tab.)

Temeljito delo dolgih let imamo tu pred seboj. Pisatelj se je že nekaj desetletij pečal s preiskavanjem Valvasorjevega življenja in delovanja in objavil več pripravljanih študij deloma v »Österreichisch-Ungarische Revue« (Bd. XIX.), deloma v »Argo« (1893). Sedaj nam je podal celotno sliko največjega pospeševalca našega domovinoznanstva. Mnogo novega je spravil na dan iz raznih arhivov, zlasti iz arhiva »Royal Society« v Londonu, za katero je Valvasor v latinskem jeziku sestavil popis cirkniškega jezera (str. 272—295). Marsikatera poglavja Radiczevega dela vsebujejo zanimive kulturne slike n. pr.: o plemiški hišni opravi, obleki in gospodarstvu v 17. stoletju (str. 41—48). Z nove strani nam kaže Valvasorja, ko razpravlja o njegovih umetniških zbirkah, iznajdbah (137—147) in tehniških načrtih (predor skozi Ljubelj!). Splošno stavi bolj v ospredje Valvasorjevo razmerje do vprašanj in stremljenj tedanje dobe in šele v drugi vrsti razpravlja o njegovem pomenu za domovinoznanstvo. O Valvasorjevem remek-delu »Ehre des Herzogthums Krain« je podal obsežno razpravo (215—244), vendar bi si želel tu posebnega poglavja o Valvasorjevih zaslugah za našo folkloro ali narodopisje, katere komaj mimogrede omenja (str. 237). Tudi Valvasorjevo razmerje do Slovenstva v deželi in splošno do Slovanstva, o katerem je pisatelj spisal svoj čas posebno študijo in jo objavil v »Letopisu Slovenske Matice«, bi bilo treba v tej glavni knjigi bolj upoštevati, sicer ne dobimo popolne slike o njem. — Glede na nemški slog, moram pripomniti, da se giblje le preveč v dolgoveznih periodah in napravlja čitanje precej utrudljivo. Včasih obsega en sam stavek več kakor pol strani (n. pr. str. 237). Sicer pa se kaže na vsaki strani obsežne knjige velika vestnost in temeljitost pisateljeva.

»Kranjska hranilnica«, ki je že od nekdaj smatrala za svojo dolžnost podpirati naše domovinoznanstvo, je knjigi oskrbela elegantno opremo in lepe slike. (Dobiva se v Kleinmayerjevi knjigarni. Cena broš. 4 K, krasno-vez. 7 K.)
I. G.

Fr. Ser. Pokorn: Besnica pri Kranju. Prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije. Male, oddaljene župnije, novejšje ustanove, kakoršna je Besnica (ust. 1779), navadno nimajo mnogo zgodovinskih zanimivosti za seboj. Tembolj je občudovati pisateljevo ljubezen do predmeta in njegovo natančnost, ko nam je napisal celo lično knjigo o svoji župniji (236 strani). Seveda je segel precej na široko. Podaje nam prirodoznanski in statistični opis, natančno sliko gospodarskih razmer, splošno zgodovino, popis posameznih cerkva, duhovnih pastirjev, šole, učiteljev in znamenitih Besničanov. Domačini in okoličani bodo knjigo gotovo čitali z zanimanjem, sicer se bavi pa preveč z lokalnimi zadevami, da bi mogla vzbuditi zanimanje širšega občinstva. — Knjiga je izšla kot priloga »Ljubljanskemu skofijskemu listu« namesto običajnega »Zgodovinskega zbornika«. Ne tajim, da ima lokalna zgodovina svoj pomen, vendar se mi zdi, da se izdavanje takih študij ne strinja prav s prvotno namero, katero si je bil zastavil »Zgodovinski zbornik«. V 1. številki, ki je izšla l. 1888. čitam namreč, da je bil zasnovan zato, da »z vestnim raziskavanjem zgodovinskih virov položi temelj škofijski zgodovini«. Ali bi ne mogla gg. urednik in pisatelj imenovane knjige v ta

namen zastaviti svojih moči? Gotovo bi z objavljenjem listin knezoškofijskega arhiva bodisi v celotni obliki ali pa v obliki regest več koristila domovino-znanstvu kakor pa z lokalnimi študijami. I. G.

Dr. Avguštin Stegenšek: Konjiška dekanija. (Umetniški spomeniki lavantinske škofije. Drugi zvezek. Založil pisatelj. Cena?)

Prof. Stegenšku gre zasluga, da je prvi s slovensko umetniško topografijo stopil pred svet in s tem opozoril slovensko javnost, koliko dela nas še čaka na tem polju. Poleg one zgodovine, ki tiči v domačih in tujih arhivih, imamo namreč tudi monumentalno zgodovino, ki se razkriva v naših starih cerkvah, znamenitih javnih stavbah in drugih umetnostnih spomenikih. Ta ni nič manj zanimiva kakor ona, ki jo razbiramo iz starih listin. V kratkem času smo dobili že dva zvezka »Umetniških spomenikov«. Drugi zvezek »Konjiška dekanija« kaže v primeri s prvim znatno izpremembo. Pisatelj je razširil popisovanje tudi na svetne spomenike (gradove, grajščine, grobišča in pokopališča) in je pridejal še mnogo zgodovinskega gradiva, izčrpanega iz raznih knjižnic in arhivov, ki se tiče posameznih župnij, samostanov ali gradov. Kaj naj rečemo o tej izpremembi prvotnega načrta? Gotovo je umestno, da je sprejel v svoj zbornik popis svetnih spomenikov, sicer bodo ti izročeni pozabljenosti. Komaj bode kdo prišel za njim in se pobrigal za te redke umetniške predmete!

Drugače pa sodim o preobilem zgodovinskem gradivu. Tega je v knjigi celo preveč in zlasti tacega, ki ni z umetninami v nikaki zvezi. Tu so obsežena poglavja o konjiških gospodih (str. 57—71), o lastnikih zbelovskega gradu (154—160) in zlasti o zgodovini žičke kartuzije (219 do 289). Poslednja sama obsega dobro četrtno knjige. Kakor so ti podatki sami zase dragoceni in marljivo sestavljeni, vendar namenu knjige ne služijo prav. V zbornik »Umetniških spomenikov« sodi le toliko zgodovine, kolikor jo je potrebne za umevanje opisanih predmetov. Vse drugo odvrča čitateljevo pozornost od njih in se preveč občuti kot nepotreben privescik. Ako so umetnine dale pisatelju povod za daljna zgodovinska raziskavanja, naj te plodove objavi drugod. »Umetniški spomeniki« bodo na ta način le pridobili.

Glede na predmet sam moram priznati, da ga je g. pisatelj obdelal z veliko marljivostjo in vestnostjo. — Konjiška dekanija ni posebno bogata na odličnih umetninah. Prvo mesto gre med njimi razvalinam žičke kartuzije, krasnim oltarjem v podružnici sv. Barbare (župnija Čadram) in v Prihovi. A profesor Stegenšek je z isto natančnostjo preiskal in popisal tudi najneznatnejše stavbe in predmete. S koliko ljubeznijo se zna vglobiti v umetnine, priča n. pr. opis glavnega oltarja v Prihovi (str. 45 in 46). Tudi tu bi bila modra omejitev na mestu. Znamenitejšim umetninam gre vsa potrebna pozornost in natančnost pri opisovanju, kar je pa zgolj lokalnega pomena in manj vredno, se pa lahko krajše odpravi. Kar nam podaje pisatelj, to je sicer vestno sestavljen umetniški inventar lavantinske škofije, a knjiga bi mnogo pridobila na zanimivosti, ako bi bolj poudarjal važnejše stvari in jih spravil v ospredje, manj važne pa pustil v ozadju.

Izmed posameznosti naj le nekatere omenim! Trditev, da je bila glavna ladja konjiške cerkve že v 12. stoletju zidana, se s tistimi dokazi, ki jih pisatelj navaja (str. 26), ne da dovolj podpreti. Kip svetnice z glavnega oltarja v podružnici sv. Neže (str. 88 in tab. 18) menda ne predstavlja sv. Apolonije, ampak sv. Agato, ker ima prsi na krožniku. — Ljubljanski prošt l. 1482. ni bil Peter Linauer (str. 46) temuč Knauer. Napis: »Marcus

Gonanus nob. Pisnensis« je pisatelj prvič (str. 39) prevel: »Marko Gonan, plemenitnik pičanski«, drugič (str. 48) »Gonan iz Pizina«. Oboje je napačno. Slovensko ime za Pisino je Pazin; Pičan je Pedena. »Neznani« svetnik s knjigo in lokom v roki (str. 90) je gotovo sv. Jakob mlajši. — O angelih z glavnega oltarja podružnice sv. Neže pravi pisatelj (str. 88): »Kako se sukajo ti angeli in svetniki s telesom, kako gracijozno kretajo, kako se obleka v velikih in malih gubah opleta njih nog, kako zavijajo te osebe glavo in oči. Duh notranje pobožnosti in vdanosti ne sije jim samo z obraza, ampak prešinja vse njihovo telo«. Par strani pozneje (str. 90) pa jih graja češ, da so dolgi, suhi, afektirani in nam manj ugajajo.

V znanstveni terminologiji bi bilo želeti več doslednosti. Menjavanje izrazov brez potrebe bega n. pr. križevi, križasti in križni oboki. Mesto: oltar s perotnicami (122, 135) je primernejši izraz krilni oltar, ali oltar s krili. Čemu »rebresi« in ne rebra? — Tudi sicer je dokaj nenavadnih izrazov in trdih stavkov. Mesto Frančišek »Bordža« je bolje pisati Borgia, mesto ravno stropana ladja bolje ravnostropna (str. 118). Cerkev nima pohošstva (str. 120) temuč opravo. Mesto »večji oltar« in »večja kartuzija« je bolje »veliki oltar« in »velika kartuzija«. Cerkev ima spredaj stolp (str. 142) je bolje izraženo, kakor pa »ima predložen stolp«. Besede: »Po antičnih Viktorijah posneta angelčka« (str. 145) bodo marsikomu nejasne. Mesto izraza »zbeljen« je bolje rabiti »pobeljen«, ako naj zaznamuje belo barvano steno itd.

Želim, da bi lepa knjiga dosegla namen, katerega ji je pisatelj zastavil, da namreč vzbudi zanimanje za naše domače starine in umetnine po Slovenskem. To zanimanje pa naj se vidno pojavi v sličnih zbornikih, kakršnega je prof. Stegenšek zasnoval za lavantinsko škofijo. I. G.

Mali zapiski.

Strah pred francoskim napadom l. 1809. C. kr. deželno predsedništvo v Ljubljani je l. 1809. poslalo sledeči dopis ljubljanskemu ordinariatu.

»Čeprav vsled sedanjega napora avstrijske države in vsled izvrstnega duha, ki prešinja vse podanike, ni misliti na sovražni napad, zahteva vendarle previdnost, da se spravijo državne blagajne in zaloge pravočasno na varno, ko bi morda sovražna sila na kakem kraju nenadoma prodirala.

V tem oziru je dvorna kamora na Dunaju s prezidialnim dekretom 2. t. m. (prej. 11. t. m.) ukazala, da se po obmejnih krajih ne smejo puščati velike blagajniške vsote, niti večje državne zaloge, ampak da se morajo pri dotičnih uradih stekajoči se denarji v krajših rokih kakor navadno oddajati, če se pa sovražnik meji približa, celo vsak teden, zaloge pa vedno pravočasno.

Med zaloge, ki se morajo rešiti, spadajo tudi cerkvene dragocenosti in cerkveno srebro. Ordinariat naj bo ob času nevarnosti pripravljen na potrebne odredbe.

Da se pa ne bo vzbujala pozornost, naj se pri teh odredbah skrbno prepreči vsako javno vznemirjenje.

C. kr. deželno predsedništvo v Ljubljani
12. aprila 1809.

Brandis, l. r.◀

Ordinariat je naznanil ta opomin, ki ga je prejel 22. aprila 1809., vsem ljubljanskim župnikom v konzistorialni seji, posebej pa župniku na Bledu, zaradi romarske cerkve za Blejskem otoku.

V. S.

Blasnik in gajica. V izveštjih Muzejskega Društva za Kranjsko 1909, str. 79. pravi g. dr. Prijatelj:

»Naročil si je (Blasnik) po vsej verjetnosti (nove črke) že l. 1839., ker je nameraval ali vsaj obljubil novi list »Zora«, ki je baš takrat prosil zanj, tiskati z novim pravopisom.«

Pri Blasniku se je tiskala tudi »Carniolia« in v številki z dne 1. aprila 1842 citam beležko Mih. Heinka, ki je objavljaval »Skizzen aus Krain« in pri tem citiral tudi besede Vodnikove iz »Popisovanja Nemške dežele«, navajajoč jih v gajici. Heinko pripominja: »Der berühmte slavische Schriftsteller Čelakovsky hat im „Časopis Českého Museum“ Jahrgang 1832, den Wunsch geäußert, daß auch die Krainer allgemein diese den Böhmen, Croaten und Polen eigene Schreibart annehmen und so das Lesen der Bücher sich wechselseitig erleichtern möchten. Herr Joseph Blasnik, der Verleger dieser Zeitschrift, hat dem Rathe dieses gelehrten Slawisten durch Beischaffung dieser Lettern entsprochen, und es steht nur noch zu wünschen, daß alle neu erscheinenden krainischen Bücher damit gedruckt würden.«

Zadnje Heinkove besede (»hat entsprochen... es steht nur noch zu wünschen«) dado slutiti, da je misliti na na nedavno preteklo čas.

Blasnik je z gajico tiskal eno leto pred objavo Heinkovih črtic; dne 3. maja 1841 je izšla namreč v njegovi »Carniolii« Rodoljuba Šedinskega pesem »Slavulj in Roža« v gajici, a dne 2. novembra 1840 je tiskal baš ime Čelakovsky še z bohoričico (in to celo v sestavku Prostoslava Milka = Malavašiča, gajičarja).

Po takem bi bilo misliti, da si je Blasnik gajico naročil nekako ob Novem letu 1841.

Dr. F. Ilešič.

Škofije na Slovenskem l. 1848. L. 1848. je na Dunaju izhajala »Allgemeine Slawische Zeitung«. V listu z dne 6. oktobra je objavila članek: »Die Diöcesen in Slovenien und die slovenischen županije und Dekanate in Kärnten«, ki ga je prejela po posredovanju nekega slovenskega državnega poslanca »von einem an Wissenschaft und Patriotismus gleich reichen Slovenen«. Pisec se je podpisal s »P. K—r«. očitno Peter Kozler.

P. K—r tu natančno določuje slovensko mejo na Koroškem ter navaja število Slovencev v vsaki dekaniji. Dekanije naj bi se po obsegu ujemale s političnimi županijami ter naj bi bile sledeče: Podklošter, Spodnje Goriče, Borovlje, Celovec, okolica celovška, Velikovec, Kaplja, Pliberk. Dekanije naj vodijo dekani, od svečeništva izbrani za določeno dobo.

Vsi koroški in štajerski Slovenci naj bi bili združeni v vladikovini celovški, dočim bi nemški del Koroške pripadel sekovskemu škofu; potakem bi izginila labudska vladikovina.

Narodno zaokrožena in razširjena naj bi bila tudi vladikovina tržaška. Njo naj bi tvorila slovenska Goriška in tržaška okolica, slovenska Benečija in Istra.

Že izraz »županija« za politično oblast kaže na vpliv hrvatski. Posebno važna pa je P. K—rja misel, da bi vsi trije slovenski škofi (celovski, ljubljanski in tržaški) lahko bili sufragani zagrebškega vladike.

Dr. Fr. Ilešič.

Vergerij in Češko-moravski bratje. — Wittenberg. — Trubarju je bil češki tisk znan. V slov. protestantovskih pesmaricah so pesmi, kakor jih nahajamo v pesmaricah Češko-moravskih bratov (Trubarjev zbornik, XXIX, 280; 130).

O možnosti jugoslovansko-čeških stikov v oni dobi svedočijo dejstva, ki jih v razpravi »Bratovski študentje v tujini« (Časopis Musea kralovstvi češkeho 1909, 401 sl.) navaja dr. Jos. Cvrček. Navesti hočem tole:

L. 1560. so »Češko-moravski bratje« poslali Jana Rokyto in Petra Herberta v Ženevo, da bi tam poblašili dojem nekaterih neprijaznih izrekov Kalvinovih proti Bratom. V Stuttgartu so se srečali s Pavlom Vergerijem, ki se je, seznanivši se z Brati, hotel trajno naseliti na Poljskem in postati član Jednote; napram Bratom se je držal prijateljski, dal natisniti njih Konfesijo v Tübingenu v svoji nakladi, izposloval Rokyti in Herbertu pristop k vojvodom württembergskim, Krištofu in Wolfangu. V začetku l. 1561. je pismeno bratoysko cerkev priporočal Albrehtu Pruskemu. Prosi, da bi ga Bratje vzeli v svojo sredo, češ da hoče svoje sile posvetiti njim, da jim ne bo v nadlego.

Vračaje se iz Ženeve, sta se Rokyta in Herbert ustavila v Wittenbergu; knez jima je obljubil, da bi hotel nekoliko njihovih mladeničev na javne stroške podpirati in jim dati priliko za višjo izobrazbo.

Tedaj (1560) sta v Wittenbergu študirala Henrik Švorc in Martin Abdon, brat Blahoslavov. . . . Na akademijo v Tübingen sta l. 1561. pod vodstvom Petra Herberta krenila Henrik Švorc in Juri Strejc. Vzdrževal ju je vojvoda württembergski . . . David Voit, tamošnji profesor, pravi, da sta na akademiji v Tübingenu celo leto študirala mlada Čeha J. Strejc in V. Berka (iz Jednote Bratovske). Herbert je v Tübingen privedel tudi Ctibora, Sluškega s Hluma in na Tuhomeričih in Žigo Vlnicega. O prihodu teh mladeničev poroča Vergerij Ivanu Černemu.

L. 1568. so člani Jednote na Poljskem, ko so se razpršila neka nesporazumljenja z vseučiliščem wittenberškim, poslali poslanstvo tja, med poslanci je bil tudi Jan Rokyta. Rokyta je na razstanku priredil skromno gostovanje; na njo so prišli Juri Maier, Crellius . . . L. 1568. je poslal Crellius po Bratu Eliašu list Bratom, kjer jim je tega-le toplo priporočal. (Okoli l. 1572. so bili odnošaji Bratov do Wittenberga posebno prijazni.) Tedaj je v Wittenbergu študiralo kakih 30 mladeničev Bratovskih.

Dr. F. Ilešič.

Še nekaj o beličenju. V 1. in 2. številki letošnjega letnika Izvestij M. D. sem poročal o beličnih pojavih med našimi pticami. Objednem sem omenil, da se pokažejo beličniki zelo pogostokrat tudi med sesalci. Samo-obsebi umevno je beličenje v obeh omenjenih razredih popolnoma slična prikazen. Pri divje živečih sesalcih dobimo belične poedince predvsem pri onih, ki so navezani na skupne okraje. Navadno imajo tudi mnogoštevilen zaplod. Tukajšna muzejska zbirka hrani samo štiri belične sesalce in sicer: poljski zajec (*lepus europaeus* Pall, ♂ muzeju ga je podaril Ivan Lukman, ki ga je ustrelil na polji pri Črnučah l. 1890.; spada med delne beličnike vsled tega, ker ima le posamezne bele lise, tako med nosom in očmi, nad

vsakim očesom, bel ovratnik, tudi prstenorujava dlaka je močno pomešana z belo, posebno proti repu, inv. šte. 200 — veverica (*sciurus vulgaris* L.), ♀, popolen beličnik, dlaka docela bela, oči rdeče, najdišče ni označeno, inv. šte. 110; naši lovci pripovedujejo večkrat o belih oziroma belolisastih vevericah — polh (*myotus glis* L.), popolen beličnik z sneženo belim kožuščekom in svetlo-rdečkastimi očmi, ustrelil ga je l. 1861, K. Kratochwil v gozdu pri Colu, inv. šte. 113 — hišna ali črna podgana (*mus rattus* L.), zelo slabotno razvit popolen belični predinec čisto bele barve in z rdečkastimi očmi, najdišče neznano, inv. št. 127. Pripoveduje se pa pri nas tudi o beličnih srnah in lisicah, toda muzejska zbirka ne hrani dosedaj še nobenega tovrstnega beličnika.

V zelo obilnem številu dobivamo beličnike med domačimi sesalci; zlasti pri dotičnih vrstah, ki so navezane na skupno bivališče in imajo mnogoštevilen zaplod. Tipični belični poedinci s sneženobelim kožuhom in lepo rdečimi očmi se pojavljajo predvsem med domačimi zajci in mačkami. Redkeje opazujemo ta pojav pri psih in ostalih domačih sesalcih.

Dr. Gv. Sajovic.

Društveni vestnik.

Novi člani od 1. aprila t. l.: Mihael Bulovec, špiritual pri uršulinkah v Ljubljani. Franc Dobovšek, muzejski preparator v Ljubljani. Anton Kaspret, c. kr. profesor v Gradcu. Franc Kimovec, kaplan v zavodu »Dell' Anima« v Rimu. Dr. Valentin Krisper, odvetnik v Ljubljani. Ivan Mejač, trgovec in hišni posestnik v Ljubljani. Dr. Gregor Pečjak, c. kr. gimnazijski katehet v Ljubljani. Karol Pleiweis, c. kr. notar v Višnji gori. Stanko Premrl, korni dirigent v ljubljanski stolnici. Dr. P. Gvidon Rant, frančiškan v Kamniku. Viktor Skabernè, deželni stavbni komisar v Ljubljani. Frančišek Zorec, župnik v Novi Oslici. Franc Zorko, kaplan pri Sv. Petru v Ljubljani. Anton Zupančič, monsignore, profesor bogoslovja v Ljubljani. Frančiškanski samostan na Brezjah. C. kr. vseučiliška knjižnica v Pragi.

Nova naročnika »Izvestij Muz. Dr.«: Ivan Turk, posestnik v Ložu. Dekanijska knjižnica v Vipavi.

Imenik članov

„Muzejskega društva za Kranjsko“ v letu 1909.

A. Častni člani:

Anton Globočnik pl. Sorodolski, c. kr. vladni svétnik v p. na Dunaju.
 Dr. Franc Kos, profesor na c. kr. ženskem učiteljišču v Gorici.
 Dr. Arnold Luschin pl. Ebengreuth, vitez, c. kr. dvorni svétnik in vseučiliški profesor v Gradcu.

B. Dopisujoči član:

Dr. Matija Wretschko, vitez, c. kr. dvorni svétnik na Dunaju.

- Hieng Ernest, trgovec v Ljubljani.
- 55 Hiersche Frančišek, župnik v Radečah ob Savi.
- Hinterlechner Karel, dr., sekc. geolog na Dunaju.
- Hribar Ivan, državni poslanec in župan ljubljanski v Ljubljani.
- Hubad Franc, c. kr. deželni šolski nadzornik v Ljubljani.
- Ilešič Fran, dr., c. kr. učiteljski profesor v Ljubljani.
- 60 Ivanič Josip, dr. theol., prefekt v Terezijanišču na Dunaju.
- Janesch Janez, zasebnik v Ljubljani,
- Janežič Ivan, dr., profesor bogoslovja v Ljubljani.
- Jarc Anton, c. in kr. mornariški kurat v Pulju.
- Jarc Evgen, c. kr. gimnazijski profesor in deželni odbornik v Ljubljani.
- 65 Jeglič Anton Bonaventura, dr., knezoškof v Ljubljani.
- Jenko Ludovik, župnik v p. na Skaručini pri Ljubljani.
- Jeraj Franc, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Jeretin Martin, c. kr. okrajni tajnik v Litiji.
- Jerše Jožef, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- 70 Jeršinovič Anton, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Jug Anton, licejski profesor v Ljubljani.
- Jugović Franja, voditeljica dekliške šole v Kranju.
- Junowicz Rudolf, dr., vladni svetnik in ravnatelj c. kr. realke v Ljubljani.
- Justin Rajko, nadučitelj v Trnju pri Št. Petru na Krasu.
- 75 Kadivec Antonija, usnjarica in posestnica v Ljubljani.
- Kajdiž Tomaž, kanonik v Ljubljani.
- Kalan Andrej, kanonik v Ljubljani.
- Karlin Andrej, dr., kanonik v Ljubljani.
- Karlin Jurij, župnik v Sorici.
- 80 Kaspert Anton, c. kr. profesor v Gradcu.
- Kimovec Franc, kaplan v zavodu „Dell' Anima“ v Rimu.
- Klinar Anton, deželni stavbni svetnik v Ljubljani.
- Kljun Janez, župnik v Šmartnem v Tuhinjski dolini.
- Knific Josip, župnik v Tomišljem.
- Koblar Anton, dekan v Kranju. 85
- Kocjan P. Oton, kapucin v Gorici.
- Komatar Franc, c. kr. gimn. profesor v Kranju.
- Komljanec Josip, dr., gimnazijski profesor v Ptuj.
- Kosler Josip, dr., posestnik v Ljubljani.
- Kožuh Josip, c. kr. gimnazijski profesor v Celju. 90
- Krajec Janko, cand. prof. v Rudolfovem.
- Kraut Alojzij, dr., odvetnik v Kamniku.
- Krek Bogomil, dr., odvetnik na Dunaju.
- Krek Janez Ev., dr., državni poslanec v Ljubljani.
- Krisper Valentin, dr., odv. v Ljubljani. 95
- Kušar Franc, župnik v Mengšu.
- Ladstätter Hrizant, tvorničar v Domžalah.
- Lampe Evgen, dr., deželni odbornik v Ljubljani.
- Lavtižar Jožef, župnik v Rátečah na Gorenjskem.
- Lazarini Ludovik, baron, graščak v 100 Boštanju pri Grosupljem.
- Lederhas Ludovik, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Lésar Jožef, dr., ravnatelj knezoškofijsk. semenišča v Ljubljani.
- Levec Frančišek, c. kr. deželni šolski nadzornik v Ljubljani.
- Levičnik Albert, c. kr. dežel. sodišča predsednik v Ljubljani.
- Lichtenberg Leopold, baron, dežel. 105 glavarja namestnik, graščak, Ljubljana.
- Lokar Janko, c. kr. gimnazijski profesor v Rudolfovem.
- Luckmann Anton, tvorničar v Ljubljani.
- Maister Rudolf, c. kr. nadporočnik v Przemyslu.
- Mejač Andrej, trg. in župan v Komendi pri Kamniku.
- Mejač Ivan, trgovec in hišni posestnik 110 v Ljubljani.
- Mervec Janez, župnik v Št. Rupertu na Dolenjskem.
- Molè Rudolf, licejski profesor v Ljubljani.

- Možina Ivan, župnik v Podlipi pri Vrhniki.
- Mrkun Anton, župnik v Homcu pri Kamniku.
- 115 Murnik Ivan, cesarski svetnik v Ljubljani.
- Müller Evgen, dr., baron, graščak v Bokalicah pri Ljubljani.
- Novak Mihael, c. kr. sodni svetnik v p. v Gradcu.
- Oblak Janez, župnik na Bledu.
- Orožen Franc, c. kr. učiteljski profesor v Ljubljani.
- 120 Pajk Milan, c. kr. realčni profesor v Ljubljani.
- Paulin Alfonz, šolski svetnik in c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani
- Pavšlar Helena, posestnica v Kranju.
- Pečjak Gregor, dr., c. kr. gimnazijski katehet v Ljubljani.
- Pernè Franc, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Kranju.
- 125 Perušek Rajko, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Petrovčič Anton, c. kr. rač. revident v Ljubljani.
- Pettauer Leopold, c. kr. učiteljski profesor v Celovcu.
- Pettenegg Eduard Gaston, grof, c. in kr. pravi tajni svetnik in komornik itd., graščak na Lesnem brdu pri Horjulju.
- Pick Karel, inžener v Dolskem pri Ljubljani.
- 130 Pintar Luka, c. kr. kustos na študijski knjižnici v Ljubljani.
- Pirc Ciril, deželni poslanec v Kranju.
- Pirnat Makso, c. kr. gimnazijski profesor v Kranju.
- Plantan Ivan, c. kr. notar v Ljubljani.
- Pleiweiss Karel, c. kr. notar v Višnji gori.
- 135 Pleteršnik Maks, c. kr. gimnazijski profesor v p. v Ljubljani.
- Poč Martin, župnik v p. v Kamniku.
- Podboj Janez, župnik v p. v Rudolfovem.
- Podkrajšek Fran, železniški oficijal v p. in tajnik „Matice Slov.“ v Ljubljani.
- Podlogar Leopold, kaplan v Dobu pri Ljubljani.
- 140 Pokorn Franc Ser., župnik v Besnici pri Kranju.
- Polec Janko, dr., c. kr. sodnik v Radovljici.
- Povše Franc, komercialni svetnik in državni poslanec v Ljubljani.
- Premrl Stanko, korni dirigent v ljubljanski stolnici.
- Prossinagg Robert, dr., zdravnik v Ljubljani.
- Račič Josip, dr., c. kr. dvorni svetnik v Ljubljani. 145
- Radies Peter, pl., historiograf, Ljubljana.
- Rahnè Janko, c. kr. notar na Brdu.
- Rakovec Ivan, tvorničar v Kranju.
- Rant P. Gvidon, dr., frančiškan, Kamnik.
- Renier Ivan, mestni župnik v Krškem. 150
- Robida Ivan, mestni policijski nadkomisar v Ljubljani.
- Rohrmann Jožef, c. kr. notar v Cerknici.
- Rohrmann Viktor, trgovec in posestnik v Ljubljani.
- Sabothy Beno, dr., c. kr. avskultant v Ljubljani.
- Sadnikar Josip Nikola j., c. kr. okrajni višji živinozdravnik v Kamniku. 155
- Sajovic Gvidon, dr., gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Sajovic Janez, stolni prošt v Ljubljani.
- Sajovic Josip, c. kr. poročnik računovodja v Ljubljani.
- Sbrizaj Ivan, deželni stavbni svetnik v Ljubljani.
- Schmidinger Karol, dr., c. kr. notar v Ljubljani. 160
- Schollmayer-Lichtenberg Henrik, deželni poslanec, grad Schneeberg na Notranjskem.
- Schöppl Anton, dr., vitez pl. Sonnwalden, ravnatelj „Kranjske hranilnice“ v Ljubljani.
- Schwarz Teodor, baron, c. kr. deželni predsednik za Kranjsko v Ljubljani.
- Schwegel Josip, baron, c. in kr. tajni svetnik na Dunaju.
- Schwentner Lavoslav, knjigotržec v Ljubljani. 165
- Seidl Ferdinand, c. kr. realčni profesor v Gorici.
- Senekovič Andrej, c. kr. vladni svetnik in ravnatelj mestne plinarne v Ljubljani.
- Singer Štefan, župnik v Logi vesi na Koroškem.

- Sila Matija, častni kanonik in dekan v Tomaju pri Sežani.
- 170 Sinkovič Karol, c. kr. učiteljski profesor v Ljubljani.
- Sitar Valentin, kaplan v Kranju.
- Skaberne Viktor, deželni stavbni komisar v Ljubljani.
- Sket Jakob, dr., vladni svetnik, c. kr. profesor v p. v Celovcu.
- Skrabar Viktor, dopisnik c. kr. centralne komisije v Ptuju.
- 175 Smičiklas Tade, kr. vseučiliški profesor in predsednik „Jugoslavenske akademije“ v Zagrebu.
- Smrdelj Anton, mestni učitelj v Ljubljani.
- Smrekar Jožef, prelat in častni kanonik v Ljubljani.
- Souvan Ferdinand, veletrg., Ljubljana
- Souvan Franc Ksav. jun., veletržec v Ljubljani.
- 180 Starè Anton, tvorničar v Mengšu.
- Starè Josip, dr., pristav c. kr. finančne prokurature v Ljubljani.
- Stegenšek Avgust, dr., profesor bogoslovja v Mariboru.
- Steska Viktor, ravnatelj knezoškofijske pisarne v Ljubljani.
- Stroj Alojzij, špiritual v bogoslovnem semenišču v Ljubljani.
- 185 Summerecker Ferdinand, inžener, cesarski svetnik in železniški nadzornik v p. v Mödlingu.
- Sveteč Luka, c. kr. notar v Litiji.
- Svetina Ivan, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Svoboda Henrik, dr., realčni profesor v Ljubljani.
- Šašel Ivan, župnik v Adlešičih.
- 190 Šavnik Karol, cesarski svetnik, lekarnar in župan v Kranju.
- Šerko Milan, dr., gimnazijski profesor v Rudolfovem.
- Šiška Josip, kanonik v Ljubljani.
- Šlebinger Janko, dr., c. kr. realčni profesor v Ljubljani.
- Šmid Walter, dr., dopisnik c. kr. centralne komisije v Ljubljani.
- 195 Štrekelj Karol, dr., c. kr. vseučiliški profesor v Gradcu.
- Štrukelj Ivan, župnik v Zgornjem Tuhinju.
- Šubelj Ivo, dr., c. kr. ministerski tajnik na Dunaju.
- Šubic Ivan, c. kr. ravnatelj obrtnih šol v Ljubljani.
- Šuklje Frančišek, plem., dvorni svetnik in deželni glavar kranjski.
- Tavčar Ivan, dr., odvetnik in deželni 200 odbornik v Ljubljani.
- Texter Konrad, župnik v Višnji Gori.
- Tiller Viktor, dr., gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Tomlinšek Josip, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Trček Mihael, župnik in dekan v Šmarju pri Ljubljani.
- Tršan Jakob, c. kr. gimnazijski profesor 205 v Ljubljani.
- Tuma Henrik, dr., odvetnik v Gorici.
- Turner Pavelj dr., veleposestnik v Maboru.
- Ušeničnik Aleš, dr., monsignore, profesor bogoslovja v Ljubljani.
- Valenta pl. Marchthurn Alojz, dr., c. kr. vladni svetnik v Ljubljani.
- Vavpotič Ivan, dr., c. kr. višji okrajni 210 zdravnik v Rudolfovem.
- Velkoverh Ivan, c. kr. nadporočnik v p. v Ljubljani.
- Vok Franc, dr., c. kr. notar v Ljubljani.
- Vončina Ivan, magistratni svetnik v Ljubljani.
- Vrhovnik Ivan, župnik trnovski, Ljubljana.
- Wessner Marija, licejska učiteljica v 215 Ljubljani.
- Wester Jožef, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
- Wurzbach Alfonz, baron, graščak in hišni posestnik v Ljubljani.
- Zabukovec Janez, župnik v Križah pri Trziču.
- Zajec Rudolf, deželni stavbni nadkomisar v Ljubljani.
- Zaplotnik Ignacij, kaplan v Kranju. 220
- Zeschko Albert, trgovec v Ljubljani.
- Zorec Frančišek, župnik v Novi Oslici.
- Zorko Franc, kaplan pri Sv. Petru v Ljubljani.
- Zupan Ivan, župnik v Hrenovicak.

- 225 Zupan Tomo, monsignore, c. kr. gimnazijski profesor v p., Okroglo pri Kranju.
Zupančič Anton, monsignore, profesor bogoslovja v p. v Ljubljani.
Zupančič Jakob, c. kr. realčni profesor v Gorici.
Zúpanec Vrban, trgovec v Ljubljani.
Žakelj Friderik, šolski svétnik In c. kr. profesor v p.
- 230 Žitnik Ignacij, dr., državni poslanec v Ljubljani.
Žmavc Jakob, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani.
Mestni arhiv v Ljubljani.
Cistercijanski samostan v Stičini.
Čitalnica v Kranju.
- 235 Frančiškanski samostan na Brezjah.
„Kmetijsko-kemično preskušališče za Kranjsko“ v Ljubljani.
Knjižnica c. kr. cesar Franc Jožefove gimnazije v Kranju.
Knjižnica c. kr. prve državne gimnazije v Ljubljani.
Knjižnica c. kr. druge državne gimnazije v Ljubljani.
- 240 Knjižnica c. kr. državne gimnazije v Rudolfovem.
Knjižnica zasebne gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano.
Knjižnica c. kr. realke v Idriji.
Knjižnica c. kr. državne realke v Ljubljani.
- Knjižnica mestnega dekliškega liceja v Ljubljani.
Knjižnica c. kr. učiteljska v Mariboru. 245
Knjižnica c. kr. moškega učiteljska v Gorici.
Knjižnica c. kr. vseučilišča v Gradcu.
Knjižnica c. kr. vseučilišča v Pragi.
Knjižnica meščanske šole v Postojni.
Knjižnica osemrazredne dekliške šole pri Sv. Jakobu v Ljubljani. 250
Knjižnica Tretje mestne deške šole v Ljubljani.
Knjižnica ljubljanskih bogoslovcev.
Ljudska knjižnična „Narodne Čitalnice“ v Škofji Loki.
Okrajna učiteljska knjižnica ljubljanskega mesta.
Okrajna učiteljska knjižnica ljubljanske okolice. 255
Okrajna učiteljska knjižnica v Kranju.
Okrajna učiteljska knjižnica v Krškem.
Okrajna učiteljska knjižnica v Litiji.
Okrajna učiteljska knjižnica v Logatecu.
Okrajna učiteljska knjižnica v Postojni. 260
Okrajna učiteljska knjižnica v Radovljici.
Okrajna učiteljska knjižnica v Rudolfovem.
Simon-Gregorčičeva javna ljudska čitalnica v Ljubljani.
„Danica“, slovensko katoliško akad. društvo na Dunaju. 264
„Zarja“, slovensko katoliško akad. društvo v Gradcu.

D. Naročniki na „Izvestja“.

- Andoljšek Bernard, nadučitelj v Litiji.
Arcè Rajko, c. kr. poštni blagajnik v Ljubljani.
Bohinjec Peter, župnik v Škocijanu na Dolenjskem.
Kadunec Franc, župnik v Krašnji pri Lukovici.
- 5 Lekše Franc, župnik v Lučah pri Ljubnem na Štajerskem.
Napotnik Mihael, dr., knezoškof lavantinski.
Sedej Franc, dr., knezonadškof goriški.
Škrabec P. Stanislav, O. S. F., profesor na Kostanjevci pri Gorici.
- Turk Ivan, posestnik v Ložu.
Valenčič Ivan, posestnik v Trnovem pri Ilirski Bistrici. 10
„Čitalnica“ v Celju.
„Čitalnica“ v Gorici.
„Čitalnica“ v Ljubljani.
„Čitalnica“ v Novem Mestu.
Knjižnica bogoslovcev v Celovcu. 15
Knjižnica bogoslovcev v Mariboru.
„Slovensko katoliško izobraževalno društvo“ v Borovnici.
„Dekanijska knjižnica“ v Vipavi. 18

E. Naročniki na „Carniolo“.

Jerman Maks, zasebnik v Ljubljani.

Petkovšek Ivan, meščanski učitelj v p.
v Ljubljani.

Rieger Simon, ravnatelj „Koroške družbe
za železno obrt“ v Borovljah.

Kartuzijanski samostan v Pleterjih.

Znanstvene korporacije in društva,

s katerimi je ‚Muzejsko društvo za Kranjsko‘ v zvezi in zamenjava publikacije.

Aachen: Geschichtsverein.

Aarau: Historischer Verein des Kantons
Aargau.

Bamberg: Historischer Verein.

Basel: Historische und Antiquarische
Gesellschaft.

Berolin (Berlin): Gesellschaft für An-
thropologie, Ethnologie und Urge-
schichte, Historischer Verein von Bran-
denburg.

Bregenz: Museum-Verein für Vorarlberg.

Brno: Moravska musejni společnost.
Deutscher Verein für die Geschichte
Mährens und Schlesiens, Naturfor-
schender Verein.

Budimpešta: Etnografični oddelek ogr-
skega narodnega muzeja. Magyar Tu-
domános Akadémia. Kgl. ungarische
geologische Gesellschaft.

Celovec: Geschichtsverein für Kärnten.
Naturhistorisches Landesmuseum.

Darmstadt: Historischer Verein für das
Grossherzogtum Hessen.

Draždane (Dresden): Kgl. sächsischer
Alterthumsverein.

Dunaj (Wien): K. u. k. Hofmuseen.
K. k. statistische Zentralkommission.
K. k. geologische Reichsanstalt. Verein
der Geographen. Anthropologische Ge-
sellschaft. Verein für österr. Volkskunde.
Abteilung f. Kriegsgeschichte im k. k.
Kriegsarchive. K. k. geographische Ge-
sellschaft. Heraldischer Verein „Adler“.
Verein für Landeskunde in Niederöster-
reich. Altertumsverein. Numismatische
Gesellschaft. Wissenschaftlicher Klub.
Gesellschaft für Geschichte des Pro-
testantismus in Österreich.

Erfurt: Kgl. Akademie gemeinnütziger
Wissenschaften. Verein für die Ge-
schichte und Altertumskunde.

Frankfurt a. M.: Römisch-germanische
Kommision des kais. archäologischen
Instituts. Verein für Geschichte und
Altertumskunde. Senckenbergische na-
turforschende Gesellschaft.

Freiburg i. Br.: Gesellschaft für Beför-
derung der Geschichts-, Altertums- und
Volkskunde.

Freising: Historischer Verein Freising.

Friedrichshafen: Verein für Geschichte
des Bodensees.

Gorica: „Nuove Pagine“.

Göttingen: Kgl. Akademie der Wissen-
schaften.

Gradec (Graz): Historischer Verein für
Steiermark, Naturwissenschaftlicher Ve-
rein für Steiermark.

Halle a. S.: K. Leop.-Carol. Akademie
der Naturforscher.

Hamburg: Verein für hamburgische Ge-
schichte.

Helsingfors: Finskt Museum. Finnische
Altertumsgesellschaft.

Innsbruck: Museum Ferdinandeum. K.
k. Statthaltereiarhiv.

Kiel: Gesellschaft für Schleswig-Holstein-
Lauenburgische Geschichte.

Knin: Hrvatsko starinarsko društvo
(„Starohrvatska Prosvjeta“).

Kojetin, Moravska: Arhaeologický klub
Moravský.

Krakov: Akademia umiejetności.

Linz: Museum Francisco-Carolinum. Ve-
rein für Naturkunde.

- Lipsko (Leipzig): Kgl. sächsische Gesellschaft der Wissenschaften.
- Ljubljana: Slovenska Matica. Slov. Solska Matica.
- Lvov: Towarzystwo ludoznawcze („Lud“).
- Maribor: Zgodovinsko društvo. Voditelj v bogosl. vedah.
- Monakovo (München): Historischer Verein für Oberbayern.
- Moskva: Societé Impériale des Naturalistes.
- Nürnberg: Germanisches Nationalmuseum. Naturhistorische Gesellschaft. Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg.
- Paris: Societé Nationale des Antiquaires de France.
- St. Petersburg: Imperatorskaja akademija nauk.
- Poreč (Parenzo): Società istriana di storia.
- Poznanj (Posen): Historische Gesellschaft für die Provinz Posen.
- Praga: Klub „Za starou Prahu“. Král. česká společnost náuk. Museum království českého. Narodopisná společnost československá. Společnost přátel starožitnosti českých. Český časopis historický. Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.
- Rajhrad (Reigern): Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und Zisterzienserorden.
- Rejno (Regensburg): Historischer Verein für die Oberpfalz und Regensburg.
- Riga: Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands.
- Rím: Societá romana di antropologia. Istituto austriaco di studii storici.
- Rovereto: I. R. Accademia.
- Salzburg: Museum Carolino-Augusteam. Gesellschaft für Salzburger Landeskunde.
- Sarajevo: Glasnik zemaljskog muzeja.
- Sibinj (Hermannstadt): Verein für siebenbürgische Landeskunde. Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften.
- Schwerin: Verein für mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
- Splet: Arheološki muzej („Bulletino di archeologia e storia dalmata“).
- Stockholm: Königl. Vitterh. Historie och Antiquitets Akademien. Nordiska Museet.
- Trst: Societá di Minerva.
- Videm (Udine): Atti dell' Accademia di Udine.
- Vratislav (Breslau): Schlesische Gesellschaft für vaterländische Kultur.
- Wiesbaden: Verein für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung.
- Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Hrvatsko arheološko društvo. Hrvatsko naravoslovno društvo. Kr. hrv. slav.-dalm. zemaljski arhiv („Vjestnik“).
- Zgorelec (Görlitz): Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften.
- Zürich: Antiquarische Gesellschaft. Schweizerisches Landesmuseum.

Cerkev sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru.

Tab. IV.

Notranjščina s prezbiterijem.

Tab. V.

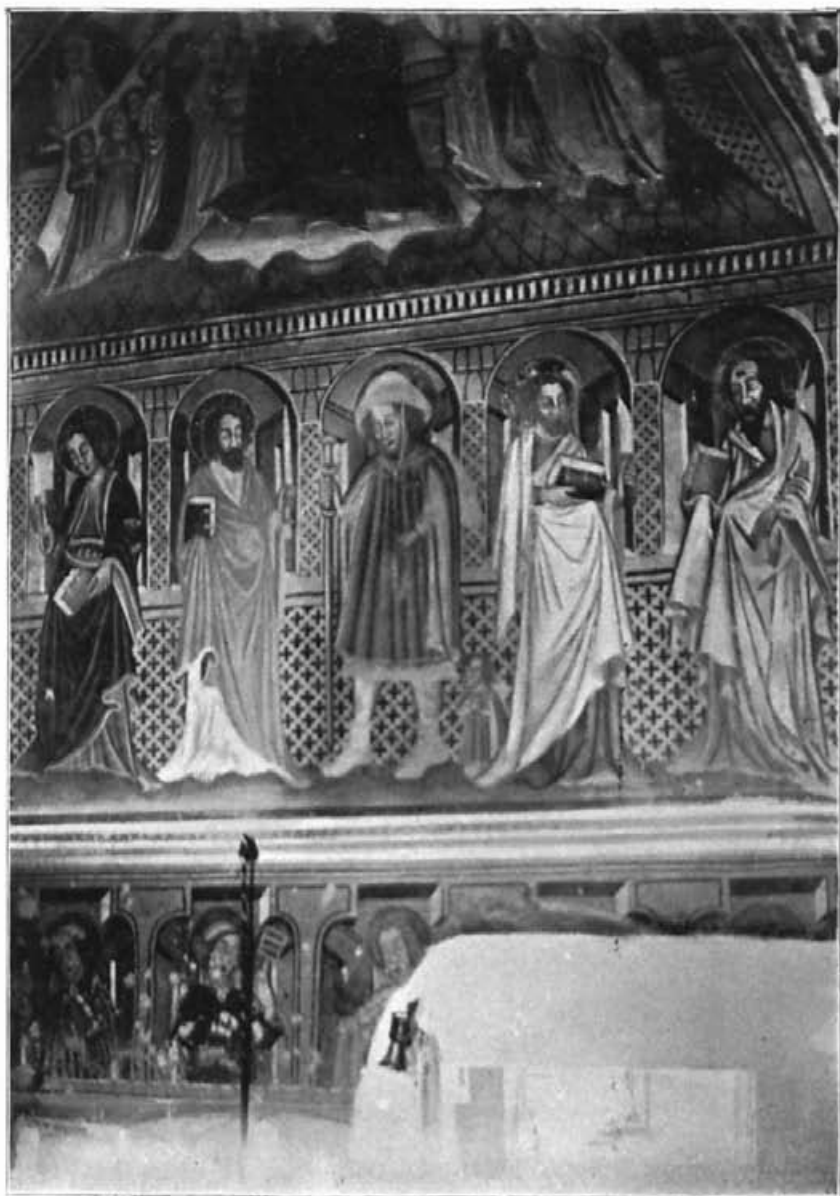
Ladja s pevskim korom.

Tab. VI.

Freske v prezbiteriju (južna stran).

Tab. VII.

Freske v prezbiteriju (severna stran).

Tab. VIII.

Freske na slavoloku (zunanja stran).

Tab. IX.

